

MR AVOUKA

UČEBNICA KATOLÍCKEHO NÁBOŽENSTVA
PRE VYŠŠIE TRIEDY STREDNÝCH ŠKÔL

Z POVERENIA SPOLKU KATECHÉTOV A PROFESOROV
NÁBOŽENSTVA

SOSTAVIL

LUKÁŠ PETRÁŠ

SIEDME VYDANIE

1948

NÁKLADOM SPOLKU SV. VOJTECHA V TRNAVE

Nihil obstat.

Dr. Gulielmus Mitošíňka,
censor. dioec.

Nr. 157/43-II.

Imprimatur.

Tyrnaviae, die 16. Jan. 1943.

Mons. Josephus Minárik,
vicarius generalis.

Úvod.

§ 1. Pojem a rozdelenie mravouky katolíckej.

Cieľom človeka je, aby Boha poznal, jeho miloval, **Mravouka**
jemu slúžil a tak bol spasený — ako nás učí katechizmus. **vôbec.**
Tento cieľ môže človek dosiahnuť zachovávaním vôle Bo-
žej, t. j. plnením všetkých povinností k Bohu, k sebe a
bližnému. Výklad týchto povinností nám podáva mravo-
uka.

Mravouku menujeme aj morálkou (latinsky mores = mravy),
alebo etikou (grécky ethos = mrav).

Človek svoj pomer k Bohu môže poznať dvojakou
cestou, a to: 1. cestou prirodzenou, čiže pomocou číreho
rozumu a 2. cestou nadprirodzenou, čiže zo zjavenia Bo-
žieho. Takto vznikla mravouka filozofická a mravouka
náboženská.

Mravouka filozofická alebo rozumová je veda, ktorá **Mravouka**
podľa úsudku zdravého rozumu určuje človekovi pravi- **filozofická.**
dlá mravnosti a vysvetľuje jeho povinnosti k Bohu, k se-
be a k bližnému.

Ak je rozumová mravouka celkom nezávislá od Boha, menu-
jeme ju **morálkou laickou.**

Mravouka katolícka je veda, ktorá zo zjavenia Bo- **Mravouka**
žieho, z učenia Ježiša Krista a kat. cirkvi určuje pre nás **katolícka.**
pravidlá mravnosti, ktorými sa máme spravovať, aby sme
dosiahli svoj cieľ, t. j. večné spasenie.

Mravouka úzko súvisí s vieroukou. Chcejuť plniť **Základom**
vôľu Božiu, musíme najprv poznať základné pravdy ná- **je vierouka**
boženské (že je Boh, že duša ľudská je nesmrteľná, že
je život večný atď.). Týmto pravdám nás učí vierouka.
Pravdy vieroučné sú základmi pravd mravoučných, a

preto čím dokonalejšia je vierouka, tým dokonalejšia a istejšia je na nej budovaná mravouka. Dejiny svedčia, že kde upadla viera, tam upadly aj mravy a že z bludov vieroučných neodvratne vyplývaly bludy mravoučné. (Reformácia XVI. storočia.)

Prednosť
mravouky
katolíckej.

Mravouka katolícka vysoko stojí nad mravoukou filozofickou, a to ohľadom 1. istoty, 2. obsahu, 3. cieľa, 4. účinkov.

1. Mravouka filozofická má svoj základ len v skúsenosti a v rozume, ktorý sa ľahko môže myliť. Mravouka katolícka však čerpá svoje učenie zo zjavenia Božieho a opiera sa o neomylný učiteľský úrad v Cirkvi.

2. Mravouka katolícka obsahovo je bohatšia ako mravouka filozofická. Mravouka filozofická pre mravné počínanie má pohnútky čisto pozemské, ako časný zisk, časnú škodu atď.; mravouka katolícka však má pohnútky mocnejšie, nadprirodzené, ako je nádej na večnú odplatu, strach pred trestom večným atď. Mravouka katolícka okrem toho má nadprirodzené prostriedky na dosiahnutie mravnosti, akých mravouka filozofická nemá, napr. modlitba, sv. sviatosti, sväteniny, príklady svätých atď.

3. Mravouka filozofická vedie človeka len k blahobytu časnému, kým mravouka katolícka ukazuje nám cestu k blahobytu časnému, ako aj k blaženosti večnej.

4. Mravouka filozofická vie sa dosiaľ preukázať len nepatrnými úspechmi, naproti tomu mravouka katolícka mravne obrodila celý svet.

Mravouku katolícku rozdeľujeme na mravouku fundamentálnu a na mravouku špeciálnu.

Rozdelenie
mravouky
katolíckej.

Mravouka fundamentálna zaoberá sa podmienkami mravnosti, mravným dobrom a zlom vôbec. Mravouka špeciálna poučuje nás o jednotlivých prikázaniach, o našich povinnostiach k Bohu, k sebe a k bližnému.

ČASŤ I.

Mravouka všeobecná.

§ 2. Pravidlo a podmienky mravnosti.

Jediným pravidlom, podľa ktorého súdime o mravnosti svojich skutkov, je **vôľa Božia**. Pravidlo mravnosti.

»Ak chceš vojsť do života, zachovávaj prikázania.« (Mt 19, 17.)

Keďže pravidlom mravnosti je vôľa Božia, je potrebné:

1. aby Boh zjavil, t. j. na vedomie dal človekovi svoju vôľu; 2. aby človek mohol vôľu Božiu poznať a ju plniť.

1. Boh skutočne nám zjavil svoju vôľu, aby sme sa tak ňou spravovali a dosiahli spasenie. Boh nám dal zákon, ktorý máme zachovávať, a rady, ktoré nás vedú k dokonalému životu. Toto sú podmienky predmetné (objektívne). Boh nám zjavil svoju vôľu.

2. Boh dal človekovi schopnosť poznať a plniť vôľu Božiu: dal mu rozum a slobodnú vôľu. Toto sú podmienky podmetné (subjektívne). Vôľu Božiu môžeme poznať a plniť.

Mnohí filozofi hľadajú pravidlo mravnosti alebo v rozkošiach telesných, alebo v šťastí a úžitku pozemskom, alebo v pokroku mravoučného vo vedách a umení atď. Podľa toho rozoznávame rozličné mravoučné systémy filozofické. Mylné systémy.

a) **Hedonizmus** za pravidlo mravnosti kladie rozkoš telesnú. Hedonizmus. (Grécky *hédoné* = rozkoš). Podľa hedonistov len tie činy sú dobré, ktoré rozmnožujú rozkoš; činy však, ktoré rozkoš znižujú, sú zlé. Epikur († 270 pr. Kr.) a jeho stúpenci za pravidlo mravnosti pokladali nie chvíľkovú rozkoš, ale trvalé pokojné užívanie života. (Epikureizmus.)

b) **Utilitarizmus** za pravidlo mravnosti vyhlasuje pozemské šťastie a časný úžitok (*Utilis* = užitočný, osočný). Je individuálny a spoločenský. Podľa utilitarizmu individuálneho dobré sú len tie

skutky, ktoré len nám prinášajú osoh, ináč sú zlé (Egoizmus, sectvo). Podľa utilitarizmu spoločenského však len tie činy ľudské sú dobré, ktoré prispievajú k blahu všeobecnému. (Altruizmus.)

Progresizmus. c) **Progresizmus** za najvyššie pravidlo mravnosti určuje pokrok vo vedách a v umení.

Stoicizmus. d) **Stoicizmus** za pravidlo mravnosti pokladá rozum ľudský. Keď rozum niečo za dobré uzná, človek to má robiť bez ohľadu na to, či má z toho činu osoh alebo nie. Podľa stoikov človek naozaj múdry musí byť ľahostajný k akémukoľvek citu. (Zéno † 260 pr. Kr., Seneca † 65 po Kristovi.)

Mravný racionalizmus. e) Stoicizmu je podobný **mravný racionalizmus**, podľa ktorého človek sám sebe má byť zákonodarcom (Kant † 1804 a jeho stúpenci).

Všetky tieto mravoučné smery sú mylné, keďže niektoré z nich za pravidlo mravnosti vyhlasujú rozkoš a úžitok pozemský, teda niečo nestáleho a menlivého (hedonizmus, utilitarizmus), iné zase opierajú sa čisto o ľudský rozum, pokladajúc ho za neomylný. (Stoicizmus a racionalizmus.)

A) PREDMETNÉ PODMIENKY MRAVNOSTI.

§ 3. Pojem a rozdelenie zákona Božieho.

Zákon je rozumné a dôkladne vyhlásené nariadenie, dané právoplatnou vrchnosťou, pre všeobecné blaho. Čo je zákon?

a) Zákon je nariadenie na rozdiel od rady, ktorá len odporúča nejaké dobro, ale ho neprikazuje.

b) Zákon má byť rozumným nariadením, t. j. nemá obsahovať nič nerozumného, nemožného.

c) Zákon musí mať pred očami prospech celku a nie prospech jednotlivca, prípadne zákonodarcu.

d) Súkromná osoba nemôže vydať zákon, tá môže dať len rozkaz. Zákon môže vydať len právoplatná vrchnosť, ktorá má na starosti blaho spoločnosti.

e) Zákon musí byť dôkladne vyhlásený, aby ho podriadení mohli vziať na známosť.

Zákony dávať má právo predovšetkým sám Boh ako Stvoriteľ a Pán celého sveta. A tento Bohom nám daný zákon poznávame čiastočne svojím rozumom, čiastočne zo zjavenia Božieho. Zákon Boží, ktorý už rozumom môžeme poznať, je **zákon prirodzený (lex naturalis)**; zákon Boží z nadprirodzeného zjavenia poznaný však menujeme **zákonom zjaveným alebo kladným (lex supernaturalis, lex positiva)**. Zákon Boží.

Ale z vôle Božej aj niektorí ľudia (vrchnosti) majú právomoc dávať zákony (**zákony ľudské**). Keďže vrchnosť je buď cirkevná, buď svetská, podobne aj zákony ľudské delia sa: 1. na **zákony cirkevné (lex ecclesiastica)** a 2. na **zákony svetské, čiže občianske (lex civilis)**. Zákon ľudský.

§ 4. Zákon prirodzený.

Zákon prirodzený je Bohom nám daný zákon, ktorý človek už svojím rozumom môže poznať. Pojem a obsah.

Niektoré náboženské a mravné pravdy totiž už samým rozumom ľudským možno poznať, keď je rozum dôkladne vzdelaný a

vyvinutý. Tak môžeme poznať, že je najvyššia bytosť, že ju máme ctíť, že je rozdiel medzi dobrom a zlom, že dobro máme konať a zlého sa chrániť, že svojich rodičov máme ctíť, že nie je dovolené bližného zabiť, okraďnúť atď. (Etika filozofická.)

Jestvovanie
zákona prirodzeného.

O jestvovaní zákona prirodzeného svedčí a) **Písmo sväté**, b) **ústne podanie** a c) **zdravý rozum**.

a) Svätý Pavol ap. k Rimanom píše: „Aj pohani, hoci nemajú zákona, od prírody činia to, čo zákon požaduje. Nemajú zákona, ale sami sú si zákonom a tak dokazujú, že skutky zákona sú im vpísané do srdca. O tom im . . . vydáva svedectvo ich svedomie.“ (Rim 2, 14—15.) — Smyseľ týchto slov je: Pohani nemajú síce zjaveného zákona Božieho (Desatoro Božích prikázaní), ale oni sami svojím rozumom poznávajú mravný zákon (zákon do srdca vpísaný) a spravujú sa ním.

b) sv. Ambróz († 397) hovorí: „Zákon je dvojaký: prirodzený a napísaný. Prirodzený je vštepnený do srdca a druhý je napísaný v zákonníkoch.“

c) Človek zdravého rozumu si je vedomý mravných povinností, poznáva rozdiel medzi dobrom a zlom. Táto schopnosť rozumu ľudského nie je výsledkom výchovy, zvyku alebo spoločenskej smluvy — ako to mnohí namietajú — ale je to schopnosť s prirodzenosťou ľudskou spojená, človeku vrodená, s ktorou sa stretávame i u národov najnižšieho stupňa kultúry.

Koho viaže?

Zákon prirodzený je daný od Boha všetkým ľuďom, zaväzuje teda všetkých ľudí bez rozdielu. Tento zákon je nezmeniteľný, nezrušiteľný.

Proti zákonu prirodzenému mnohí namietajú, že nie je všeobecný, že ho človek prirodzenými silami nemôže poznať a že ho mnohí dobromyseľne, t. j. z nevedomosti prestupujú. Tak napríklad pohani opilstvom a smilstvom uctievali svojich bohov, zabíjali choré deti, ostarnutých rodičov, krádež pokladali za dovolenú atď. Týmto odpovedáme: Keď niekto aj nepozná prirodzený zákon a nezachováva ho, táto nevedomosť nepochádza z nedostatku ponímania rozumu, ale zo skazenej vôle človeka. Podľa svedectva sv. Pavla ap. hriechami a nepravosťami môže byť zákon prirodzený v srdci človeka utlmený. „Ich nerozumná myseľ sa zatemnila.“ (Rim 1, 21.) Táto okolnosť však človeka neoslobodzuje od hriechu.

Zákon prirodzený je základom všetkých zákonov kladných, tak božských ako aj ľudských. Zákony kladné totiž predpokladajú všeobecné mravné zásady, vrodené v prirodzenosti ľudskej, ako napr. že vrchnosť treba poslúchať. Ale zákon prirodzený nedostačuje, aby bol ľuďom úplným a bezpečným pravidlom mravnosti a najmä aby človek mohol dosiahnuť svoj nadprirodzený cieľ. Preto nám Boh dal zákon nadprirodzený.

Dôležitosť zákona prirodzeného.

§ 5. Zákon nadprirodzený.

Zákon nadprirodzený (lex supernaturalis) alebo kladný (lex positiva) je zákon, čiže poriadok mravný, ktorý Boh zjavil ľuďom spôsobom nadprirodzeným, aby ľudia bezpečne mohli prísť do večnej blaženosti, cieľa to nadprirodzeného.

Pojem a rozdelenie.

Nadprirodzený zákon delíme 1. na zákon Boží predkresťanský alebo Starý zákon a 2. na zákon kresťanský alebo Nový zákon.

I. Zákon Boží predkresťanský (lex antechristiana, lex vetus) je vyložený v Písme sv. „**Starého zákona**“. Je to súhrn všetkých prikázaní, ktoré Boh zjavil národu židovskému skrze patriarchov, prorokov a hlavne skrze Mojžiša, preto sa menuje aj **zákonom mojžišovským**. Stredom tohto zákona je Desatoro Božích prikázaní.

Starý zákon.

Starý zákon obsahuje a) predpisy mravné (praecepta moralia), b) predpisy obradné (praecepta caeremonalia), a c) predpisy občianske a súdne (praecepta civilia, iudicialia). (V. Mojžiš 6, 1. a nasl.)

Obsah Starého zákona.

a) **Mravné predpisy Starého zákona** určujú povinnosti človeka k Bohu, k sebe a k bližnému. Vyjadrené sú hlavne v Desatoro Božích prikázaniach. Keďže Desatoro je vlastne zjaveným výkladom prirodzeného zákona Božieho, tieto mravné predpisy Starého zákona nevzťahovali sa len na židov, ale zaväzujú i dnes všetkých ľudí, teda aj kresťanov. Na tieto predpisy sa vzťahujú slová Ježiša Krista: „Nenazdávajte sa, že som prišiel zrušiť zákon alebo (náuku) prorokov. Nie zrušiť som ich prišiel, ale zdokonaliť.“

Mravné predpisy.

Predpisy obradné. **b) Obradné, čiže rituálne predpisy** Starého zákona upravovali bohoslužbu národa židovského a pripravovali ho na príchod Mesiáša, preto jeho príchodom stratili platnosť a záväznosť.

Predpisy občianske. **c) Občianske a súdne predpisy** upravovali politické a spoločenské pomery židovskej krajiny, a preto prestali byť platnými, keď národ židovský stratil svoju samostatnosť.

Nový zákon. **II. Zákon kresťanský, čiže Nový zákon** (lex christiana, lex nova) obsahuje zjavenia, ktoré Ježiš Kristus dal ľuďom, aby mohli dosiahnuť večné spasenie. Nachádza sa v Písme svätom „Nového zákona“ a v tradícii kresťanskej. Obsahuje predpisy a) mravné, b) predpisy obradné.

Obsah Nového zákona. a) Mravné predpisy Nového zákona dopĺňujú a zdokonaľujú starozákonné prikázania mravné.

b) Obradné predpisy sa vzťahujú na obetu omše sv. a na vysluhovanie sv. sviatostí.

Predpisy občianske a súdne Ježiš Kristus nedal, ponechal to na predstavených svojej Cirkvi.

Zákon kresťanský obsahuje všetko, čo je pre večné spasenie potrebné; je svrchovane dokonalý, je najčistejším prejavom vôle Božej, je nezmeniteľný a nezrušiteľný, nepripúšťa nijakého prispôsobenia časovým potrebám.

Svätý Pavol apoštol píše: „Keby sme však my, alebo keby vám sám anjel s neba zvestoval inú blahozvesť, než sme vám my zvestovali, nech je prekliaty.“ (Gal 1, 8.)

Okrem prikázaní Nový zákon obsahuje aj evanjeliové rady (dobrovoľná chudoba, ustavičná čistota a stála poslušnosť duchovným predstaveným). Tieto zaväzujú len toho, kto túžiac po dokonalejšom živote sľubom sa zaviazal, že ich bude zachovávať.

Dokonalosť Nového zákona. Dokonalosť Nového zákona uznávali aj nevereckí filozofi. Francúzsky encyklopedista Denis Diderot († 1784) vraví: „Ktorá mravouka môže obstáť vedľa mravouky Ježiša Krista?“ John Lock († 1704), anglický filozof, píše: „Evanjelium obsahuje morálku tak dokonalú, že v tomto ohľade rozum ľudský nepotrebuje ďalej pátrať.“

§ 6. Zákon ľudský.

Zákon ľudský odvodzujeme od božského zákona, buď prirodzeného alebo zjaveného. Daný je vrchnosťou ľudskou pre blaho spoločnosti. Zákon ľudský môže byť 1. cirkevný (lex ecclesiastica) a 2. občiansky (lex civilis) podľa toho, ktorou vrchnosťou bol daný. Predmetom a cieľom zákona cirkevného je duševné blaho veriacich (salus animarum), predmetom zákonov občianskych je časné blaho občanov.

Pojem a rozdelenie.

Moc svetskú od moci duchovnej oddelil Ježiš Kristus týmito slovami: „Dávajte teda, čo je cisárovo, cisárovi, a čo je Božie, Bohu.“ (Mt 22, 21.)

I. Zákon cirkevný. Cirkev má právo veriacim dávať zákony; túto zákonodarnú moc dostala od samého zakladateľa Ježiša Krista. Dosvedčuje to: a) Písmo sv., b) tradícia, c) rozum.

Zákon cirkevný.

a) Ježiš Kristus dal apoštolom moc zákonodarnú. „Čokoľvek sviažete na zemi, bude sviazané i na nebi, a čokoľvek rozviažete na zemi, bude rozviazané i na nebi.“ (Mt 18, 18.)

Veriacim Ježiš Kristus prikázal, aby tieto zákony zachovávali. „Kto vás počúva, mňa počúva; a kto vami pohŕda, mnou pohŕda; kto však mnou pohŕda, pohŕda tým, čo ma poslal.“ (Lk 10, 16.) Cirkvi dal právo neposlušných členov trestať: „Keby ani cirkev nepočúval, nech ti je ako pohan a mýtnik.“ (Mt 18, 17.)

b) Cirkev túto moc vždy uplatňovala. O tom svedčia zbierky zákonov cirkevných (Corpus iuris canonici), dekréty snemov cirkevných, nariadenia pápežov atď.

Cirkevné zákony a predpisy obsahuje cirkevný zákonník „Codex iuris canonici“.

c) Každá, i najmenšia spoločnosť má právo vydávať predpisy pre svojich členov; túto moc a toto právo teda nemožno popierať tak veľkej a dokonalej spoločnosti, ako je cirkev katolícka.

Najvyššiu zákonodarnú moc pre celú Cirkev má pápež, pre jednotlivé biskupstvá patričný biskup. Všeobec-

Zákono-
darná moc
cirkevná.

né cirkevné snemy — ktoré svoláva pápež — vydávajú zákony pre celú Cirkev, snemy provinciálne a diecezálne — ktoré svolávajú biskupi — pre patričnú cirkevnú provinciu alebo diecézu.

Koho viaže?

Zákon cirkevný viaže všetkých ľudí, ktorí boli sv. krstom do Cirkvi prijatí a dospeli k užívaniu rozumu.

Zákon občiansky.

Zákon občiansky. Z vôle Božej aj svetská vrchnosť má právo vydávať zákony vo veciach časných a občianskych.

a) Písmo sv. hovorí: „Každý nech je poddaný nadriadeným vrchnostiam, lebo niet vrchnosti, ak len nie od Boha; tie, čo sú, Bohom sú zriadené.“ (Rim 13, 1.)

Je vôľa Božia, aby veriaci aj svetské zákony zachovávali. Sv. Pavol ap. píše: „Kto sa teda protiví vrchnosti, Božiemu zriadeniu sa protiví; a tí, čo sa protivia, chystajú si odsúdenie.“ (Rim 13, 2.)

b) I zdravý rozum uznáva, že spoločnosť ľudská neobíde sa bez vrchnosti a bez zákonov. „Kde niet správcu, tam padá ľud,“ hovorí Písmo sv. (Prísľ 11, 14.)

Zákonodarná moc občianska.

Zákonodarná moc občianska spočíva buď v rukách samotného panovníka (monarchia absolútna), buď v rukách panovníka spolu so zástupcami ľudu (monarchia konštitučná), buď len v rukách zástupcov občanmi volených (republika).

Koho viaže?

Zákony občianske zaväzujú všetkých zákonodarnej vrchnosti poddaných, nakoľko dospeli k užívaniu rozumu.

§ 7. Pravidlá o zákonoch ľudských.

Podmienky platnosti.

Zákony ľudské zaväzujú pri týchto podmienkach: 1. keď sú vydané príslušnou zákonitou vrchnosťou, 2. keď sú spravodlivé a 3. keď sú dôkladne vyhlásené.

1. **Patričnou vrchnosťou** vo veciach duševných a náboženských je vrchnosť cirkevná, vo veciach občianskych vrchnosť svetská.

2. **Zákony sú spravodlivé:** a) keď sa neprotivia zákonu Božiemu, b) keď nežiadajú nič fyzicky alebo morálne nemožného.

a) Keď niektorý ľudský zákon odporuje zákonu Božiemu, tam platí pravidlo: „Viac treba poslúchať Boha ako ľudí.“ (Skt 5, 29.)

b) **Fyzicky je nemožné**, čo presahuje ľudské sily. Tu platí pravidlo: „Ultra posse nemo tenetur — na nemožnosť nie je nikto viazaný.“ **Mravne nemožné je**, čo nemožno vyplniť bez veľkých ťažkostí alebo bez značnej škody. Napr. niekto nemá sviatočných šiat (krajčír mu ich nedohotovil), v kostole by všetci na neho hľadeli a musel by sa hanbiť; alebo omšu sv. počúvať tomu, kto v zlom počasí musí prekonať väčší kus cesty do kostola.

3. Zákony ľudské môžu byť vyhlásené ústne alebo písomne, aby sa podriadení o nich mohli dozvedieť.

Cirkevné zákony bývajú uverejnené v úradnom liste „Acta Apostolicae Sedis“ a vyhlasujú sa s kazateľnic, vyvesujú sa na dverách kostolných atď. Občianske zákony vyhlasujú sa v novinách, vyvesujú sa v úradoch atď.

Keď niekto bez svojej viny nepoznal zákon a konal proti nemu, je ospravedlnený vo svedomí (pro foro interno), ale nie vždy pred súdom (pro foro externo). Zavinené nepoznanie zákona však neospravedlňuje ani vo svedomí, ani pred súdom. Nepoznanie zákona.

Zákony ľudské zaväzujú podriadených obyčajne **vo svedomí**, lebo nepriamo pochádzajú od Boha. Sv. Pavol apoštol píše: „Treba sa podriaďovať nielen pre trestajúci hnev, ale aj vo svedomí.“ (Rim 13, 5.) Ako zaväzujú?

Niektoré zákony ľudské neviažu vždy vo svedomí, ale len pod tarchou pokuty. Sú to takzvané **zákony pokutové**, (leges pure poenales). Takéto sú zákony policajné. Prestúpenie týchto nie je vždy hriechom, len v tom prípade by to bol hriech, keby to pochádzalo z opovrhnutia vrchnosťou.

Či zákon ľudský zaväzuje pod tarchou hriechu ťažkého alebo všedného, to závisí od dôležitosti predmetu zákona a od iných okolností.

Výklad zákona. Ľudské zákony často nie sú dosť jasné a určité, takže potrebujú výklad, čiže vysvetlenie. **Výklad zákona môže byť:** výklad zákona.

1. **pôvodný**, čiže autentický (interpretatio autentica), keď zákon vykladá sám zákonodarca;

2. **vedecký** (interpretatio doctrinalis), keď vysvetlenie zákona pochádza od právnikov. Takýto je aj výklad sudcovský;

3. **zvykový** (interpretatio usualis), ktorý sa zakladá na nejakej právnej obyčaji.

Obyčaj.

Obyčaj je práva: a) keď neodporuje zákonu Božiemu, b) keď nie je nebezpečná blahu všeobecnému, c) keď ju väčšina už dlhší čas zachováva a d) keď jej zákonodarcia nekladie odpor. „Qui tacet, consentire videtur = Kto mlčí, zdá sa, že súhlasí.“

Kedy stráca zákon ľudský platnosť?

Pre celú spoločnosť.

Zákon ľudský nie je daný navždy, ale podľa okolností môže byť zmenený alebo zrušený, t. j. môže stratiť platnosť. Zákon môže stratiť platnosť: 1. vôbec pre celú spoločnosť a 2. pre jednotlivca.

1. **Pre celú spoločnosť stráca zákon platnosť:** a) **bezpredmetnosťou** (cessatio), keď pominula príčina, pre ktorú bol zákon vynesенý, alebo keď pominul čas pre trvanie zákona napred určený, napr. zákony vydané za vojny, moru atď.;

b) **zrušením**, a to buď úplným (abrogatio), buď čiastočným (derogatio). Toto právo patrí len patričnej zákonodarnej vrchnosti. Zákonodarcia ruší zákon buď jeho odvolaním, buď vydaním nového zákona, ktorý predošlému odporuje.

Vyjadruje sa to obyčajne slovami: „Všetky zákony, ktoré tomuto zákonu odporujú, strácajú platnosť.“

c) Právnu obyčajou, ktorá zavládla proti zákonu.

Pre jednotlivca.

2. **Pre jednotlivca stráca zákon platnosť:**

a) **uľavením (dišpenzácia)**. Dišpenzáciu môže dať len patričná zákonitá vrchnosť na základe dostatočných dôvodov;

b) **výsadou (privilégium)**. Výsada je zvláštny trvanlivý zákon, daný v prospech jednotlivých osôb alebo spoločnosti (stavov), ktorým sa tieto vynímajú zpod zákona všeobecného. Výsada môže byť osobná, ktorá sa udeľuje osobe pre jej zásluhy, alebo vecná; táto sa udeľuje napr. miestu, úradu, stavu atď. Takéto boly výsady niektorých zemianskych rodín, výsady duchovenstva atď.;

c) **pravdepodobnosťou (epikia)**. Epikia je zvláštny výklad zákona, ktorým súdime, že na jednotlivé zvláštne prípady — ktoré zákonodarca nemohol predvídať — všeobecný zákon sa nevzťahuje. Napr. nastal oheň, na základe epikie dovolené je škodu robiť susedovi, trhať strechu, lámať plot atď., lebo týmto chceme zamedziť šírenie ohňa.

§ 8. O povinnostiach.

Povinnosť (officium) je mravný záväzok, ktorý pre Pojem.
človeka vyplýva zo zákona.

Povinnosti sa delia podľa zákonov, z ktorých plynú. Rozdelenie.
Rozoznávame:

1. Povinnosti k Bohu, k sebe a k bližnému;
2. povinnosti kladné (napr. cti otca i matku svoju) a povinnosti záporné (napr. nepokradneš);
3. povinnosti bezpodmienečné (staráť sa o spásu duše) a podmiennečné (bližného po bratsky napomenúť);
4. povinnosti práva (zaslúženú mzdu platiť robotníkom) a povinnosti lásky (chudobným dávať almužnu).

Spor povinností (Collisio Officiorum). Stane sa, že Spor povinností.
v tom istom čase nalieha na nás viacej rozličných povinností, ktorým nemožno vyhovieť postupne, lebo všetky naraz naliehajú a vykonanie jednej povinnosti vytvára vykonanie druhej.

Tento spor povinností je len zdanlivý, lebo k nemožnosti nikoho nemožno zaväzovať; v takomto prípade môže nás zaväzovať len jedna povinnosť a ostatné môžu sa obísť. Otázkou je, ktorej povinnosti máme dať prednosť.

Hlavným pravidlom je: povinnosti vyššej máme dať prednosť pred povinnosťou nižšou. Teda:

1. Povinnosti, plynúce zo zákona prirodzeného, majú prednosť pred povinnosťami ktoréhokoľvek zákona, či už cirkevného alebo občianskeho.

Napr. chorého ošetrovať je prednejšie ako omšu sv. počúvať.

2. Povinnosť záporná má prednosť pred kladnou.

Luháť neslobodno nikdy, ani keby sme tým osožili bližnému.

3. Povinnosť bezpodmienečná má prednosť pred podmienenou.

„Marta, Marta, staráš sa a znepokojuješ pre mnohé veci a predsa je jedno potrebné!“ t. j. spása duše. (Lk 10, 41.)

4. Povinnosť práva má prednosť pred povinnosťou lásky.

Skôr máme platiť svoje dlhy ako dávať almužnu.

Tieto pravidlá platia, pravda, len vo spore povinností nami nezavinenom. Keď spor povinností povstal našou vinou, tak sa prehrešujeme tým, že sme nehládali spor včas odstrániť.

Pohnútky.

Pojem.

Pohnútky. Aby sme povinnosti zo zákona plynúce tým ochotnejšie plnili, k tomu nás pobádajú pohnútky (motiva). Pod pohnútkou rozumieme predstavu dobra alebo zla, ktorá nás k činnosti pobáda alebo od činnosti zdržuje.

Rozdelenie.

Pohnútky mravného počínania sú:

1. **prirodzené.** Také sú: počestnosť úkonu dobrého, ošklivosť skutku zlého, nádej na časný osoh, strach zo škody atď.;

2. **Nadprirodzené.** Také sú:

a) láska k Bohu. „Ak ma niekto miluje, zachová moje slovo“, hovorí Ježiš Kristus (Jn 14, 23.);

b) nádej na odplatu večnú. „Radujte sa a vesel'te, lebo vaša odplata hojná je v nebi“ (Mt 5, 12.);

c) strach z večných trestov. „Nebojte sa tých, čo môžu telo, ale nie dušu zabiť. Skôr sa však obávajte toho, čo môže i dušu i telo zahubiť v pekle.“ (Mt 10, 28.)

Niektorí racionalisti (Spinoza, Kant) tvrdia, že povinnosť máme plniť len pre povinnosť samu, neberúc ohľad ani na odmenu ani na trest. Toto učenie sa však protiví prirodzenosti ľudskej, lebo človek vždy koná preto, aby dosiahol dobro buď skutočné alebo zdánlivé.

§ 9. Rady.

Pán Boh nám vyjaviť svoju vôľu nielen v podobe zákona, ale aj v podobe rady. Rada je dobro, ktoré Ježiš Kristus neprikázal, ale na dosiahnutie dokonalého života odporúčal.

Pojem.

Rada sa líši od zákona tým, že:

Rozdiel medzi zákonom a radou.

a) neukladá povinnosť ako zákon, ale ponecháva vykonanie skutku na našu dobrú vôľu, nášmu rozhodnutiu;

b) kto neplní zákon, zhreší; ale nezachovanie rady nie je hriechom, len nás zdržuje od dosiahnutia mravnej dokonalosti;

c) plniť zákon je pre všetkých ľudí podmienkou spasenia, zachovať rady je cesta k vyššej dokonalosti pre jednotlivé osoby.

Sv. Tomáš Akv. hovorí: „To je rozdiel medzi radou a prikázaním, že prikázanie ukladá nevyhnutnosť, rada však zakladá sa na ľubovôli toho, komu sa dáva.“

Na dosiahnutie vyššej dokonalosti Ježiš Kristus odporúčal tri evanjeliové rady: 1. dobrovoľnú chudobu, 2. ustavičnú čistotu, 3. dokonalú poslušnosť.

Tri evanjeliové rady.

1. **Dobrovoľná chudoba** záleží v dobrovoľnom zrieknutí sa majetkov pozemských. Takto robili mnohí svätí, napr. sv. František Assiský zriekol sa otcovského dedičstva;

2. **ustavičná čistota** záleží v dobrovoľnom a doživotnom zrieknutí sa stavu manželského, aby človek až do smrti mohol ostávať v panenskej čistote;

3. **dokonalá poslušnosť** záleží v slobodnom a dobrovoľnom zrieknutí sa vlastnej vôle a v podrobení sa vôle duchovných predstavených.

O týchto radách nám svedčí: 1. Písmo sv., 2. tradícia a cirkevné dejiny.

Dôkaz rád evanjeliových.

1. Ježiš Kristus sám rozoznáva prikázania, ktoré sú nevyhnutne potrebné na dosiahnutie života večného, a rady, pre ktoré dostaneme väčšiu odplatu v nebesách.

„Ak chceš vojsť do života, zachovávať prikázania. (Mt 19, 17.) Ak chceš byť dokonalý, id', predaj, čo máš, a rozďaj chudobným, a budeš mať poklad v nebi.“ (Mt 19, 21.)

Cirkevná
tradícia.

2. Sv. Ignác mučeník († 107) píše: „Kto môže ostať v panenstve ku cti Toho, ktorý je pánom tela, ostane v ňom.“

Cirkev zavrholá učenie heretikov montanistov, ktorí vyhlásili rady za prikázania Božie, a zavrholá aj učenie Lutherovo, ktorý naopak, rady celkom zamietol. V Cirkvi vždy boli a sú osoby, mužovia a panny, ktoré tri evanjeliové rady dodržiavali a dodržiavajú. Tieto rady sú povinné dodržiavať osoby rehoľné a všetci, ktorí sa slávnostným sľubom na to zaviazali.

B) PODMETNÉ (SUBJEKTÍVNE) PODMIENKY MRAVNOSTI.

§ 10. Rozum.

Aby človek mohol vôľu Božiu poznať, dostal od Stvo- Pojem.
ritela duševnú schopnosť: rozum. Rozumom poznávame,
čo Boh od nás žiada, čo je mravne dobré a čo je mravne
zlé. Rozum je teda základom mravného života a daný je
len človekovi.

Prvým hriechom bol rozum ľudský síce zatemnený, Rozum ľud-
ale nebol zničený natoľko, žeby človek nemohol poznať ský prvým
vôľu Božiu, ako to tvrdili reformátori XVI. storočia. hriechom
nebol zniče-
ný.

Že človek aj po upadnutí do hriechu môže poznávať
vôľu Božiu, vysvitá z tej okolnosti, že Boh aj padlému
človeku zjavoval svoju vôľu, čo by nemalo šmyslu, keby
človek nemohol vôľu Božiu poznať.

U zvierat nemôžeme hovoriť o mravnosti, lebo nema-
jú rozum.

§ 11. Svedomie a jeho vlastnosti.

Človek svojím rozumom môže nielen poznať zákon Pojem
Boží a všeobecné pravidlá mravnosti, ale môže ich vzfa- svedomia.
hovať na jednotlivé svoje činy a skutky. Človek porovná-
va svoj čin so zákonom Božím a tak pozná, či jeho čin je
mravne dobrý alebo zlý. Tento náš vlastný súd o mrav-
nosti našich skutkov menujeme svedomím. Napr. vše-
obecná mravná zásada je: kraďnúť nie je dovolené — to,
čo teraz činím, je krádež? — (prípád zvláštny) teda, čo
mienim urobiť, nie je dovolené, je hriech (úsudok roz-
umu).

Svedomie (conscientia) teda je praktický úsudok náš-
ho rozumu, ktorý na základe všeobecných mravných pra-
vidiel rozhoduje, čo máme v jednotlivých daných prípá-
doch činiť ako dobré, a čoho sa máme chrániť ako zlého.

Dôkazy o
svedomí.
Písmo sv.

O svedomí nám svedčí: 1. Písmo sv., 2. tradícia a 3. vlastná skúsenosť.

1. V Písme sv. čítame: Pohani ... nemajú zákona, ale ... skutky zákona sú im vpísané do srdca. O tom im ... vydáva svedectvo ich svedomie." (Rim 2, 15.) „Našou chválou je svedectvo vlastného svedomia, že sme vo svede, a najmä medzi vami chodili vo svätosti a čistote Božej." (2 Kor 1, 12.)

Cirkevná
tradícia.

2. Origenes († 254) píše: „O svedomí sa hovorí, že kára a nie je karhané, súdi a nie je súdené." Už Cicero hovorí: „Conscientiam a diis immortalibus accepimus, quae a nobis avelli non potest = Svedomie sme dostali od nesmrteľných bohov a nemôže nám byť odňaté."

Skúsenosť.

3. Skúsenosť svedčí, že človek pociťuje v sebe blaho a spokojnosť, keď vykonal niečo dobrého; a naopak, pociťuje strach a nepokoj, keď urobil niečo zlého.

Sám Voltaire († 1778) hovorí: „Niet takého malého hriechu, ktorý by sú prvý raz videný, nepoľakal, a sú prvý raz spáchaný, osteň ľútosti v srdci nezanechal."

Grécka a rímska mytológia zosobňovala zlé svedomie v Eri-nyách, Fúriách (bohyně pomsty).

Kedy sa
ozýva?

Hlas svedomia sa ozýva u človeka tak pred činom ako aj po čine. Pred činom nás povzbudzuje ku konaniu dobra alebo varuje od zlého; po čine však naplňuje nás spokojením a blaženosťou alebo nepokojom a strachom, podľa toho, či náš čin bol dobrý alebo zlý.

Vlastnosti
svedomia.

Vlastnosti svedomia. Aby sme sa pri svojich činoch mohli spravovať svedomím, musí ono byť: 1. pravé, 2. isté, a 3. bdelé.

Pravé

1. **Svedomie je pravé** (c. vera), keď sa jeho výrok srovnáva so zákonom Božím; je však bludné (c. erronea),

Protivý
pravého
svedomia.

keď sa jeho výrok protiví zákonu Božiemu. Svedomie môže byť bludné: a) našou vinou (zavinene bludné) a b) bez našej viny (nezavinene bludné).

a) **Zavinene bludné** je svedomie vtedy, keď pri náležitej starostlivosti blud mohol byť prekonaný a človek mal aspoň tušenie, že sa mýli, že blúdi (c. vincibiliter erronea).

b) **Nezavinene bludné** je svedomie, keď človek ani

tušenia nemá, že blúdi, že sa mýli a tak ten blud ani prekonať nemôže (c. invincibiliter erronea).

Príklad vinne bludného svedomia máme u sv. Augustína, ktorý pred svojím obrátením tušil, že učenie manichejské nie je pravé, a predsa sa ho pridŕžal. Inoverec, ktorý nemal príležitosť poznať pravú vieru Kristovu a je pevne presvedčený, že jeho viera je pravá, nezhrší, keď sa jej aj naďalej pridŕža (nezavinene blúdi).

Zvláštny druh svedomia bludného je **svedomie voľné** (c. laxa) a **svedomie úzkostlivé** (c. scrupulosa). Svedomie voľné z malicherných dôvodov za dovolené pokladá to, čo nie je dovolené alebo ťažký hriech pokladá za malý priestupok. Svedomie úzkostlivé zasa za hriech pokladá ešte aj dovolené veci alebo v malom hriechu vidí veľký hriech. Toto svedomie vyplýva z choroby telesnej alebo má základ v porušení duševnej rovnováhy. V prvom prípade sa treba obrátiť na lekára, v druhom na skúseného spovedníka.

2. **Svedomie je isté** (c. certa), keď jeho výrok znie určite bez obavy z hriechu. V protivnom prípade, keď obava z hriechu nie je vylúčená a keď máme nejakú pochybnosť, naše **svedomie je neisté, čiže pochybné** (c. dubia). Isté.

Druhom neistého svedomia je **svedomie zmätené** (c. perplexa), keď na človeka dolieha zrazu viacej povinností a nevie sa určite rozhodnúť pre niektorú z nich a v každom prípade sa obáva hriechu. Protiva istého svedomia.

3. **Svedomie je bdelé** (c. vigilans), keď sa ozýva včas a najmä pred činom. Keď sa hlas svedomia ozýva hneď aj pri veciach nepatrných, menuje sa **svedomie útle** (c. tenera). Bdelé.

Človek, ktorý má bdelé a útle svedomie a ním sa spravuje, menuje sa človekom svedomitým. Bdelé a útle svedomie si zado- vážime každodenným spytovaním svedomia, častým rozjímaním; pozbavíme sa ho však životom vlažným a hriešnym.

Protiva bdelého svedomia je **svedomie ospalé** (c. dormitans) a **svedomie otupelé** (c. obtusa). Hlas tohto svedomia sa neozýva ani pri veciach najdôležitejších, mlčí aj pri najťažších hriechoch. Príčinou tohto svedomia je hriešny život, ktorý vlastne sám umlčuje hlas svedomia. Protiva bdelého svedomia.

§ 12. Ako sa máme zachovať k hlasu svedomia.

So zreteľom na hlas svojho svedomia máme zachovať tieto pravidlá:

Hlavné pravidlo. 1. **Hlavné pravidlo** je, že nikdy nesmieme konať proti svojmu svedomiu, ináč sa dopustíme hriechu. Sv. Pávol apoštol hovorí: „Blahoslavený, kto nemusí sám seba súdiť v tom, čo uznáva za dobré. Všetko, čo nie je z viery, je hriech.“ (Rim 14, 22—23.)

Pravidlá o svedomí bludnom. 2. Keď máme svedomie bludné bez svojej viny, tak môžeme a máme podľa neho konať.

Ak niekto myslí, že je štvrtok — hoci je piatok, deň pôstny — a požíva mäsitý pokrm, nehreší, lebo konal podľa svojho svedomia. Je štvrtok a niekto si myslí, že je piatok, deň pôstny a predsa požíva mäsitý pokrm, zhreší — hoci pôstny deň skutočne nie je — pretože konal proti hlasu svojho svedomia.

Keď je však naše svedomie bludné vlastnou vinou a blud pri náležitej starostlivosti môže byť prekonaný, nesmieme konať ani podľa svedomia, ani proti nemu, ale predovšetkým musíme sa zbaviť bludu. Napr. keď inove-rec tuší, že je v blude, musí sa usilovať čím skôr pátrať po pravde a svoj blud zanechať.

Pravidlá o svedomí pochybnom. 3. Keď je naše svedomie pochybné, t. j. keď vážne pochybujeme, či je niečo dovolené a či nie, tak nesmieme konať podľa neho, lebo sa vydávame nebezpečenstvu hriechu. „Quod dubitas, ne feceris = V čom pochybuješ, to nerob“ — hovorili už starí Rimania. V takomto prípade sa musíme usilovať zbaviť sa pochybnosti; najlepšie je poradiť sa so skúsenejšími. Ale keď nemáme príležitosť pochybnosti sa zbaviť a treba nám hneď konať, tak sa máme spravovať pravidlom: „In dubiis pars tutior eligenda est = V pochybnosti voľme vec istejšiu.“

Pochybnosť odstrániť pomáhajú nám niektoré právnické pravidlá. Takéto sú napríklad:

- a) Lex dubia obligat = Pochybný zákon neviaže. Keď nie je isté, že predstavený niečo prikázal konať, nemusíme to konať.
- b) In dubio melior est conditio possidentis = V pochybnosti lepšie je polozenie držiteľa. Napr.: Keď niekto pochybuje, či vec, ktorú má, právom mu prináleží alebo je azda cudzia a nemôže sa dopátrať pravdy, smie si ju ponechať.

c) In dubio omne factum presumitur recte factum = V pochybnosti každý čin sa pokladá za správne vykonaný. Napr.: V pochybnosti o platnosti sľubu.

Poučenie. „Svedomie je hlas, ktorým sa Boh hlási ako zákonodarca a sudca“, píše sv. Tomáš Akvinský. Svedomie za vykonané dobro odmeňuje nás pochvalou. Je to najväčšia odmena dobrého skutku na zemi (dobré svedomie). Ale za hriech tresce nás svedomie stálymi výčitkami (hryzenie svedomia), to je najväčší trest a zlo na tomto svete. Sv. Bernard hovorí: „Svedomie dobré a spokojné je predtuchou nebies, zlé a nespokojné svedomie je hotové peklo.“

§ 13. Slobodná vôľa.

Slobodná vôľa je duševná schopnosť, ktorou sa môžeme rozhodnúť bez všetkej vonkajšej a vnútornej nútenosti niečo konať alebo nekonať. Pojem.

Zpomedzi viditeľných tvorov jedine človek, ako tvor rozumný, má slobodnú vôľu.

V hmotnom svete panuje železná nevyhnutnosť, napr. Jediné človek má slobodnú vôľu. beské telesá s určitou pravidelnosťou sa pohybujú na svojich dráhach podľa zákona príťažlivosti. Rastliny rastú, žijú a množia sa podľa najprísnejších zákonov prírodných; živočíchy stoja pod úplným vplyvom prirodzeného pudu. Celá príroda stojí pod vplyvom nevyhnutnosti, ktorá je buď zovnútorňá alebo vnútorňá. Napr. z nevyhnutnosti vonkajšej priskakujú železné piliny k magnetu, z nevyhnutnosti vnútornej nerasty kryštalizujú, rastliny rastú, zvieratá dýchajú. Človek podľa tela tiež podlieha tejto nevyhnutnosti, podľa duše však je od nej úplne nezávislý, je schopný činnosti samostatnej, voľnej.

K podstate slobodnej vôle teda patrí nezávislosť tak od nevyhnutnosti vonkajšej ako aj vnútornej, ale nepatrí k podstate slobodnej vôle možnosť hrešiť. Možnosť hrešiť je práve nedokonalosť slobodnej vôle; kto hreší, ten zneužíva slobodnú vôľu a práve preto zasluhuje trest.

O slobodnej vôli človeka svedčia: a) Písmo sv., b) tradícia, c) vlastná skúsenosť a d) všeobecný súhlas ľudí. Dôkazy o slobodnej vôli.

a) Písmo sv. obsahuje prikázania, rady, napomenutia, sľubuje odmenu a hrozí trestami. Všetko toto má smysel len vtedy, keď sa človek voľne môže rozhodnúť pre niektorý skutok alebo proti nemu, slovom, keď má slobodnú vôľu. Písmo sv.

„Boh stvoril človeka od počiatku a zanechal ho pri jeho slobodnej vôli. K tomu dal mu svoje prikázania a zákony.“ (Sir 15, 14—15.)

Cirkevná
tradícia.

b) Spisy sv. Otcov obsahujú mnohé svedectvá o slobodnej vôli človeka. Sv. Hieronym vraví: „S vôľou slobodnou nás stvoril Boh. Nebývame nútení ani ku čnosti, ani ku hriechu, lebo kde panuje nútenosť, tam niet trestu ani odmeny.“

Vlastná
skúsenosť.

c) Vlastná skúsenosť nás učí, že máme slobodnú vôľu. Prv než sa odhodláme na nejaký čin, uvažujeme. Robíme rozdiel medzi skutkami, za ktoré sme zodpovední a medzi skutkami, za ktoré nemôžeme byť zodpovední. Po čine máme buď radosť zo skutku alebo ho ľutujeme a umieňujeme si, že sa toho viac nedopustíme. Sami cítime, že dobrý skutok zasluhuje odmenu a pochvalu, zlý však odsúdenie a trest. Toto všetko by bolo zbytočné a nemalo by smyslu, keby človek nemal slobodnej vôle.

Všeobecný
súhlas ľudí.

d) Na všeobecný súhlas ľudí sa odvoláva sv. Augustín: „Slobodu človeka ospevujú pastieri na horách, básnici v divadlách, pospolití ľudia vo svojich kruhoch, učitelia v knihách, učitelia v školách, biskupi s posvätných miest a všade na zemi celé pokolenie ľudské.“

Odporcovia
slobodnej
vôle.

Učenie o slobodnej vôli človeka malo a má mnoho odporcov (deterministi, determinare-obmedziť).

Manichejci učili, že k dobru je človek nútený bohom dobra a k zlým skutkom bohom zla.

Astrologovia tvrdili, že človek je úplne pod vplyvom hviezd. Ony riadia jeho osud a jeho skutky.

Reformátori XVI. storočia vyhlásili, že slobodná vôľa človeka dedičným hriechom bola skoro úplne zničená.

Materialisti tvrdia, že ako všetky činy prírody, tak aj činy ľudské sú určené nezmeniteľným behom prírody.

Panteisti, stotožňujúc svet s podstatou Božou, tvrdia, že človek nemôže konať podľa svojej slobodnej vôle, ale je čírym nástrojom podstaty božskej.

Cirkev sv. všetko toto učenie, odporujúce slobodnej vôli človeka, zavrhol na cirkevnom sneme tridentskom (1545—1563) a vatikánskom (1869—1870).

§ 14. Mravná zodpovednosť. Prípočítanie ľudských skutkov.

Keďže človek svojím rozumom poznáva vôľu Božiu Pojem.
a slobodnou vôľou môže sa rozhodnúť pre niektorý čin,
je zrejmé, že dobré skutky sa mu pripočítajú k zásluhy,
zlé však k vine. Človek je za svoje skutky zodpovedný.

Za svoje skutky sme zodpovední Bohu, svojmu svedomiu a ľuďom.

O zodpovednosti platia tieto pravidlá:

Pravidlá
zodpoved-
nosti.

1. Zodpovední sme len za tie činy, ktoré sme vykonali slobodnou vôľou. Napr. nemôžeme byť zodpovední za činy, vykonané v spánku, v horúčke, v úplnej opitosti, v hypnóze atď., alebo nemôže byť človek úplne zodpovedný za skutky, ktoré bez rozvahy vykonal v prvom pohnutí smyslov, ako je hnev, strach atď.

2. Rozumové poznanie, slobodná vôľa a zodpovednosť za skutky sú v pomere priamom, t. j. čím lepšie je rozumové poznanie a čím väčšia je slobodná vôľa pri čine, tým viac sa človeku pripočíta skutok k zásluhy alebo k vine; čím menšia je slobodná vôľa, tým menšia je zásluha alebo vina. Napr. skutky muža dospelého a skutky dieťaťa. Človek nevzdelaný zasluhuje menší trest ako vzdelaný, keď sa obaja dopustia jednakého zločinu.

3. Človek je zodpovedný nielen za svoje činy samé, ale aj za všetky ich prirodzené následky, t. j. za následky, ktoré zamýšľal, predvídaval alebo mohol predvídať. Napríklad: niekto podpáli dom, od ktorého sa chytia a zhoria aj iné susedné domy, zodpovedný je za všetky následky a škody, ktoré vznikly požiarom, lebo ich mohol predvídať. Spisovateľ, ktorý napísal knihu nemravného obsahu, je zodpovedný za všetky hriechy, ktoré sa stali čítaním jeho knihy.

Príčiny
umensňujú-
ce alebo
rušiac
mravnú
zodpoved-
nosť.

Sú okolnosti a príčiny, ktoré umensňujú, prípadne úplne zrušujú zodpovednosť za naše činy, a to tým, že buď zatemňujú rozum, buď zoslabujú, prípadne i celkom ničia slobodnú vôľu.

Rozumové poznanie zoslabujú:

Nevedo-
mosť. a) **nevedomosť**, a to nezavinená a neprekonateľná (ignorantia invicibilis);

Choroby
duševné. b) **duševná choroba**, napr. šialenstvo, sprostosť, hypochondria a rozličné druhy mánie, ako napr. dipsománia (neodolateľná túžba po pití), kleptománia (túžba po krádeži), pyrománia (túžba po ohni) atď. Keď choroba bola zavinená neporiadnym životom, nepozbavuje nás zodpovednosti;

Vášeň. c) **silné vášne**, ako je hnev, nenávisť, túžba, láska, radosť a zármutok. Napr. nemôže byť človek úplne zodpovedný za urážlivé slovo v prvom návale hnevu vyslovené. Láska, túžba, zármutok často zatemní rozum a vedie k nerozmysleným činom.

Slobodnú vôľu zoslabuje alebo úplne ničí:

Násilie. a) **nátlak, násilie**, ktoré môže byť buď fyzické alebo morálne. Násilím môže byť vynútený len vonkajší výkon, ale nie vnútorný súhlas a bez tohto súhlasu nemôže byť človek za svoj skutok zodpovedný. Napr. Eleazara nútili pohani jesť bravčové mäso. Alebo za prenasledovania kresťanov mnohým násilne držali ruky nad ohňom a násilne otvorili, aby sypali tymián do ohňa pred modlami.

Strach. b) **Veľký strach** neruší síce slobodnú vôľu úplne, ale ju umenšuje. Človek totiž aj vo veľkom strachu môže mať na mysli následky svojho činu. Sv. Peter v prvom strachu zaprel Pána, predsa však zhrešil, lebo mal poňatie o hriešnosti svojho skutku.

Hriešny
zvyk. c) **Hriešny zvyk** umenšuje slobodnú vôľu človeka, teda aj vinu, keď človek bojuje proti hriešnemu zvyku. Kto však nebojuje proti hriešnemu zvyku, toho vina nie je menšia, ale ešte väčšia, lebo dobrovoľne zotráva v hriešnom zvyku.

C) O MRAVNOM DOBRE A ZLE VÔBEC.

§ 15. Činy mravné.

Činy mravné sú tie skutky, ktoré pochádzajú z rozumu a slobodnej vôle a za ktoré je človek zodpovedný. Ak sa srovnávajú tieto činy so zákonom Božím, sú mravne dobré, ak mu odporujú, sú mravne zlé.

Pojem mravného činu.

Keď chceme poznať mravnosť niektorého činu ľudského, musíme skúmať 1. predmet činu, 2. okolnosti a 3. cieľ činu.

1. Predmet činu je sám skutok v čírej svojej podstate. Predmet činu môže byť a) mravne dobrý, napr.: viera, modlitba, almužna, b) mravne zlý, napr.: nevera, krádež, a c) mravne ľahostajný, napr.: chodiť, spievať atď.

Predmet činu.

2. Okolnosti (circumstantiae) sú vonkajšie vzťahy činu, ktoré čin určitejšie označujú a od iných podobných úkonov rozlišujú. Na okolnosti sa pýtame slovami verša: Quis, quid, ubi, quibus auxilium, cur, quomodo, quando = Kto, čo, kde, akými prostriedkami, prečo, ako a kedy.

Okolnosti činu.

Kto. Značí osobu činiteľovu, ktorá čin vykonala. Napr. či to bol človek vzdelaný alebo nevzdelaný, predstavený, učiteľ atď.

Čo. Značí vec, na ktorú sa čin vzťahuje napr. ukradnutie posvätnéj alebo inej veci.

Kde. Označuje miesto činu. Nie je jedno, či niektorý čin bol vykonaný na mieste verejnom alebo súkromnom.

Akými prostriedkami. Napr. zlodej podplatí strážcu, upotrebí násilie atď.

Prečo. Značí cieľ, pohánku činu. Napr. kraďnúť z núdze a kraďnúť z lakomstva.

Ako. Značí stav duševný, v ktorom činiteľ koná; napr. z nevedomosti, v roztržitosti, v hneve atď.

Kedy. Značí čas, keď bol čin vykonaný alebo ako dlho čin trval. Nie je napr. jedno, či bol priestupok vykonaný hneď po napomenutí a či neskôršie.

Ako vplývajú okolnosti na mravnosť činu? Na mravnosť činu vplývajú rozličné okolnosti. Niektoré zväčšujú dobro alebo zlo činu; napr. keď dá almužnu chudobný (vdovin halier Lk 21, 3.), keď kradne bohatý; iné zas umenšujú mravnosť činu; napr. bezmyšlienkovitá modlitba, krádež z núdze; niektoré úplne menia druh hriechu. Napr. lož pri sv. spovedi spáchaná je svätokrádež, nepovedať pravdu osobe súkromnej je jednoduchá lož, luháť pred súdom je krivé svedectvo.

Cieľ činu. 3. **Cieľ (finis) činu** je, čo chce konajúci svojím skutkom dosiahnuť a k čomu čin smeruje. Cieľ **mocne pôsobí na mravnosť ľudských činov.**

Ako vplýva na čin? a) **Dobrý cieľ** mení činy ľahostajné na dobré. Napr. spievať je čin ľahostajný; keď niekto spieva ku cti Božej, to je čin dobrý; zlý úmysel však mení čin ľahostajný na zlý; napr. keď niekto spieva, aby druhého vyrušoval a dráždil. To je hriech pre zlý úmysel.

b) **Dobrý úmysel** mení čin dobrý na lepší. Napr. almužnu dávať z lásky k Bohu; úmysel zlý však umenšuje hodnotu činu dobrého, ba ju i ničí. Napr. dávať almužnu, aby sme dosiahli chválu ľudskú. (Takto robili farizeji.)

c) **Hriešny cieľ** zväčšuje vinu zla. Napr. niekto kradne, aby sa mohol opiť.

d) Čin v podstate a v okolnostiach zlý ani najlepší cieľ nepremení na dobrý. Činiteľovi nie je ospravedlnením, že on chcel dobro a že zlo upotrebil len za prostriedok na dosiahnutie dobra. Napr. neslobodno krivo svedčiť, aby sme svojmu bližnému prospeli, alebo kradnúť, aby sme mohli dať chudobnému almužnu.

Cirkev katolícka zavrholá zásadu: „Cieľ posväcuje prostriedky.“ Nepriatelia Cirkvi toto heslo pripisujú jezuitom. ale nesprávne. Jezuita P. Roh v roku 1852 vypísal cenu 1000 rýnskych zlatých a po ňom ešte väčšie ceny vypísali iní mužovia (v Prahe v r. 1890 a 1894) pre toho, kto dokáže, že niekedy jezuita toto alebo jemu podobné heslo hľasal alebo napísal. Doposiaľ sa to nikomu nepodarilo dokázať, cena nikomu nebola prisúdená a mnohí nepriatelia jezuitov umkli.

Najlepší cieľ ľudských činov. **Najlepším cieľom všetkých ľudských činov je česť a sláva Božia.** Sv. Pavol ap. hovorí: „Či teda jete, či pije-

te, či už čokoľvek činíte, všetko činite na slávu Božiu!" (1 Kor 10, 31.)

Zakladateľ jezuitskej rehole sv. Ignác z Loyoly († 1556) vyvolil si heslo: „Omnia ad maiorem Dei gloriam = Všetko na väčšiu slávu božiu.“

§ 16. Činy mravne dobré.

Mravne dobrým menujeme ten čin ľudský, ktorý sa Pojem. s vôľou Božou shoduje tak v predmete ako aj v okolnostiach a cieľi.

Skutky mravne dobré môžu byť:

1. Vnútorne a vonkajšie. Vnútorným menujeme ten Rozdelenie. čin, pre ktorý sa človek rozhodol, ale ho pre neprekonatelné vonkajšie prekážky nemohol uskutočniť. Keď uvedie človek svoj úmysel v skutok, menuje sa vonkajším. Pred Bohom aj vnútorné skutky majú takú cenu, ako aj vonkajšie. Sv. Tomáš Akv. hovorí: „Toľko zasluhuje, kto má dokonalú vôľu konať dobré, ako by zaslúžil, keby to vykonal.“

2. Prirodzené a nadprirodzené. Prirodzené sú tie činy, ktoré človek koná z prirodzených pohnútok a prirodzenými silami. Napr. učiť sa, pracovať, poslúchať rodičov atď. Tieto sú len na časné a pozemské blaho človeka.

Nadprirodzené dobré skutky sú tie, ktoré koná človek za pomoci milosti Božej z pohnútok nadprirodzených. Napr. úkon viery, nádeje a lásky k Bohu. Keď takéto dobré skutky konáme v stave posväcujúcej milosti, menujeme ich živými, t. j. záslužnými pre nebo (opera viva). Ak ich však konáme v stave smrteľného hriechu, menujeme ich skutkami mŕtvymi (opera mortua).

Pred Bohom majú cenu len skutky dobré, vykonané z nadprirodzených pohnútok a v stave posväcujúcej milosti, t. j. živé; len za tieto dobré skutky sľúbil nám Boh odmenu večnej spásy.

Ktoré dobré skutky sú záslužné pre nebo?

„Každý strom, čo neprináša dobré ovocie, sa vytne a hodí sa na oheň.“ (Mt 3, 10.) „Tým viac sa usilujte (dobrými skutkami) upevniť svoje povolanie a vyvolenie.“ (2 Peter 1, 10.)

Dobré skutky, ktoré sa konajú v stave smrteľného hriechu, nie sú nám síce záslužné pre život večný, predsa nie sú zbytočné a neužitočné, lebo nimi si zaslúži človek odmenu časnú a skrze ne ľahšie dostane od Boha pomocnú milosť obrátenia.

„Vykupuj hriechy svoje almužnami a neprávosti svoje milosrdenstvom nad chudobnými: azda odpustí Boh hriechy tvoje.“ (Dan 4, 24.) Zachej radostne prijal Krista do domu svojho. (Lk 19, 1—10.)

Hlavné dobré skutky sú modlitba, pôst a almužna.

„Dobrá je modlitba s pôstom a almužnou, lepšia ako nakopí poklady zlata.“ (Tob 12, 8.)

Pod modlitbou rozumieme všetky skutky pobožnosti, pod pôstom všetky skutky sebazaprenia a pod almužnou všetky telesné a duchovné skutky milosrdenstva.

§ 17. O čnosti.

Pojem čnosti. Častejším opakovaním dobrých skutkov povstane v nás náklonnosť na ich konanie. Túto trvanlivú náklonnosť na konanie dobrých skutkov menujeme čnosťou.

Čnosť pochádza od slova česťnosť, lebo čnosti nás vedú k čestnému životu.

Rozdelenie čnosti. Keďže dobré skutky sú rozličné, aj čnosti môžu byť rôzne. Rozoznávame čnosti: 1. prirodzené a 2. nadprirodzené alebo kresťanské.

1. Prirodzená čnosť je trvalá náklonnosť ku konaniu dobrých skutkov, získaná vlastnými prirodzenými silami, vlastnou námahou.

Takáto čnosť sa menuje aj čnosťou nadobudnutou. Tieto čnosti boli známe už aj pohanom. Napr. známa je múdrosť Sokratova, spravodlivosť Aristidova, vernosť Regulova atď. Čnosti prirodzené nás vedú k blaženostičasnej, ale na blaženosť večnú nedostačujú. Na dosiahnutie cieľa nadprirodzeného, ku ktorému sme povolani, vedú nás čnosti nadprirodzené, čiže čnosti kresťanské.

2. Kresfanská čnosť je od Boha nám udelený nadprirodzený dar, ktorý nás robí trvale schopnými a ochotnými konať nadprirodzené skutky dobré a záslužné.

Menuje sa darom nadprirodzeným od Boha udeleným; lebo nepatrí k prirodzenosti ľudskej, ale nám ju Boh pri našom ospravednení spolu aj s milosťou svojou ako dar udeľuje, do duše vlieva, a preto sa menuje aj čnosťou vliatou.

Kresfanské čnosti rozdeľujeme na čnosti božské (virtutes theologicae) a na čnosti mravné (virtutes morales). Čnosti božské upravujú náš pomer k Bohu, čnosti mravné však náš pomer k bližným a k ostatnému tvorstvu.

§ 18. O čnostiach božských.

Najprednejšie sú tri božské čnosti: viera (fides), nádej (spes) a láska (charitas). Božské čnosti.

„Teraz ešte ostáva aj viera, aj nádej, aj láska, všetky tri, lež najväčšia z nich je láska!“ (1 Kor 13, 13.)

Menujeme ich božskými, lebo ich predmetom je sám Boh, od Boha pochádzajú a priamo na neho sa vzťahujú.

Viera je čnosť, ktorú nám Boh vliat do duše a ktorá nás robí schopnými Boha pre jeho nekonečnú dobrotu zjavil a skrze cirkev katolícku na verenie predkladá. Viera.

Nádej je čnosť Bohom do duše nám vliata, ktorou pre zásluhy Ježiša Krista s pevnou dôverou očakávame všetko to, čo nám Pán Boh prisľúbil. Nádej.

Láska je čnosť tiež od Boha do duše našej vliata, ktorá nás robí schopnými Boha pre jeho nekonečnú dobrotu a dokonalosť nadovšetko milovať a bližného milovať tiež pre lásku k Bohu. Láska.

Zpomedzi božských čností vyniká láska, lebo nás priamo spojuje s Bohom „A my sme poznali a uverili v lásku, ktorú má Boh k nám. Boh je láska, a kto zostáva v láske, zostáva v Bohu a Boh v ňom“, hovorí sv. Ján apoštol. (1 Jn 4, 16.)

Potreba božských čností. Tri božské čnosti sú nám na večné spasenie nevyhnutne potrebné, preto ich máme v sebe oživovať, čo sa stáva častým vzbudzovaním týchto čností.

Tri božské čnosti môžeme v sebe vzbudiť takto: „Ó môj Bože, verím v Teba, lebo si konečne pravdovravný; Ó môj Bože, dúfam v Tebe, lebo si konečne verný a milosrdný; Ó môj, Bože, milujem Ťa, lebo si najvyšší dobrý a milovania hodný.“

Tri božské čnosti sme povinní v sebe vzbudzovať častejšie, najmä však: a) keď sme prišli k užívaniu rozumu a vo sv. náboženstve sme boli dostatočne vyučení; b) pri prijímaní sv. sviatostí; c) v pokušení proti týmto čnostiam a d) v nebezpečenstve života, najmä v hodinu smrti.

§ 19. Mravné čnosti.

Pojem. Na rozdiel od božských čností ostatné kresťanské čnosti menujeme mravnými čnosťami, lebo ich priamym predmetom je mravný život kresťanský.

Hlavné čnosti. Medzi mravnými čnosťami vynikajú **štyri hlavné čnosti**: 1. opatrnosť, 2. spravodlivosť, 3. miernosť, 4. zmužilosť.

Tieto čnosti menujeme aj **základnými**, lebo na nich ako na základoch spočíva náš mravný život.

Opatrnosť. 1. **Opatrnosťou** poznávame, čo máme v jednotlivých prípadoch robiť, aby sme konali bohumile a došli cieľa večného.

Podobenstvo o opatrných pannách. (Mt 25, 1—13.)

Spravodlivosť. 2. **Spravodlivosť** je čnosť, ktorá nás robí ochotnými každému dávať to, čo mu patrí.

„Dávajte teda, čo je cisárovo, cisárovi, a čo je Božie, Bohu.“ (Mt 22, 21.) „Dávajte teda každému, čo ste mu podlžní: Komu daň, tomu daň; komu mýto, tomu mýto; komu bázeň, tomu bázeň; komu česť, tomu česť! Nikomu nebuďte nič dlžní.“ (Rim 13, 7—8.)

Miernosť. 3. **Miernosť** nás učí vo všetkom, najmä však v radoostiach a v dovolených pôžitkoch zachovávať povinnú mieru a krotiť svoje zlé náklonnosti.

„Milovaní, veľmi vás prosím... aby ste sa zdržiavali telesných žiadostí, ktoré broja proti duši.“ (1 Pt 2, 11.)

4. Zmužilosť nás učí **premáhať ťažkosti tohto života** a **prekonať všetky prekážky, ktoré nás odvracajú od plnenia povinnosti a od bohumilého života.** Zmužilosť.

„Doteraz sa prekáža kráľovstvu nebeskému a násilníci ho chcú ovládnuť.“ (Mt 11, 12.) Príklady sv. mučeníkov.

Zo základných čností pochádzajú čnosti, ktoré môžeme postaviť proti siedmim hlavným hriechom. Sú to: 1. pokora (proti pýche); 2. štedrosť (proti lakomstvu); 3. čistota (proti smilstvu); 4. priazeň (proti závisťi); 5. striezlivosť (proti obžerstvu); 6. tichosť (proti hnevu); 7. horlivosť v dobrom (proti lenivosti v službách božích). Čnosti, ktoré sú proti hlavným hriechom.

1. Pokora je čnosť, ktorou všetko dobré pripisujeme Bohu, uznávame svoju vlastnú slabosť a hriešnosť. Pokora.

„Všetci vospolok opášte sa pokorou, lebo Boh sa pyšným protiví, ale pokorným dáva milosť.“ (1 Pt 5, 5.)

2. Štedrosť je ochota núdznym a chudobným zo svojho majetku pomáhať alebo na iné dobré ciele prispievať. Štedrosť.

„Dávajte, a aj vám dajú, akou mierou totiž budete merať, takou (aj) vám namerajú.“ (Lk 6, 38.)

3. Čistota je čnosť, ktorou krotíme všetky nečisté žiadosti a rozkoše, ktoré urážajú hanblivosť. Čistota.

„Mŕtvite teda svoje zemské údy: smilstvo, nečistotu, náruživosť, zlú žiadostivosť a chamtivosť. To je modloslužba.“ (Kol 3, 5.)

4. Priazeň je ochota všetkým ľuďom dobre chcieť, úprimne spolucítiť radosti a žalosti blížneho. Priazeň.

„Milujte sa navzájom bratskou láskou... Radujte sa s radujúcimi, plačte s plačúcimi.“ (Rim 12, 10–15.)

5. Striezlivosť je čnosť, ktorou opanujeme svoju neskrotnú žiadosť po jedle a po pití. Striezlivosť.

„Žime poctivo ako vo dne, a nie v hodovaníach a pijatykách.“ (Rim 13, 13.)

6. Tichosť je čnosť, ktorou potlačujeme v sebe všetky pomstivé žiadosti a krotíme každé pohnutie nespravodlivého hnevu. Tichosť.

„Učte sa odo mňa, lebo som tichý a ponížený srdcom, a nájdete odpočinok svojim dušiam.“ (Mt 11, 29.)

Horlivosť. 7. **Horlivosť** je ochota konať všetko, čo slúži na slávu Božiu a na naše duševné spasenie.

„V horlivosti sa nedajte znechutiť; buďte vždy vrúceho srdca! Pánovi, (neustále) služte! V nádeji sa radujte, v súžení buďte trepezliví, v modlitbe vytrvanliví!“ (Rim 12, 11—12.)

§ 20. Čnosti, ktoré Ježiš Kristus osobitne prikazuje a velebí.

Na dosiahnutie vyššej dokonalosti sv. evanjelium nám prikazuje tieto čnosti:

1. Hľadať predovšetkým kráľovstvo Božie a jeho spravodlivosť.

„Hľadajte teda najprv kráľovstvo Božie a jeho spravodlivosť, a toto všetko sa vám prídá.“ (Mt 6, 33.)

2. Zaprieť seba, niesť svoj kríž a nasledovať Ježiša Krista.

„Kto chce za mnou ísť, nech zaprie sám seba, vezme svoj kríž a nasleduje ma.“ (Mt 16, 24.)

3. Tichým a pokorným byť.

„Učte sa odo mňa, lebo som tichý a ponížený srdcom, a nájdete odpočinok svojim dušiam.“ (Mt 11, 29.)

4. Milovať nepriateľov a tých, ktorí nás nenávidia.

„Milujte aj svojich nepriateľov, (dobro robte tým, ktorí vás nenávidia) a modlite sa za svojich prenasledovateľov (a osočovateľov).“ Mt 5, 44.

Pán Ježiš Kristus v „Reči na hore“ v „Osmich blahoslavenstvách“ zveľbuje niektoré čnosti, ktoré, i keď sa protivia duchu sveta, človekovi však, ktorý sa v nich cvičí, prinášajú dokonalé blahoslavenstvo.

Osem blahoslavenstiev.	Tieto blahoslavenstvá sú:
1.	Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je kráľovstvo nebeské.
2.	Blahoslavení tichí, lebo im bude patriť zem.
3.	Blahoslavení, ktorí žalostia, lebo potešení budú.

4. Blahoslavení, ktorí sú hladní a smädní po spravodlivosti, lebo nasýtení budú.

5. Blahoslavení milosrdní, lebo dosiahnu milosrdenstvo.

6. Blahoslavení čistého srdca, lebo uzrú Boha.

7. Blahoslavení pokojamilovní, lebo ich synmi Božími budú volať.

8. Blahoslavení, ktorých prenasledujú pre spravodlivosť, lebo ich je kráľovstvo nebeské.

Najvyšším vzorom dokonalosti je sám božský Spasiteľ Ježiš Kristus. Za vzor dokonalosti slúžia nám aj svätí, ktorí vo svojom živote verne nasledovali Ježiša Krista.

§ 21. Čím sa čnosti kresťanske rozmáhajú a čím sa umenšujú?

Keďže milosť posväcujúca a kresťanské čnosti úzko sú spojené, kedykoľvek sa rozmnožuje v našom srdci milosť posväcujúca, rozmáhajú sa v ňom aj kresťanské čnosti, ale keď v našom srdci ubúda milosti posväcujúcej, umenšujú sa naše čnosti.

Vzrast kresťanských čností dosiahneme častým prijímaním sv. sviatostí a vytrvanlivým cvičením sa v dobrom. Čím sa rozmáhajú?

Keď u niekoho kresťanská čnosť vzrastie neobyčajnou mierou a dosiahne taký vysoký stupeň dokonalosti, že prekoná aj najväčšie prekážky, menujeme ju čnosťou hrdinskou (heroickou). Takáto bola napr. stálosť mučeníkov.

Kresťanské čnosti u nás poklesnú, keď sa v nich necvičíme, keď konáme skutky im odporujúce a dopúšťame sa všedných hriechov. Čím sa umenšujú?

Smrteľný hriech pozbavuje človeka všetkých nadprirodzených kresťanských čností, v človekovi však ostane i naďalej prirodzená náklonnosť ku skutkom dobrým. Keď si človek ľútosťou a pokáním znovu získa posväcujúcu milosť, kresťanské čnosti v ňom zas ožijú.

§ 22. O skutku mravne zlom. O hriechu.

Pojem hriechu. Mravne zlým skutkom menujeme ten skutok, ktorý či už v predmete alebo v okolnostiach, alebo v cieli sa protiví zákonu Božiemu. Skutok mravne zlý všeobecne menujeme hriechom (peccatum).

Hriech je dvojaký:

1. **hriech dedičný**, ktorého sa dopustili naši prarodičia v raji a ktorý sme my aj s následkami po nich zdedili;

2. **hriech osobný**, ktorého sme sa sami dopustili.

Hriech osobný je vedomé a dobrovoľné prestúpenie zákona Božieho.

Aby konanie ľudské bolo hriechom, musí byť:

a) vedomé, t. j. rozumom musíme poznať hriešnosť činu,

b) dobrovoľné, t. j. vôľa sa slobodne rozhodne pre čin hriešny a s ním súhlasí,

c) prestúpenie zákona Božieho, t. j. keď čin smeruje proti ktorémukoľvek zákonu, ktorý alebo sám Boh zjavil, alebo oznámil prostredníctvom svojich zástupcov.

Čím sa môžeme dopustiť hriechu? Hriechu sa môžeme dopustiť: 1. myšlienkami a žiadosťami, 2. slovami, 3. skutkami a 4. opustením dobrého.

1. **Myšlením** hrešíme, keď vedome a dobrovoľne zotrvávame v zlých myšlienkach a máme v nich zaľúbenie. Žiadosťou hrešíme, keď dobrovoľne túžime po niečom, čo sa protiví Božiemu prikázaniu. Tieto hriechy menujeme aj hriechami vnútornými (peccata interna);

2. **slovami**, keď niečo hovoríme, čo Boh zakázal (zlorečenie, utrhánie na cti atď.);

3. **skutkami**, keď vykonáme skutok, ktorý je Božím prikázaním zakázaný;

4. **opustením dobrého**, keď dobro, čo nám Boh alebo Cirkev prikazuje, dobrovoľne zanedbáme.

Postup od hriechu vnútorného k hriešnemu skutku je tento: v srdci vzbudí sa zlá žiadostivosť, ktorá je podnetom ku hriechu. Keď rozum nájde v tomto zaľúbenie, zrodí sa hriešna myšlienka. Keď človek neodporuje myšlienke, tá splodí hriešnu žiadosť. Keď sa vôľa rozhodne žiadosť uskutočniť a ju aj uskutoční, povstane hriešny skutok. Sv. Jakub ap. píše: „Každý je pokúšaný tým, že ho

vlastná žiadostivosť zachvacuje a zvádza. A žiadostivosť potom počne a porodí hriech, a hriech dokonalý splodí smrť.“ (Jak 1, 14—15.)

Hriechy, páchané slovami, skutkami a opustením dobrého, menujeme hriechami vonkajšími (peccata externa).

§ 23. O hriechu smrteľnom a všednom.

Všetky hriechy nie sú rovnaké: niektoré sú ťažké a či smrteľné, iné však menšie a či všedné.

O tomto rozdiely svedčí: a) Písmo sv., b) cirkevná tradícia a c) zdravý rozum.

a) **Písmo sv.** porovnáva niektoré hriechy k veciam malicherným, iné zasa k veciam veľkým; tak Kristus Pán vypráva o smietke v cudzom oku a o brvne v oku vlastnom, o dlhu sto denárov a o dlhu desaťtisíc hrivien. (Mt 18, 24.) Písmo sv. hovorí o hriechoch, ktoré zabíjajú dušu, a o hriechoch, ktoré neodnímajú spravodlivosť.

„Vystríhajte sa reptania, ktoré nič neosoží a chráňte jazyk od utŕhania, lebo ani tajná reč neodíde naprázdno a ústa, ktoré luhajú, zabíjajú dušu.“ (Múdr 1, 11.) „Niet na zemi človeka spravodlivého, ktorý by vždy robil dobré a nikdy nehrešil.“ (Kaz 7, 21.)

b) **Cirkev** vždy robila rozdiel medzi hriechom všedným a smrteľným. O tom nám svedčia knihy, ktoré obsahujú predpisy o sv. spovedi (libri poenitentiales), a rozličnosť pokánia, ktoré Cirkev ukladala kajúcnikom.

c) **Rozum** a tiež mravný cit svedčí, že všetky previnenia proti zákonu Božiemu nie sú jednako veľké a nezasluhujú jednaký trest. Napr. lož žartovná, lož pred súdom, krádež malej veci a krádež veľkej veci.

Hriechu smrteľného sa dopúšťa, kto zákon Boží 1. vo veci dôležitej, 2. s jasným poznaním zlého a 3. s úplným svolením prestúpi.

Dôležitosť veci poznáme hlavne zo samého prikázania, na prestúpenie ktorého je v Písme sv. uložený ťažký trest, ako napr. vylúčenie z kráľovstva nebeského. (Lúpež, vražda, smilstvo atď.) Predmet môže byť dôležitý či už sám v sebe alebo v okolnostiach. Sám v sebe je dō-

Rozdiel medzi hriechom smrteľným a všedným.
Písmo sv.

Cirkevná tradícia.

Rozum.

Kto spácha smrteľný hriech?

ležitý, keď obsahuje veľkú urážku mravného poriadku, napr. nevera, vražda atď., v okolnostiach, keď sú prifažujúce. (Majetný okradne chudobného.) Jasné poznanie zákona a úplne slobodná vôľa sú základné podmienky mravnej zodpovednosti, teda aj hriechu.

Tažké hriechy preto menujeme smrteľnými, lebo nimi sa zbavujeme nadprirodzeného života duše, t. j. milosti posväcujúcej a staneme sa hodnými večnej smrti. „Poznám tvoje skutky, že máš meno, ako by si žil, a si mŕtvy.“ (Zjav 3, 1.)

Zloba
smrteľného
hriechu.

Smrteľný hriech je najväčšie zlo na svete, a preto sa ho máme nadovšetko chrániť.

Máme sa ho chrániť: 1. pre jeho zlobu a 2. pre jeho následky.

1. Zloba smrteľného hriechu spočíva v tom, že tento hriech je:

a) neposlušnosťou oproti Stvoriteľovi a najvyššiemu Pánovi,

b) nevďačnosťou oproti Bohu, nášmu najväčšiemu dobrodincovi,

c) nevernosťou proti Ježišovi, nášmu Spasiteľovi,

d) trestuhodnou nevšímavosťou milosti Ducha Sv.

„Neviete azda, že ste chrámom Božím a Duch Boží prebýva vo vás? Kto teda kazí chrám Boží, toho Boh skazou postihne, lebo chrám Boží je svätý, a vy ste takí!“ (1 Kor 3, 16—17.)

Následky
smrteľného
hriechu.

2. Smrteľný hriech má tieto následky:

a) zbavuje nás milosti posväcujúcej a kráľovstva nebeského,

b) pripravuje nás o všetky zásluhy, ktoré sme si o nebo získali,

c) robí nás neschopnými získať si nové zásluhy pre večnosť,

d) uvaľuje na nás časné a večné tresty.

„Pre nespravodlivosť, ktorej sa dopustil, t. j. bezbožný; zomrie.“ (Ez 18, 26.)

„Vzdialte sa odo mňa, zlorečení, do večného ohňa, ktorý je pripravený diablu a jeho anjelom.“ (Mt 25, 41.)

Zlobu a trestuhodnosť ťažkého hriechu najlepšie poznáme 1. z prísneho potrestania padlých anjelov a prvých

ludí, 2. z večného trestu pekelného a 3. z prehorkého utrpenia a smrti Krista Pána, ktorú za naše hriechy podstúpil.

Všedný hriech spácha, kto zákon Boží 1. vo veci malej alebo 2. vo veci síce dôležitej, ale s nejasným poznaním zla a s neúplným svolením prestúpi.

Kto spácha hriech všedný?

Tento hriech sa menuje všedný (každodenný), lebo sa ho ľudia z ľudskej krehkosti temer každého dňa dopúšťajú. „V mnohom sa všetci prehrešujeme“, hovorí sv. Jakub ap. (Jak 3, 2.)

Medzi hriechom smrteľným a všedným je podstatný rozdiel, lebo smrteľný hriech úplne pozbaví človeka milosti posväcujúcej, hriech všedný však nie, hoci ju umenšuje. Smrteľný hriech môže byť odpustený len vo sviatosti pokánia, odpustenie hriechu všedného obsiahneme aj samou ľútosťou, dobrými skutkami atď. Z tohto podstatného rozdielu nasleduje, že akýkoľvek veľký počet samých všedných hriechov spolu nie je ani jediným hriechom smrteľným.

Opakované všedné hriechy len v tom prípade môžu byť hriechom ťažkým, keď sú mravne spojené. Takto napr. malé krádeže a podvody môžu tvoriť ťažký hriech: a) keď sa ich človek dopúšťa často s tým úmyslom, aby si tak získal značný majetok, b) keď si nimi značný majetok skutočne získal a bližného na majetku značne poškodil, hoci to pôvodne ani nezamýšľal. V týchto prípadoch predmet (značný majetok, značné poškodenie) robí hriech ťažkým.

Aj všedných hriechov sa máme chrániť, lebo: 1. aj všedné hriechy urážajú Boha, 2. pomaly nás privádzajú k ťažkým hriechom, 3. priťahujú na nás časné tresty.

„A kto si malých vecí neváži, pomaly zahynie.“ (Sir 19, 1.)

§ 24. O rozličných druhoch hriechu.

Rozoznávame tieto druhy hriechov:

1. sedem hlavných hriechov;
2. šesť hriechov proti Duchu Svätému;

3. do neba volajúce hriechy;
4. deväť cudzích hriechov.

Hlavné
hriechy.

1. **Hlavné hriechy** sú: 1. pýcha, 2. lakomstvo, 3. smilstvo, 4. závisť, 5. obžerstvo, 6. hnev, 7. lenivosť.

1. **Pýcha** je preceňovanie seba a neskrotná žiadosť po cti a prednosti.

„Pýcha je počiatkom každého hriechu; kto sa jej pridŕža, naplnený bude kliatbou a naposledy ho zničí.“ (Sir 10, 15.)

2. **Lakomstvo** je nesmierna dychtivosť po peniazoch a majetkoch pozemských.

„Koreňom všetkého zla je túžba po peniazoch, za ktorými niektorí zabažili, a tak zblúdili od viery.“ (1 Tím 6, 10.)

3. **Smilstvo** je dobrovoľná žiadosť vecí, ktoré urážajú čistotu a hanblivosť.

„Smilníkov a cudzoložníkov Boh bude súdiť!“ (Žid 13, 4.)

4. **Závisť** je zármutok nad tým, že náš bližný má viac, či už majetku alebo duševných schopností.

„Ale závisťou diablovou prišla smrť na svet, a toto nasledujú tí, ktorí sú z jeho strany.“ (Múdr 2, 24—25.)

5. **Obžerstvo** je nemierna žiadosť po jedení a pití a vyhovnenie tejto žiadosti.

„No dajte si pozor, aby vám srdcia neboly azda obťažané obžerstvom, opilstvom a starosťami o život.“ (Lk 21, 34.)

6. **Hnev** je rozčúlenie mysli, spojené so žiadosťou pomstiť sa.

„Ľudský hnev nekoná, čo je spravodlivé pred Bohom.“ (Jak 1, 20.)

7. **Lenivosť** je dobrovoľná nechť konať svoje povinnosti vôbec a najmä veci, ktoré sa týkajú služby božej a spásy duše.

„Mnohému zlému učí záhaľčivosť.“ (Sir 33, 29.)

Hlavnými menujeme tieto hriechy, lebo sú hlavou mnohých hriechov, sú ako by pramene; z prameňa vyte-

kajú potoky a z hlavných hriechov ako z prameňov pochádzajú mnohé iné hriechy.

II. Hriechy proti Duchu Svätému sú:

Hriechy
proti
Duchu Sv.

1. Spôľiehať sa opovážlivo na milosrdenstvo Božie, t. j. odkladať s pokáním alebo úfať, že Boh nám i bez pokánia odpustí.

„Nehovor, milosrdenstvo Pánovo je veľké, zmiluje sa nad množstvom mojich hriechov, lebo milosrdenstvo a hnev rýchle prichádza od neho.“ (Sir 5, 6—7.)

2. Nad milosrdenstvom Božím zúfať, t. j. odhodíť od seba nádej v milosť Božiu a v odpustenie hriechov.

„I riekol Kain Pánovi: Väčšia je moja neprávosť, než aby som zasluhoval odpustenie.“ (1 Mojž 4, 23.)

3. Poznanej kresťanskej pravde odporovať. Toto robí, kto síce uznáva, že kresťanské pravdy sú od Boha zjavené, no jednako ich nechce prijať a veriť.

„Keby ste boli slepí, nemali by ste hriechu. Vy však teraz tvrdíte: »Vidíme!« Váš hriech teda ostáva.“ (Jn 9, 41.)

4. Bližnému svojmu milosť závidieť, t. j. hnevať sa na to, že náš bližný dostáva od Boha milosť a žiadať, aby ho Boh nepožehnával.

Kain závidel svojmu bratovi, že ho Boh požehnával.

5. Proti spasiteľnému napomínaniu zatvrdlivé srdce mať. Takto hreší, kto nechce počúvať napomínanie dané od Boha, od svojich bližných a kto nedbá na výčitky svedomia.

„Jeruzalem, ktorý vraždíš prorokov a kameňuješ tých, čo ti boli posielaní, koľko ráz som chcel shromaždiť tvoje deti, ako sliepka shromažďuje svoje kuriatka pod krídla, a nechcel si!“ (Mt 23, 37.)

6. V nekajúcnosti tvrdošijne ostávať, t. j. na pokánie vôbec nechcieť myslieť.

Judáš, ľavý lotor na kríži.

Tieto hriechy menujeme hriechami proti Duchu Svätému, lebo odporujú najmä milostiam Ducha Svätého; sú

znakmi zatvrdlivého a nekajúceho srdca a zamedzujú prave pokánie.

Hriechy
do neba
volajúce.

III. Hriechy do neba volajúce sú:

1. **Úmyselná vražda**, t. j. vedomé a dobrovoľné olúpenie bližného o život, o tento najdrahší pozemský poklad.

„Hlas krvi tvojho brata volá ku mne zo zeme.“ (1 Mojž 4, 10.)

2. **Hriech sodomský**, hrozný hriech nečistoty, akým hrešili obyvatelia Sodomy.

„Krik u Sodomčanov a Gomorčanov sa rozmnožil a ich hriech príliš obťažil.“ (1 Mojž 18, 20.)

3. **Sužovanie chudobných**, vdov a sirôt, t. j. robiť im priekorie a krivdu.

„Vdove a sirote neškodte. Ak ich trápiť budete a ony ku mne volať budú, ja vyslyším ich krik.“ (2 Mojž 22, 22—27.)

4. **Nespravodlivé zadržanie alebo sťahovanie zaslúženej mzdy** robotníkom a služobníkom.

„Hľa, mzda, ktorú ste zadržali robotníkom, čo vám žali polia kričí! A krik žencov došiel k sluchu Pána zástupov.“ (Jak 5, 4.)

Tieto hriechy menujeme do neba volajúcimi, lebo ich nepravosť je tak veľká, že volá o pomstu do neba. Písmo sv. to výslovne vraví o nich.

IV. Osobitný druh hriechov je **deväť cudzích hriechov**:

1. k hriechu radu dať;
2. iných k hriechu popudzovať;
3. iným kázať hrešiť;
4. k hriechu iných privoliť;
5. k hriechu iných pomoc dávať;
6. pri hriechu iných mlčať;
7. iných hriechy zastávať;
8. iných hriechy netrestať;
9. iných hriechy chváliť.

Tieto hriechy menujeme cudzími nie azda preto, že by sme my v nich neboli vinnými, lež niekto iný, ale preto, že za nášho spolupôsobenia niekto iný (cudzí) prehrešil sa proti prikázaniu Božiemu. Tento hriech aj nám ako spoluvinníkom býva pripočítaný.

Sv. Pavol apoštol píše: „Nemaj účasti na hriechoch iných ľudí!“ (1 Tím 5, 22.)

§ 25. Príčiny hriechu.

Jedinou a bezprostrednou príčinou hriechu je vlastne skazená ľudská vôľa. „Lebo zo srdca pochádzajú zlé myšlienky, vraždy, cudzoložstvá, smilstvá, krádeže, krivé svedectvá, rúhanie“, hovorí Písmo sv. (Mt 15, 19.)

Sú rozličné okolnosti, ktoré spôsobujú, že sa vôľa ľudská rozhodne pre hriech. Sú to: 1. náklonnosť ku zlému, 2. pokušenie, 3. príležitosť ku hriechu a 4. neprávosť.

1. Náklonnosť ku zlému je následok hriechu dedičného; sama v sebe nie je hriechom, ale ľahko nás môže k hriechu zviešť. Javí sa u človeka ako nedisciplinované hnutie k rozličným hriechom, ktorému treba od začiatku odporovať.

Náklonnosť.

2. Pokušenie je priame zvädzanie ku hriechu. Pochádza:

Pokušenie. Od koho pochádza?

a) z našej prirodzenej náklonnosti k zlému.

„Lebo čokoľvek je vo svete, je žiadostivosť tela, žiadostivosť očí a pýcha života. To nie je z Otca, ale je zo sveta.“ (1 Jn 2, 16.)

b) Od sveta, t. j. od zlých ľudí, ktorí slovom a príkladom nás zvädzajú k zlému.

„Neviete vari, že priateľstvo s týmto svetom je nepriateľstvom s Bohom? Kto chce byť priateľom sveta, stáva sa nepriateľom Božím.“ (Jak 4, 4.)

c) Od zlého ducha, ako o tom svedčí Písmo sv.

„Buďte striezliví a bedliví, lebo váš protivník, čert, ručiaci ako lev obchádza a hľadá, koho by zožral.“ (1 Pt 5, 8.)

Bolo by rúhaním tvrdiť, že pokušenie pochádza od Boha. Boh síce dopustí pokušenia, aby nás zachoval v pokore a v bedlivosti, aby nás utvrdil v dobrom a dal nám príležitosť získať si a rozmnožiť zásluhy pre život večný.

„Blahoslavený je muž, ktorý vytrvá v skúškach, lebo keď sa osvedčí, dostane veniec života, ktorý Pán sľúbil tým, čo ho milujú. Nikto však nech v pokušení nehovorí: „Boh ma pokúša!“ Ako totiž Boha nemožno pokúšať na zlé, tak ani on nikoho nepokúša.“ (Jak 1, 12—13.)

Je pokušenie hriechom? Pokušenie samo v sebe nie je hriechom, ale stane sa ním, len čo mu privolíme. Každému pokušeniu s pomocou Božou môžeme odolať.

Sv. Pavol ap. hovorí: „Boh je verný! On nedopustí skúšať vás nad vašu mohúcnosť, ale so skúškou dá aj východisko, aby ste ju mohli zniesť.“ (1 Kor 10, 13.)

Boj proti pokušeniu nám odporúča Písmo sv. slovami: „Bedlite a modlite sa, aby ste neprišli do pokušenia.“ (Mt 26, 41.)

Prostriedky proti pokušeniam sú prirodzené, ako je napr. bdelosť nad smyslami, pôst, nepretržitá zamestnanosť atď., a nadprirodzené, ako je napr. modlitba, prijímanie sv. sviatostí, častá spomienka na všadeprítomného Boha, rozjímanie o trestoch večných atď.

„Pri všetkých svojich skutkoch pamätaj na posledné svoje veci a naveky nezhrešíš.“ (Sir 7, 40.)

Príležitosť k hriechu.

3. Príležitosť k hriechu je vonkajšia okolnosť, spojená s nebezpečenstvom hriechu a spáchanie hriechu uľahčujúca. Takáto okolnosť je napr. osoba, spoločnosť, miesto, zábava, divadlo, hra, kniha atď.

Príležitosť k hriechu môže byť dvojaká:

a) vzdialená (occasio remota), kde nebezpečenstvo hriechu je malé; takýchto príležitostí je plný celý svet, takže im ani nemožno vyhnúť, „lebo to by sme museli ujsť z tohto sveta.“ (1 Kor 5, 10.);

b) blízka (occasio proxima), ktorá svojou povahou každému človekovi je nebezpečná a ľahko nás môže priviesť k hriechu.

Blízka príležitosť k hriechu môže byť alebo dobrovoľná, keď ju úmyselne hľadáme, alebo nedobrovoľná čiže nútená, ktorá sa naskytuje proti našej vôli a vyhnúť sa jej nemôžeme.

Pravidlá o príležitosti k hriechu.

O príležitosti k hriechu platia tieto pravidlá:

a) Blízkej a dobrovoľnej príležitosti sa máme strániť a keď sme v nej, povinní sme ju hneď opustiť. Je to podmienka pravého predsavzatia a kňazského rozzhrešenia pri sv. spovedi.

„Kto miluje nebezpečenstvo, zahynie v ňom.“ (Sir 3, 27.)

b) Blízku príležitosť nútenú máme sa usilovať urobiť pre nás vzdialenou. To sa môže stať modlitbou, rozjímavým o zlobe hriechu atď.

c) Vzdialenej príležitosti sa chrániť nie sme povinní, lebo ju ľahko môžeme zneškodniť. Pravda, ani takúto príležitosť nesmieme ľahkomyseľne vyhľadávať.

4. Neprávosť je trvalá a účinná náklonnosť k hriechu. Vzniká v duši z častého opakovania toho istého hriechu alebo hriechov príbuzných (hriešny zvyk). Je opakom čnosti. Neprávosť.

Hriešny zvyk privádza človeka k stálemu opakovaniu hriechu, je hlavnou príčinou znovuupadnutia do hriechu. Boj proti hriešnemu zvyku a neprávosti je veľmi ťažký. Len čo zbadáme u seba nejaký hriešny zvyk, hneď od zpočiatku máme proti nemu začať neúprosný boj. Čím ďalej ostávame v hriešnom zvyku, tým ťažší je boj proti nemu.

„Principiis obsta, sero medicina paratur, dum mala per longas invaluere moras.“ — „Zpočiatku sa postav na odpor, neskoro je chystať liek, keď zlo dlhým odkladaním zmohutnelo“ — hovorili už pohani. (Ovidius Rem. am. 91—2.)

Ak neprávosť v duši človeka natoľko zmohutnie, že človek už nedbá ani na hlas Boží, ani na výčitky svedomia, v hriechu stále ostáva, pokánie činiť a polepšiť sa nechce, povstane **zatvrdlivosť duše a úplná nekajúcnosť**. Toto je stav pre dušu nebezpečný a len so zvláštnou milosťou Božou, úprimným pokáním a sebazaprením možno sa z neho vyslobodiť. (Príklad márnوترatného syna. Lk 15.)

§ 26. Prostriedky proti hriechu.

Proti hriechu Písmo sv. nám odporúča tieto prostriedky: Modlitba.

1. **Modlitbu**, úprimné vzývanie pomoci Božej.

„A vzývaj ma v deň súženia; vytrhnem ňa a ty budeš ma vebíť.“ (Ž 49, 15.)

2. **Spomienku na všadeprítomnosť Božiu**, na večnú odplatu a na večný trest. Spomienka na Boha.

„Ako teda môžem to zlé urobiť a zhrešiť proti svojmu Bohu?“
(1 Mojž 39, 9.) — Príklad Jozefa egyptského.

Prijímanie
sv. sviatostí.

3. Časté pristupovanie ku sv. sviatostiam, najmä ku sv. prijímaniu.

„Je chlieb, ktorý zostupuje s neba, a kto bude z neho jesť, neumrie.“ (Jn 6, 50.)

Dôvera
v Boha.

4. Dôveru v Božie milosrdenstvo a lásku k Bohu.

„Boh je verný! On nedopustí skúšať vás nad vašu mohúcnosť.“ (1 Kor 10, 13.)

Bdelosť nad
smyslami.

5. Ustavičnú bdelosť nad smyslami, strátiť sa príležitosti k hriechu.

„Utekaj pred hriechom ako pred hadom: lebo keď sa mu priblížiš, uštipne ťa.“ (Sir 21, 2.)

ČASŤ II.

Mravouka špeciálna.

I. Hlavné prikázanie lásky.

K Pánu Ježišovi prišiel učiteľ zákona a spýtal sa ho: „Učiteľ, ktoré je hlavné prikázanie v zákone?“ Ježiš mu povedal: „Milovať budeš Pána Boha svojho celým svojím srdcom a celou svojou dušou a celou svojou myslou. Toto je najväčšie a prvé prikázanie. Druhé však mu je podobné. Milovať budeš bližného svojho ako seba samého. Na týchto dvoch prikázaniach spočíva celý zákon a proroci.“ (Mt 22, 37—40.)

Prvé hlavné prikázanie žiada od nás lásku k Bohu, druhé lásku k sebe a k bližnému.

§ 27. O láske k Bohu.

V prvom hlavnom prikázaní Boh od nás žiada, aby sme ho nadovšetko milovali.

Boha máme milovať:

1. Pre neho samého, lebo On je bytosť nekonečne dokonalá, našej lásky hodná a od neho dostávame všetko dobré.

„Niet Tebe podobného, Pane: ty si veľký a veľké je meno Tvoje v sile.“ (Jer 10, 6.)

2. Boha máme milovať nadovšetko, t. j. viacej si ho máme vážiť ako všetko na svete, máme byť hotoví radšej všetko obetovať ako Boha ťažkým hriechom obraziť. Z tejto lásky máme byť ochotní zachovávať všetky jeho prikázania.

Prečo a ako
máme
Boha
milovať?

„Lebo v tom je láska k Bohu, že zachováame jeho prikázania.“ (1 Jn 5, 3.) „Kto pozná moje prikázania a zachováva ich, ten ma miluje.“ (Jn 14, 21.)

Koľkoraká môže byť láska k Bohu? Láska k Bohu môže byť dvojaká: 1. dokonalá a 2. nedokonalá.

1. **Dokonalá** je naša láska k Bohu, keď ho milujeme pre neho samého a pre jeho nekonečnú dokonalosť.

„Hoden si, Pane a Bože náš, prijať slávu; česť a moc; lebo ty si stvoril všetky veci.“ (Zjav 4, 11.)

2. **Nedokonalá** je naša láska k Bohu, keď ho milujeme hlavne pre dobro, ktoré nám preukazuje a ktoré od neho dúfame.

„My milujeme Boha, lebo on nás najprv miloval.“ (Jn 4, 19.)

Láska k Bohu je nám nevyhnutne potrebná, lebo je a) prostriedkom večného spasenia, b) od Boha je prikázaná.

Potreba lásky k Bohu. a) Láska k Bohu nás s ním spojuje a v tomto spojení s Bohom spočíva večná blaženosť.

„Kto však nemiluje, zostáva v (moci) smrti.“

b) Láska k Bohu je kresťanovi potrebná aj preto, že je od samého Boha prikázaná.

„Milovať budeš Pána Boha svojho z celého svojho srdca a z celej svojej duše a zo všetkej svojej sily.“ (Mk 12, 3.)

§ 28. O kresťanskej láske k sebe.

Pojem. Láska k sebe už od prírody je vštepená do srdca človeka. Človek má záľubu v sebe samom, vo vlastnom dobre, túži po ňom a usiluje sa ho dosiahnuť. Toto je láska prirodzená. Láska prirodzená nie je dostatočná; seba samých máme milovať láskou nadprirodzenou, čiže láskou kresťanskou.

Prečo máme seba samých milovať? Láskou kresťanskou milujeme seba samých, keď seba samých pre Boha si vážime, t. j. pre tie dary a milosti,

ktorými nás obdaril, a pre lásku, ktorú nám sám Boh preukázal.

Boh totiž:

1. stvoril nás na svoj obraz.

„Učínme človeka na náš obraz a na našu podobu.“ (1 Mojž 2, 26.)

2. Krvou svojho Syna nás vykúpil.

„Boli ste vykúpení... drahou krvou nevinného a nepoškvrneného Baránka Krista.“ (1 Pt 1, 19.)

3. Duchom Sv. nás posvätil.

„Neviete azda, že ste chrámom Božím a že Duch Boží prebýva vo vás?“ (1 Kor 3, 16.)

4. Prijal nás za dietky svoje a chce nás urobiť účastníkmi na vlastnej blaženosti.

„Už nie ste cudzinci, ani príselci, ale ste spoluobčania svätých a príslušníci (rodiny) Božej.“ (Ef 2, 19.)

Kresťanská láska k sebe má byť:

a) **všeobecná**, t. j. má sa vzťahovať tak na zadováženie dobra duševného ako aj telesného.

b) **dobře usporiadaná**, t. j. predovšetkým sa máme starať o večné spasenie a len potom o časné blaho.

„Veď čože osoží človekovi, keby získal aj celý svet, ale duši svojej by uškodil.“ (Mt 16, 26.);

c) **účinná**, t. j. máme sa podľa svojich síl usilovať potrebné duševné a telesné dobro si aj zadovážiť.

Aká má byť kresťanská láska k sebe?

Proti kresťanskej láske k sebe sa prehršujeme:

1. **Jednostrannou starostlivosťou** o telo a telesný život a zanedbávaním starostlivosti o dušu.

„Nebud'te teda ustarostení a nevravte: »Čo budeme jest?« — alebo: »Čo budeme piť?« — alebo: »Čím sa zaodějeme?« Veď to všetko vyhľadávajú pohaní. Váš Otec, totiž vie, že toto všetko potrebujete.“ (Mt 6, 31—33.)

Hriechy proti kresťanskej láske k sebe.

2. **sebecťvom**, ktoré záleží v tom, že dávame prednosť svojej vôli pred vôľou božou a že nám záleží len na vlastnom osahu hoci na škodu svojho bližného.

Sebecťvo a hriešna sebaláska býva prameňom mnohého zla: podkopáva tak rodinný ako aj spoločenský život. Už Platón hovorí: „Príčinou všetkého zla, ktoré život ľudský stíha; je prepriata láska k sebe.“

§ 29. O kresťanskej láske k bližnému.

Povinnosť
lásky k
bližnému.

Povinnosť lásky k bližnému obsahuje druhá čiastka hlavného prikázania: „Milovať budeš bližného svojho ako seba samého.“ (Mt 22, 39.)

Bližného po kresťansky milovať znamená milovať ho pre Boha, a to tou mierou, ako milujeme seba samých.

Pod slovom „bližný“ rozumieme každého človeka, či priateľa, či nepriateľa.

Bližného môžeme milovať láskou prirodzenou a láskou nadprirodzenou. Prirodzená je naša láska k bližnému, keď ho milujeme z pohnútok čisto prirodzených, ako je napr. vzájomný ošoh z priateľstva, krása pozemská atď.; nadprirodzená je naša láska, keď milujeme bližného z pohnútok nadprirodzených, t. j. pre Boha. Takúto lásku k bližnému žiada od nás Boh. Láska k Bohu a láska k bližnému sú úzko spojené.

„Keby však niekto povedal, že miluje Boha, a nenávidel by brata, luhal by. Veď kto nemiluje brata, ktorého vidí, ako môže milovať Boha, ktorého nevidí?“ (1 Jn 4, 20.)

Prečo máme
milovať
každého
človeka?

Milovať máme každého človeka, lebo a) každý človek je na obraz boží stvorený, b) všetci sme dieťkami nášho Otca nebeského a c) Kristus Pán to prikázal.

„Moje prikázanie je, aby ste sa navzájom milovali, ako som vás ja miloval.“ (Jn 15, 12.)

Bližného milujeme ako seba samého, keď mu preukazujeme všetko, čo my sami máme právo žiadať od iných, a nerobíme bližnému nič takého, čo by sme my sami neradi mali a nadovšetko, keď sa staráme o duševné spasenie nášho bližného.

„Všetko teda, čo chcete, aby vám ľudia robili, aj vy im to robte. Lebo toto je zákon i proroci.“ (Mt 7, 12.) „Kto obráti hriešnika s jeho bludnej cesty, zachráni mu dušu od smrti.“ (Jak 5, 20.)

Vlastnosti
lásky k
bližnému.

Láska naša k bližnému má byť: 1. úprimná, 2. účinná, 3. nezištná a 4. všeobecná.

1. Láska naša je **úprimná**, keď bližného milujeme na-ozaj a nielen naoko. Kto miluje bližného úprimne, ten tak v radosť ako aj v žalosť spolicí s ním.

„Radujte sa s radujúcimi, plačte s plačúcimi!“ (Rim 12, 15.)

2. Láska naša k bližnému je **účinná**, keď ju prejavujeme skutkami.

„Dietky moje, nemilujte slovom, ani jazykom, ale skutkom a pravdou.“ (1 Jn 3, 18.) Telesné a duševné skutky milosrdenstva.

3. Láska naša je **nezištná**, keď milujeme bližného nie pre vlastný prospech, ale pre Boha a pre neho samého.

„Keď chystáš hostinu, zavolaj si chudobných, mrzákov, chromých, slepých. A budeš blahoslavený, lebo sa ti nemôžu odplatiť. Dostaneš odplatu pri vzkriesení spravodlivých.“ (Lk 14, 13—14.)

4. Láska naša je **všeobecná**, keď nevytvárame z nej ani jedného človeka, či je to náš priateľ alebo nepriateľ.

„Lebo ak len tých milujete, ktorí aj vás milujú, akú zásluhu máte?“ (Mt 5, 46.) hovorí Ježiš Kristus.

Zo všeobecnosti lásky nenasleduje, že všetkých ľudí máme Poriadok rovnako milovať. Predovšetkým máme milovať tých, ktorí majú na kresťan. to prirodzené právo. Sú to: a) naši rodičia, príbuzní a rodina, b) lásky. naši dobrodinci a priatelia, c) naši spoluobčania a len potom prídu ostatní ľudia.

„Teda kým máme čas, robme dobré všetkým, ale najmä príslušníkom svojej viery.“ (Gal 6, 10.)

Že máme milovať aj svojich nepriateľov, na to najlepší príklad nám dal sám božský Spasiteľ Ježiš Kristus. Láska k nepriateľovi. On odpustil svojim nepriateľom a modlil sa za tých, ktorí ho prenasledovali, ba ešte aj svoj život obetoval za nich. Aj nám prikázal, aby sme svojich nepriateľov milovali.

„Milujte aj svojich nepriateľov, robte dobre tým, ktorí vás nenávidia a modlite sa za svojich prenasledovateľov (a osočovateľov).“ (Mt 5, 44.)

Ježiš Kristus žiada lásku k nepriateľovi a smierenie sa s nepriateľom ako podmienkou odpustenia.

„A odpusť nám naše viny, ako i my odpúšťame svojim vinníkom . . . ak neodpustíte ľuďom, ani váš Otec neodpustí vám vaše poklesky.“ (Mt 6, 12—15.)

Láska k nepriateľovi žiada od nás, aby sme v srdci svojom neprechovávali hnev proti nemu, aby sme potlačili nenávisť a pomstivosť a aby sme mu preukazovali

Čo žiada od nás láska k nepriateľovi?

obyčajné dôkazy lásky k bližnému, ako napr. odpovedať na jeho pozdrav, nevyhýbať sa mu atď. Osobitné dôkazy lásky k nepriateľovi preukazovať nie sme povinní, napr. dôverne sa s ním shovárať, navštíviť ho atď., iba ak by sme mali nádej, že si ho tým získame.

Písmo sv. hovorí: „Keď tvoj nepriateľ má hlad, nakŕm ho; keď ho smádi, daj sa mu vody napiť, lebo žeravé uhlie shromaždiš na jeho hlavu a Pán odplatí tebe.“ (Prísľ 25, 21—22.)

Dovolené je nepriateľovi dať najavo, že jeho počínanie nás boľí, a máme právo od nepriateľa žiadať zadosťučinenie za utrpenú urážku. Keď je náš nepriateľ ochotný za bezprávie nám učinené zadosť urobiť a prosí o odpustenie, povinní sme s ním sa smieriť. Bolo by hriechom, keby sme mu odopreli odpustenie, veď sa modlievame každodenne: „... a odpusť nám naše viny, ako aj my odpúšťame svojim vinníkom.“ (Mt 6, 12.)

II. DESATORO BOŽÍCH PRIKÁZANÍ.

Prikázania lásky k Bohu, k sebe a k bližnému ako aj povinnosti z tohto prikázania plynúce obsiahnejšie sú v Desatoro Božích prikázaniach a v Päťoro cirkevných prikázaniach.

Desatoro Božích prikázaní znie:

1. Ja som Pán, Boh tvoj; nebudeš mať iných bohov okrem mňa, aby si sa im klaňal.
2. Nevezmeš mena božieho nadarmo.
3. Spomni si, aby si deň sviatočný svätil.
4. Cti otca svojho i matku svoju.
5. Nezabiješ.
6. Nezosmilníš.
7. Nepokradneš.
8. Nepreriekneš krivého svedectva proti bližnému svojmu.
9. Nepožiadaš manželku bližného svojho.
10. Ani nepožiadaš majetku bližného svojho, ani ničoho, čo jeho je.

Prvé tri prikázania obsahujú naše povinnosti k Bohu, a ostatných sedem obsahuje povinnosti k sebe a k bližnému.

A) POVINNOSTI K BOHU.

Prvé prikázanie Božie.

„Ja som Pán, Boh tvoj; nebudeš mať iných bohov okrem mňa, aby si sa im klaňal.“ (2 Mojž 20, 2—3.)

Boh v prvom prikázaní prikazuje, aby sme ho ctili a len jemu ako najvyššiemu pánovi sa klaňali. Boha máme ctíť a) vnútorne a b) zovnútorne.

a) Vnútna úcta božia.

Vnútorne ctíme Boha, keď v neho veríme, v ňom dúfame a ho milujeme.

§ 30. O viere vôbec. Potreba viery.

Veriť vôbec znamená niečo za pravdu uznávať pre Pojem viery hodnovernosť svedkovu. Keď prijmeme niečo za pravdu pre hodnovernosť ľudskú, tak je naša viera ľudská, keď však za pravdu pokladáme niečo pre autoritu božskú, tak je naša viera božská.

Kresťanský veriť znamená všetko za pravdu pokladať, čo Boh zjavil a skrze katolícku cirkev na verenie predkladá.

Čo máme veriť, to Boh zjavil skrze patriarchov, prorokov a konečne skrze svojho Syna Ježiša Krista. Ježiš Kristus toto zjavenie sveril cirkvi katolíckej, aby ho neporušene zachovala a všetkým ľuďom hlásala.

„Idte teda a učte všetky národy... a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal.“ (Mt 28, 19—20.)

Za pravdu máme pokladať, čo Boh zjavil, lebo Boh je Prečo mám samá pravda, vševedúci a pravdomluvný, nemôže sa mýliť ani klamať. Máme veriť aj to, čo nám cirkev katolícka a Cirkvi? na verenie predkladá, lebo Ježiš Kristus udelil Cirkvi dar neomylnosti a výslovne žiada od nás, aby sme Cirkev poslúchali.

„Keby ani cirkev nepočúvol, nech ti je ako pohan a mýtnik.“ (Mt 18, 17.) „A hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta.“ (Mt 28, 20.)

Potreba viery.

Potreba viery. Tak viera ľudská ako aj viera božská je nám nevyhnutne potrebná. Bez viery ľudskej sa vôbec neobídeme. Viera ľudská je základom pokroku a vzdelanosti. Napr. dieťa verí rodičom, žiak učiteľovi atď.

Viera božská je človekovi potrebná, lebo je 1. prostriedkom spásy a 2. je prikázaná.

1. Viera je prostriedkom spásy, lebo len pomocou viery môžeme poznať svoj nadprirodzený cieľ a prostriedky, potrebné na jeho dosiahnutie.

„Spravodlivý z viery žije.“ (Gal 3, 11.)

2. Je prikázaná.

„Kto uverí a dá sa pokrstiť, bude spasený; ale kto neuverí, bude odsúdený.“ (Mk 16, 16.) „Bez viery však nie je možné páčiť sa Bohu. Kto totiž chce prísť k Bohu, musí veriť, že Boh jestvuje a dáva odmenu tým, čo ho hľadajú.“ (Žid 11, 6.)

Viera božská žiada od človeka:

Čo žiada od nás viera? a) obeť rozumu, lebo nám zjavuje veci a pravdy božské, ktoré často presahujú náš rozum (Tajomstvá viery). Ale rozum rád sa spiera proti tomu, aby niečo uznal, čo nepochopuje.

b) obeť vôle. Slobodná vôľa nás pobáda, aby sme tie pravdy prijali a podľa nich žili.

Z tejto príčiny je viera záslužná u Boha a Boh skutočne sľubuje odmenu veriacim. „Kto uverí, ... bude spasený.“ (Mk 16, 16.)

§ 31. Vlastnosti viery a prostriedky na zachovanie viery.

Vlastnosti viery. Aby sa naša viera Bohu páčila a nám prospela, musí byť: 1. všeobecná, 2. pevná, 3. živá a 4. stála.

1. **Viera naša je všeobecná**, keď veríme všetky zjavené pravdy, ktoré cirkev katolícka hlása; nemá všeobecnej viery, kto len jedinú zjavenú pravdu popiera.

„Naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal.“
(Mt 28, 20.)

2. Viera naša je pevná, keď veríme bez pochybnosti; kto len o jednej zjavenej pravde pochybuje, viera toho nie je pevná.

„Viem, komu som uveril, a som presvedčený, že on má moc zachovávať až do onoho dňa, čo mi sveril.“ (1. Tim 1, 12.)

3. Viera naša je živá, keď žijeme tak, ako to viera žiada, čiže keď osvedčujeme svoju vieru skutkami.

„Viera bez skutkov je mŕtva!“ (Jak 2, 26.)

4. Viera naša je stála, keď sme ochotní radšej všetko, ba aj život svoj obetovať ako od viery odpadnúť alebo ju zaprieť.

Priklady sv. mučeníkov.

Prostriedky, ktorými sa viera ako čnosť božská v nás zachováva a rozmnožuje, sú: modlitba za dar viery, častejšie vzbudzovanie viery, dôkladná znalosť právd náboženských a konečne život podľa viery. Prostriedky na zachovanie viery.

Poznanie náboženských právd. Nie je dosť len všeobecne veriť, čo Boh zjavil, ale musíme sa usilovať, aby sme niektoré náboženské pravdy aj výslovne poznali, lebo ich poznanie je pre spásu nevyhnutne potrebné.

Sem patrí predovšetkým **šestoro právd hlavných** alebo základných. Sú to:

Hlavné pravdy náboženské.

1. Boh je len jeden.
2. V Bohu sú tri osoby: Otec, Syn a Duch Svätý.
3. Syn Boží stal sa človekom, aby nás vykúpil.
4. Boh je spravodlivý sudca, ktorý dobrých odpláca a zlých treste.

5. Duša človeka je nesmrteľná.

6. Milosť božia je pre spasenie potrebná.

Tieto máme výslovne vedieť a veriť, keďže sú základom kresťanského života.

Z hlavných právd nevyhnutne treba vedieť: 1. Boh je len jeden a 2. Boh je spravodlivý sudca.

Okrem týchto základných pravd máme ešte vedieť: 1. apoštolské vyznanie viery, 2. Modlitbu Pána, 3. Pozdravenie anjelské, 4. Desatoro Božích prikázaní, 5. Päťoro cirkevných prikázaní, 6. sedem sv. sviatostí a 7. hlavné pravidlá kresťanskej spravodlivosti.

Kto základné náboženské pravdy z vlastnej viny nepozná a súc na ne upozornený ani sa neusiluje ich poznať, hreší ťažko; ku sv. sviatostiam nemôže byť skôr pripustený, kým o týchto pravdách nie je poučený.

Písmo sv. blahoslaveným menuje toho, kto sa usiluje získať si náboženské vedomosti. „Blahoslavený človek, ktorý nechodí do rady bezbožníkov,... ale v Pánovom zákone je vôľa jeho a o zákone jeho rozvažuje vo dne a v noci.“ (Ž 1, 1—2.)

Vyznanie viery. Vieru svoju sme povinní vyznávať. Ježiš Kristus hovorí: „Kto ma vyzná pred ľuďmi, i ja ho vyznám pred svojím Otcom, ktorý je na nebesách.“ (Mt 10, 32.) Tento príkaz viaže však len v určitých okolnostiach, hlavne: keď nám Cirkev vyznanie viery ukladá, keď sa zákonitá vrchnosť spytuje na naše vierovyznanie, alebo keď česť a sláva božia vyznanie viery priamo vyžadujú. V takýchto okolnostiach bolo by ťažkým hriechom svoju vieru nevyznáť. Ale sú okolnosti, keď nie sme povinní svoje náboženské presvedčenie dať najavo, napr. keď to žiadajú od nás ľudia, ktorí na to nemajú nijakého práva; ba často opatrnosť nám káže mlčať o viere, hlavne keď predvídame, že by naše vierovyznanie bolo zbytočné a že by mohlo vyvolať posmešné poznámky o viere, o Cirkvi a o Bohu. Sám Kristus Pán nás napomína: „Nedávajte psom, čo je sväté, ani nehádzte svoje perly pred svine, aby ich azda nepošliapaly svojimi nohami.“ (Mt 7, 6.)

Poznámka. Na otázku, či môže vzniknúť spor medzi vierou a vedou, odpovedá cirk. snem vatikánsky (1869—1870): „Hoci viera prevyšuje rozum, predsa medzi vierou a rozumom nikdy nemôže vzniknúť opravdivý spor, lebo ten istý Boh, ktorý zjavuje tajomstvá a vlieva vieru, dal duchu ľudskému svetlo rozumu. Ale Boh nemôže popierať samého seba, ani pravda nemôže odporovať pravde. Zdanlivý spor vzniká obyčajne z toho, že buď články viery neboli pochopené a vykladané podľa smyslu Cirkvi, buď že výmysly domnienok (hypotéz) sa pokladajú za výroky rozumu.“ (Sess. III. ca. 4.)

„Polovičitá veda odvracia od Boha, pravá a skutočná veda vedie k Bohu.“ (Baco Verulamský † 1626.)

§ 32. Hriechy proti viere.

Hriechy proti viere sú nedostatky vlastností, ktoré viera má mať. Proti všeobecnej viere hreší, kto menej verí, ako má veriť, alebo neverí nič (nevera), kto verí viacej, ako je dovolené (povera) a kto len niektoré články viery prijíma a iné zavrhuje (kacírstvo). Proti pevnej viere sa prehrešuje, kto vo viere pochybuje. Proti živej viere hreší, kto je vo viere ľahostajný (indiferentizmus). Z nedostatku stálej viery vzniká odpadlivosť (apostáza) a rozkol (schizma).

1. Neverou sa prehrešuje, kto z vlastnej viny neverí Nevera. v Boha a zjavenie božie.

Nevera nezavinená (záporná, materiálna) nie je hriechom. Tak napr. pohani, ktorí o pravom náboženstve ešte nepočuli, tiež síce neveria v Boha, ale ich nevera nie je hriechom. Nevera zavinená (formálna) je ťažkým hriechom.

„Keby som nebol prišiel a nebol im hovoril, nemali by hriechu, ale teraz nemajú výhovorky pre svoj hriech“ (Jn 15, 22.), hovorí Ježiš Kristus.

Prameňom nevery je hlavne pýcha, hriešny život, slabé náboženské vzdelanie atď. Druhy modernej nevery sú: ateizmus, materializmus, panteizmus, racionalizmus a deizmus.

2. Poverou hreší, kto stvoreným veciam pripisuje takú Povera. nú moc, ktorej im Boh nedal.

Tak napr. poverou je na krku nosiť amulety a očakávať od nich záchranu od zlého; poverou je za nešťastné pokladať číslo 13 alebo deň piatočný, vykladať karty, ťahať planéty atď.

Ale nie je poverou nosiť so sebou obrázky alebo sošky svätých, mať ich v úctivosti a očakávať od nich účinky, ktoré im boli posvätením dané.

3. Bludárstvom, čiže kacírstvom sa prehrešuje, kto Bludárstvo. tvrdošijne neverí pravdy, ktoré cirkev katolícka na verejné predkladá.

Tvrdošijného kacíra, ktorý aj navonok, slovom a skutkom prejavuje svoj odpor proti pravdám Cirkvou hlásaným, Cirkev tresce vyobcovaním (exkomunikácia). Cod. J. C. can. 2314. § 1.

Pochybovanie vo viere.

4. Pochybovaním vo viere hreší, kto pripúšťa myšlienku, že by niečo mohlo byť nepravdou, čo Cirkev káže veriť.

Chvíľkové vzniknutie pochybnosti vo viere nie je hriechom, ak proti tomu bojujeme; stane sa však hriechom, keď dobrovoľne ostávame v pochybnosti. Takto sa ľahko môže v človeku vyvinúť pochybovačnosť náboženská.

Lahostajnosť.

5. Lahostajnosťou (indiferentizmus) vo viere sa prehrešuje, kto buď o nijaké náboženstvo nedbá, buď všetky náboženstvá pokladá za rovnako dobré a pravdivé.

Indiferentizmus je: a) teoretický a b) praktický.

a) **Indiferentizmus teoretický**, ktorý všetky náboženstvá pokladá za rovnako pravdivé, je nerozumný a hriešny. Nerozumný, lebo vyhlasuje učenia, ktoré si navzájom odporujú (viera katolícka, židovská, mohamedánska atď.) za rovnako pravdivé; je hriešny, lebo si neváži Syna Božieho, ktorý sám o sebe povedal: „Nato som sa narodil a nato som prišiel na svet, aby som vydal svedectvo pravde. Každý, kto je (priateľom) pravdy, počúva môj hlas!“ (Jn 18, 37.)

b) **Indiferentizmus praktický** záleží v tom, že človek, nedbajúc o nijaké náboženstvo, zanedbáva svoje náboženské povinnosti a nežíje podľa nauky náboženskej.

Snášanlivosť náboženská.

Od náboženského indiferentizmu rozoznávame **náboženskú snášanlivosť** (toleranciu), ktorá záleží v tom, že k osobe inoverca nemáme nijaký odpor, nažívame s ním v pokoji a v láske, hoci jeho blud neschvaľujeme. Takáto snášanlivosť je nielen dovolená, ale aj prikázaná príkazom kresťanskej lásky.

Odpadlivosť.

6. Odpadlivosť (apostáza) hreší, kto sa dobrovoľne zrieka kresťanskej viery a neprijme buď nijakého vyznania (bez vyznania) alebo stane sa vyznavačom náboženstva nekresťanského.

Rozkolníctvo.

7. Rozkolníctvom (schizma) sa prehrešuje, kto sa odtrhuje od jednoty cirkvi katolíckej a neuznáva pápeža za hlavu Cirkvi, hoci v ostatnom by súhlasil s učením cirkvi katolíckej.

Rozkol a kacírstvo obyčajne bývajú spojené.

Zaprenie viery.

8. Zapieraním viery hreší, kto z ľudskej slabosti a svojím správaním so zreteľom na ľudí slovami alebo skutka-

mi chce vzbudiť u iných domnienku, že nie je kresťanom katolíkom. Takto hrešia aj tí, čo sa hanbia za svoju vieru, ktorí sa zúčastňujú na protináboženských sjazdoch, prejavoch a prejavujú svoj súhlas s nimi. Takéto zapieranie viery býva obyčajne hriechom ťažkým.

„Kto ma však zaprie pred ľuďmi, i ja ho zapriem pred svojím Otcom, ktorý je v nebesiach.“ (Mt 10, 33.)

Nech si nikto nemyslí, že zaprením svojho náboženského presvedčenia si získa úctu inovercov alebo nevercov; naopak, oni sami takýmto človekom opovrhnu. Keď niekto nemá dostatočnej odvahy, aby sa zastal svojej viery, keď ju v niektorej spoločnosti napádajú, na znak svojej nevole nech aspoň opustí takú spoločnosť.

Nie je zaprením viery odprevadiť inoverca k hrobu, na sobáš, poďiavať sa na bohoslužby inovercov alebo zúčastniť sa na nich z dôležitého dôvodu, napr. z povinnosti úradnej, zo spoločenskej zdvorilosti atď. Ale ťažkým hriechom by bolo, keby sme to robili z nenávisťi alebo z odporu proti cirkvi katolíckej. Podobne je ťažkým hriechom, keď kresťan-katolík prijme niektorú sviatosť z rúk nekatolíckeho duchovného, napr. uzavretie manželstva.

Nie je hriechom v dobe prenasledovania kresťanov ukryť sa a tak si chrániť život.

Našej viere nebezpečné je najmä, keď počúvame protináboženské reči, čítame, rozširujeme také spisy a noviny a navštevujeme protináboženské spolky alebo sme ich členmi (Spolok slobodných murárov). Členstvo v spolkoch protináboženských, hlavne v spolku „slobodných murárov“ je Cirkvou prísne zakázané. Cirkevný pohreb sa odoprie tomu, kto zomrel ako člen spolku „slobodných murárov“. (Codex cir. práva, can. 1240. § 1.)

Čo je najmä nebezpečné našej viere?

Kto bez vážnych dôvodov a bez osobitného cirkevného povolenia číta protináboženské knihy, obyčajne ťažko hreší, lebo sa vydáva nebezpečenstvu stratenia viery.

Sám Ježiš Kristus nás napomína, aby sme sa úzkostlivo stránili zlých ľudí, falošných a nevereckých: „Chráňte sa falošných prorokov, ktorí prichádzajú k vám v ovčom rúchu, znútra však sú dravými vlkami.“ (Mt 7, 15.)

§ 33. O kresťanskej nádeji a jej vlastnostiach.

Kresťanský dúfať znamená pevne a dôverne očakávať, čo nám Boh pre zásluhy Ježiša Krista prisľúbil.

Pojem nádeje.

Boh nám pre zásluhy Ježiša Krista sľúbil blaženosť večnú a všetky prostriedky, ktorými ju môžeme dosiahnuť.

Predmet kresťanskej nádeje.

Predmetom kresťanskej nádeje je teda predovšetkým život večný a potrebné prostriedky na jeho dosiahnutie, ako odpustenie hriechov, milosť božia (predmet hlavný), len potom pozemské majetky, pokiaľ nám pomáhajú alebo aspoň neprekážajú dosiahnuť naše spasenie (predmet vedľajší).

„Hľadajte teda najprv kráľovstvo (Božie) a jeho spravodlivosť, a toto všetko sa vám pridá.“ (Mt 6, 33.)

Pohnútka nádeje.

Dúfame od Boha, že vyplní, čo sľúbil, lebo je všemohúci, najvyšší dobrotivý a verný.

„Neochvejne sa pridŕžajme nádeje, ktorú vyznávame, lebo verný je ten, ktorý nám dal tento prisľub.“ (Žid 10, 23.)

Dúfame všetko pre nekonečné zásluhy Ježiša Krista.

„Jeden je . . . Sprostredkovateľ medzi Bohom a ľuďmi, človek Kristus Ježiš, ktorý dal seba ako výkupnú obeť za všetkých.“ (1 Tím 2, 5—6.)

Potreba nádeje.

Kresťanská nádej je na spasenie potrebná, lebo 1. je prostriedkom spásy a 2. od Boha prikázaná.

1. Nádej povznáša našu myseľ k veciam nebeským, pobáda nás k dobrým skutkom, pomáha nám zvíťaziť v pokušení a premôcť ťažkosti života.

2. Ježiš Kristus prikázal nádej slovami: „Dúfaj, synu, odpúšťajú sa ti hriechy.“ (Mt 9, 2.)

Vlastnosti nádeje.

Vlastnosti nádeje. Nádej kresťanská musí byť: 1. dobre usporiadaná, 2. pevná, 3. účinná a 4. pokorná.

1. Nádej naša je dobre usporiadaná, keď smeruje predovšetkým k večnej blaženosti a len potom k blahu časnému.

„Hľadajte teda najprv kráľovstvo (Božie) a jeho spravodlivosť, a toto všetko sa vám pridá.“ (Mt 6, 33.)

2. Nádej naša je pevná, keď dúfame s dôverou a bez pochybnosti v tom povedomí, že Boh chce a môže nám dať, čo sľúbil.

3. Nádej naša je účinná, keď aj my sami zo všetkých síl sa pričiňujeme, aby sme dosiahli, čo dúfame.

„Proste a dajú vám. Hľadajte a nájdete. Klopte a otvoria vám.“ (Mt 7, 7.)

4. Nádej naša je pokorná, keď je spojená s povedomím našej hriešnosti a keď nie pre svoje zásluhy, ale pre zásluhy Ježiša Krista dúfame v Boha.

„Veru, veru, hovorím vám, keď budete v mojom mene prosiť Otca o niečo, dá vám to.“ (Jn 16, 23.)

Kresťanskú nádej rozmnožujeme v sebe modlitbou, rozjímaním o blaženosti večnej a častým vzbudzovaním tejto čnosti.

§ 34. Hriechy proti nádeji.

Hriechy proti nádeji sú: 1. nedôvera, 2. zúfalstvo, 3. priveľké spoliehanie sa na vlastné sily a 4. opovážlivé spoliehanie sa na milosť Božiu.

1. **Nedôverou** sa prehrešuje, kto v niektorom jednotlivom prípade pochybuje, či mu Boh práve teraz chce alebo môže pomôcť. Nedôvera.

Takto pochyboval Mojžiš, keď mal na pustatine vodu vyvolať zo skaly, učenici Pána na rozbúrenom mori.

2. **Zúfalstvom** hreší, kto sa vzdáva každej dôvery v Boha a domnieva sa, že mu Boh nemôže alebo nechce odpustiť a pomôcť. Zúfalstvo.

„Väčšia je moja neprávosť, než aby som zasluhoval odpustenie“, povedal Kain Pánovi. (1 Mojž 4, 13.)

3. **Na vlastné sily** priveľa sa spolieha, kto bez milosti Božej vlastnými silami chce dosiahnuť všetko, i večnú blaženosť. Opovážlivé spoliehanie sa na vlastné sily.

„Bezo mňa nič nemôžete urobiť“, povedal Kristus Pán. (Jn 15, 5.)

„Kto si myslí, že stojí, nech si dáva pozor, aby nepadol!“ (1 Kor 10, 12.)

Spoliehanie
sa na Božiu
dobrotivosť.

4. Opovážlivým spoliehaním na Božiu dobrotivosť hreší, kto vo všetkom na Pána Boha sa spolieha a sám nespraví nič, čo môže a má spraviť, alebo kto, spoliehajúc sa na zhovievavosť a milosrdenstvo Božie, v hriechu ostáva a s pokáním stále odkladá.

„Nehovor: zhrešil som a čo zlého sa mi prihodilo? Lebo Najvyšší je zhovievavý odpúšťať.“ (Sir 5, 4.)

Pokúšanie
Boha.

Opovážlivému spoliehaniu na Boha sa podobá pokúšanie Boha. Týmto hreší, kto opovážlive, bez dostatočných dôvodov žiada alebo očakáva od Boha zázraky.

Takýmto pokúšaním Boha boli stredoveké ordálie, čiže súdy božie. Ich základom bola síce dôvera v Boha, že Boh spravodlivú vec podporuje a nedopustí, aby sa nevinnému ukrivdilo, ale opovážlivosťou bolo očakávať, že Boh vinu alebo nevinu zázrakom musí dokázať, a to tak, ako si to ľudia žiadajú. Pre toto vystupovala Cirkev proti ordáliám tak prísne.

§ 35. Hriechy proti kresťanskej láske k Bohu.

Láske k Bohu sa prieči každý ťažký hriech, ktorým býva posväcujúca milosť v našej duši zničená.

Osobitné hriechy proti láske k Bohu sú: 1. lenivosť v službách božích, čiže lenivosť duševná a 2. nenávisť proti Bohu.

Lenivosť
duševná.

1. Lenivosťou duševnou hreší, kto nerád koná svoje modlitby a iné náboženské povinnosti a ľahkomyselne ich zanedbáva pre námahu s nimi spojenú.

„A neužitočného sluhu vyhoďte do vonkajšej tmy; tam bude plač a škripanie zubmi.“ (Mt 25, 30.)

Nenávisť
k Bohu.

2. Nenávisťou proti Bohu hreší, kto proti Bohu a svätým veciam prechováva v srdci odpor. Vzniká tým, že zatvrdlivý hriešnik vidí v Bohu, ktorý zlo tresce, svojho nepriateľa. Je to najhroznejší hriech proti najsvätejšiemu Bohu, keď človek Boha nenávidí pre jeho spravodlivosť a želá si, aby Boha vôbec nebolo. Z nenávisťi sa vyvinie opovrhnutie Pánom Bohom.

Ťažko hreší proti Bohu i ten, kto proti nemu a jeho riadeniu reptá.

Nenávisť proti Bohu je svojou zlosťou hriechom priamo diabolským. Takýto nešťastník z nenávisti proti Bohu usiluje sa duše ľudské od Boha a zviest k hriechu, prenasleduje Cirkev, tupí všetko, čo upomína na Boha a podporuje všetko zlo, každý hriech.

Chráňme sa hriechu proti láske. Písmo sv. hovorí: „Kto však nemiluje, zostáva v (moci) smrti.“ (1 Jn 3, 14.)

B) VONKAJŠIA ÚCTA BOŽIA.

§ 36. Pojem a potreba vonkajšej úcty božej.

Pojem. Keď vnútornú úctu proti Bohu dávame najavo aj vonkajšími znakmi, povstane vonkajšia alebo zovnútoraná úcta božia.

Pána Boha sme povinní ctíť aj zovnútorne, lebo:

Potreba vonkajšej úcty božej. 1. Od Boha máme nielen dušu, ale aj telo, a preto aj telom sme ho povinní oslavovať.

2. V prirodzenosti ľudskej je, že svoje vnútorné city dávame najavo aj vonkajším spôsobom.

3. Vonkajšou úctou božou sa posilňuje vnútorná úcta božia. Zo skúsenosti vieme, že cirkevné obrady, náboženské slávnosti rozniecujú v nás ducha nábožného a povznášajú našu myseľ. Kto nerád má vonkajšie služby božie, ten obyčajne ani vnútorne nectí Boha.

4. Boh už v Starom zákone žiadal vonkajšiu službu božiu; v Novom zákone Ježiš Kristus slovom a príkladom nás učil, že Boha máme uctievať nielen vnútorne, ale aj zovnútorne. (Dvanásťročný Ježiš v chráme, posledná večera.)

5. Už sv. apoštoli a prví kresťania konali verejné služby božie a Cirkev vo svojich prikázaniach priamo nariaďuje účasť veriacich na vonkajších verejných službách božích.

Vonkajšia úcta božia musí byť spojená s úctou vnútornou, lebo ináč pred Bohom nemá nijakej ceny. Na takúto úctu sa vzťahujú slová Ježiša Krista: „Tento ľud len svojimi perami ma ctí, ale jeho srdce je ďaleko odo mňa.“ (Mt 15, 8.)

Zovnútorne uctieваме Pána Boha hlavne modlitbou a svätou bohoslužbou, ktorú nám cirkev svätá predpisuje.

§ 37. O modlitbe vôbec. Potreba modlitby.

Čo je modlitba. Vynikajúcim úkonom úcty božej je modlitba. Modlitba je nábožné povznesenie mysle k Bohu.

Číra myšlienka na Boha alebo rozmýšľanie o Bohu ešte nie je modlitbou. Na modlitbu je potrebná činnosť všetkých duševných schopností: rozumom sa k Bohu povzniesieme, vôľou a citom sa s ním spojujeme.

K Bohu sa modlíme: 1. aby sme ho chválili, 2. jemu ďakovali alebo 3. aby sme od neho niečo prosili.

Podľa spôsobu, akým modlitbu konáme, rozoznávame: **Koľkoraká** je modlitba?
 a) **modlitbu vnútornú**, keď len v mysli zotrvávame v nábožných myšlienkach a citoch, b) **zovnútnú**, keď svoje vnútorné myšlienky a city aj vonkajším spôsobom (slovami alebo znakmi, ako napr. kľaknutie, prežehnanie sa) dávame najavo.

Jadrom modlitby je vnútorná modlitba. Modlitba slovná bez vnútorného povznesenia mysle k Bohu nemá nijakej ceny, lebo vychádza len z úst.

„Tento ľud len svojimi perami ma ctí, ale jeho srdce je ďaleko odo mňa.“ (Mt 15, 8.)

Istým druhom vnútornej modlitby je **rozjímanie** (meditatio). **Rozjímanie.** Záleží v tom, že rozmýšľame o živote a utrpení Pána, o živote svätých, o posledných veciach človeka alebo o iných pravdách náboženských a pritom vzbudzujeme v sebe nábožné city a spasiteľné predsavzatia. Pri rozjímaní človek rozumom sa usiluje poznať a pochopiť pravdu, ktorú si zvolil za predmet rozjímania, pamäťou spytuje svoju minulosť, ako vyhovel doteraz v živote svojom tej pravde, a konečne do budúcnosti robí dobré predsavzatia.

K vnútornej modlitbe môžeme počítať aj **duchovné čítanie**, t. j. čítanie nábožných spisov, životopisy svätých atď. **Duchovné čítanie.** spojené s uvažovaním o pravdách náboženských.

Slovná modlitba môže byť súkromná alebo verejná. **Súkromnou modlitbou** menujeme tú, ktorú konáme sami pre seba alebo ju konáme spoločne s inými, ale ako osoby súkromné, napr. spoločná ranná modlitba alebo stolová modlitba v nábožných kresťanských domácnostiach.

Verejnou modlitbou menujeme tú, ktorú koná duchovný so sborom veriacich z rozkazu a v mene Cirkvi. **Verejná modlitba.**

Čiastkou tejto sú verejné bohoslužby. Spoločnú modlitbu Kristus Pán osobitne odporúčal slovami: „Kde sú dvaja alebo traja shromáždení v mojom mene, tam som i ja medzi nimi.“ (Mt 18, 20.)

Každá modlitba smeruje k Bohu, niektorá priamo, iná zasa nepriamo. Niekedy totiž obraciame sa priamo k Bohu, jeho prosíme o pomoc, inokedy zasa k svätým sa utiekame a prosíme ich o prihovorenie u Boha.

Prečo sa
máme mo-
dliti?

Potreba modlitby. Modlitba je potrebná každému človekovi, len čo prišiel k užívaniu rozumu.

Modliť sa máme:

1. Lebo nám to Ježiš Kristus výslovne prikázal a príkladom svojím nás tomu učil.

„Proste a dajú vám. Hľadajte a nájdete. Kľopte a otvoria vám.“ (Mt 7, 7.)

2. Lebo len modlitbou dosiahneme potrebné milosti od Boha, aby sme mohli bohumilý život viesť a v dobrom až do konca zotrvať.

„Keď teda vy, hoci ste zlí, viete dávať dobré dary svojim deťom, o koľko skôr váš Otec nebeský dá Ducha Svätého tým, čo ho prosia.“ (Lk 11, 13.)

Kedy sa
máme
modliť?

Podľa napomenutia Ježiša Krista máme sa „vždy modliť a nechať sa nikdy znechutiť.“ (Lk 18, 1.) Neustále sa modlíme, keď pri svojich prácach často na Boha myslíme a jemu obetujeme všetky svoje myšlienky, slová a skutky.

Máme sa modliť najmä ráno a večer, keď zvoní na modlitbu, pri službách božích, v čas pokúšenia, pred jedným a po jedení a pred prácou i po práci.

Za koho sa
máme
modliť?

Modliť sa máme predovšetkým za seba, ale kresťanská láska nám prikazuje, aby sme sa modlili za všetkých ľudí, za živých a mŕtvych, za priateľov a nepriateľov, najmä za rodičov a dobrodincov, za duchovnú i svetskú vrchnosť.

„Predovšetkým nariaďujem, aby sa konali prosby, modlitby, orodovania a vďaky za všetkých ľudí, aj za kráľov a za všetkých vysoko postavených.“ (1 Tim 2, 1–2.)

Všetko, za čo sa máme k Pánu Bohu modliť, obsahuje modlitba Pána, čiže Otčenáš. Okrem Otčenáša máme sa modliť najmä Pözdruvenie anjelské, sv. ruženec, litánie atď.

§ 38. Vlastnosť a účinky modlitby.

Ježiš Kristus slávnostne prisľúbil, že každá naša riadne konaná modlitba bude vyslyšaná. Pán Ježiš nás uistil: „Pýtajte si a dajú vám.“ (Lk 11, 9.) „Všetko, o čo budete prosiť v modlitbe s vierou, obsiahnete.“ (Mt 21, 22.)

Ale vyslyšaná bude len modlitba dobre a náležite konaná.

Dobre a náležite sa modlíme:

1. Keď sa modlíme za to, čo je na česť a chválu bo- Kedy sa
modlíme
dobře a
náležite?
žiu a pre naše spasenie.

„Posväť sa meno Tvoje. Príď kráľovstvo Tvoje.“ (Mt 6, 9—10.)

2. Keď sa modlíme v mene Pána Ježiša, t. j. keď sa do-
volávame jeho zásluh a v nich skladáme svoju dôveru.

„Veru, veru hovorím vám, keď budete v mojom mene prosiť
Otca o niečo, dá vám to.“ (Jn 16, 23.)

3. Keď sa modlíme a) pobožne, b) pokorne, c) dôver-
ne, d) odovzdane do vôle Božej a e) vytrvale.

a) Pobožne sa modlíme, keď pri modlitbe na Boha Pobožne.
myslíme a každej roztržitosti sa chránime.

„Pred modlitbou priprav svoju dušu a nebuď ako človek,
ktorý pokúša Boha.“ (Sir 18, 23.)

Roztržitosť pri modlitbe je hriešna len vtedy, keď sme ju sami Roztržitosť
zavinili a keď sa jej nebránime. Pobožnosť v modlitbe má sa javiť pri
i vonkajším spôsobom, t. j. v držaní tela, ako je napr. složené rúk, modlitbe.
kľákanie, k nebesám upretý zrak atď.

b) Pokorne sa modlíme, keď pri modlitbe máme na
mysli svoju hriešnosť a nehodnosť.

„Modlitba pokorného preráža oblaky.“ (Sir 35, 21.)

c) Dôverne sa modlíme, keď pevne dúfame, že Boh Dôverne.
vyslyší našu modlitbu, ak je naša žiadosť na naše večné
spasenie.

„Verte, že všetko, za čo sa modlíte a žiadate, dostanete a
stane sa vám.“ (Mk 11, 24.)

d) S odovzdanosťou do vôle Božej sa modlíme, keď Odovzda-
ne do vôle
Božej.
úplne ponechávame na Pána Boha, na jeho sv. vôľu, kedy
a akým spôsobom nás vyslyší.

„No nie moja vôľa, ale Tvoja nech sa stane.“ (Lk 22, 42.)

Vytrvale.

e) Vytrvale sa modlíme, keď sa neprestávame modliť, ak nás Boh hneď nevyslyšal.

Podobenstvo o neodbytnom priateľovi. (Lk 11, 5—10.)

Cena modlitby, pravda, nezávisí od veľkosti modlitby, čiže od množstva slov, ba niekedy práve zdĺhavá modlitba unavuje pozornosť a veľa slov obyčajne býva bez vrúcnosti.

„Pri modlitbe nehovorte mnoho ako pohani. Myslia totiž, že budú vypočutí pre svoje mnohé hovorenie.“ (Mt 6, 7.)

Účinky
modlitby.

Účinky modlitby. Hlavné účinky dobrej modlitby sú:

1. Spája nás s Pánom Bohom.

„Ani niet iného národa tak veľkého, ktorý by mal bohov k sebe tak blízkych, ako je náš Boh, prítomný pri všetkých našich prosbách.“ (5 Mojž 4, 7.)

2. Posväčuje nás a posilňuje v dobrom.

„Stúpte k nemu a rozjasníte sa a nebudú vaše tváre zahalené.“ (Ž 33, 6.) Príklad Judyty, Estery, prvých kresťanov.

3. Teší nás a dodáva nám sily v nešťastí a v utrpení.

„A vzývaj ma v deň súženia: vytrhnem Ťa a ty budeš ma velebiť.“ (Ž 49, 15.) Príklad Jóa.

4. Získava nám milosť vytrvať v dobrom až do konca života.

Príklady sv. mučeníkov.

Sv. Augustín, majúc na zreteli účinky a úžitok modlitby, hovorí: „Recte novit vivere, qui novit recte orare = Dobre vie žiť, kto sa vie dobre modliť.“

§ 39. Úcta anjelov a svätých.

Pojem
úcty
svätých. Úcta anjelov a svätých Božích je úkon nepriamej úcty božej. Táto úcta sa neprotiví prvému prikázaniu Božiemu, lebo svätých si len ctíme, ale sa im neklaníme.

Podstatný rozdiel medzi úctou božou a úctou svätých je v tom, že 1. Boha ctíme ako najvyššieho Pána, svätých však ako jeho verných služobníkov. 2. Boha ctíme pre neho samého, pre jeho nekonečnú dokonalosť, svätých však pre dobré vlastnosti a dary, ktoré od Boha dostali.

Svätými menujeme osoby, ktoré vynikali čnostným životom, **Koho me-
zomrely v stave milosti posväcujúcej a dosiahly večné spasenie; nujeme
pre túto príčinu ich Cirkev veriacim stavia za príklad čnostného svätým?**
života tu na zemi a odporúča ich za orodovníkov v nebi. Istota svä-
tosti niektorej osoby spočíva vo vyhlásení sv. Stolicy. Vyhlásený
môže byť niekto **za blahoslaveného** (beatificatio) a **za svätého** (ca-
nonisatio). Rozdiel medzi vyhlásením za blahoslaveného a vyhláse-
ním za svätého je v tom, že úcta blahoslaveného dovoľuje sa len
niektorému mestu, biskupstvu alebo krajine, kým úcta svätého
sa nariaďuje pre celú Cirkev. Tieto vyhlásenia dejú sa na základe
vyšetrovania života svätcovho a zázrakov, ktoré buď on sám
urobil alebo ktoré sa staly na jeho prihovorenie. Toto vyšetrovanie
je veľmi prísne a deje sa porotou (prísažným súdom), v ktorej za-
sadajú kardináli, advokáti, lekári a iní učenci. Keď tento súd po do-
konalom preskúmaní života patričnej osoby uzná niekoho za hodné-
ho, aby bol vyhlásený za svätého, navrhne to vyhlásenie pápe-
žovi. Vyhlásiť za svätého je výlučne právo pápežovo. Vyhlásenie
za svätého menuje sa „canonisatio“, lebo za svätého vyhlásený
býva zapísaný do soznamu svätých. (Canon.)

Cirkev od nás žiada, aby sme anjelov a svätých ve- **Prečo
rejne ctíme
ctíme
svätých?**

Svätých ctíme preto, lebo viedli bohumilý život, sám
Boh ich uctil a oslávil a orodujú za nás u Boha.

Úcta anjelov a svätých spočíva v tom, že ich pamiat-
ku slávime, obdivujeme ich dokonalosť a vznešenosť, vzý-
vame ich o prihovorenie u Boha, preukazujeme úctu ich
obrazom a relikviám a najmä, že ich príklad nasledujeme.

Na znak úcty k svätým volíme ich mená pri svätom krste,
niektoré veci, osoby, obce, ba aj celé krajiny sa oddávajú pod ich
ochranu (patrón). Čítanie životopisov svätých a svätíc Božích je
nám veľmi osočné.

Pre úctu svätých svedčí: 1. Písmo sv., 2. cirkevné de- **Čím je
jiny a 3. zdravý rozum. odôvodne-
ná?**

1. **Písmo sv.** na mnohých miestach schvaľuje úctu an-
jelov a služobníkov Božích; Boh ochraňuje svojich služob-
níkov a tresce tých, ktorí im ubližujú; napr. Abrahám a
Lót klaňajú sa anjelom (1 Mojž 18, 2.), žena Sunamitka
kľania sa prorokovi Eliášovi až k zemi (4 Kr 4, 37.),
nezdarné deti betelské, ktoré sa posmieľajú prorokovi Eli-
zejovi, roztrhajú medvede (4 kr 2, 23.), atď. Nový zákon
hovori najmä o úcte P. Márie. (Pozdravenie anjelské, po-
zdravenie Alžbety.)

Dejiny cirkevné. 2. **Dejiny cirkevné** svedčia, že Cirkev od najstarších dôb počnúc uctievala svätých, slávila výročnú pamiatku ich smrti (dies natalis), na uctievanie svätých budovala chrámy, stavala oltáre a na ich poctu slúžila sv. omše.

Rozum. 3. **Zdravý rozum** tiež je pre úctu svätých, lebo keď svet uctieva vynikajúce a záslužné osoby, na ich poctu usporiada slávnosti, ozdobuje ich hroby a pomníky atď., aj Cirkev má právo a môže uctievať osoby, ktoré svojím bohumilým a čnostným životom vynikaly. Čnosti svätých vždy zasluhujú úctu.

Užitočnosť úcty. Konečne úcta svätých je nám užitočná. Svätí nám slúžia za príklad kresťanského a čnostného života a orodujú za nás u Boha.

Sv. Pavol nás napomína: „Buďte mojimi nasledovateľmi, [ako i ja som Kristovým!].“ (1 Kor 4, 16.)

Z tých dôvodov cirkev svätá na sneme tridentskom vyhlásila „Bonum atque utile esse suppliciter sanctos invocare — Je dobré a užitočné svätých nábožne o pomoc vzývať.“ (Sess. 25.)

§ 40. Nadúcta Rodičky Božej.

Prečo ctíme zpočiatku medzi svätých najviac Panu Máriu? Zpomedi anjelov a svätých Božích najväčšmi ctíme preblahoslavenú P. Máriu, a to preto, lebo

1. je Matka Božia,

2. plnosťou milosti a svätosti života prevyšuje všetkých anjelov a svätých,

3. jej prihovorenie je u Boha najmocnejšie.

1. Panna Mária je Matka Božia, a preto vyniká nad anjelmi a svätými svojou dôstojnosťou.

Alžbeta nazvala P. Máriu „Matka môjho Pána“. (Lk 1, 43.) Cirk. snem efezský (r. 431) menuje Panu Máriu „Bohorodičkou“, lebo porodila toho, ktorý je Boh a človek v jednej osobe.

2. P. Mária prevyšuje všetkých anjelov a svätých Božích milosťou a svätosťou života; od Pána Boha bola zpočiatku medzi všetkých ľudí a anjelov vyznačená.

Boh, vyvoliac P. Máriu za matku svojho Syna, zachránil ju od škvrny dedičného hriechu; nemala ani najmenšieho hriechu osobného, ale bola plná milosti a skvela sa všetkými čnosťami. Anjel Gabriel ju menuje „milosti plnou“. (Lk 1, 28.) Podľa nábožnej kresťanskej tradície Boh hneď po smrti Márie vzkriesil jej mŕtve telo, prijal ju do neba a učinil ju Kráľovnou nebies. Svätok Nanebevzatia P. Márie (15. aug.) od najstarších dôb slávi sa v celej Cirkvi.

3. P. Mária svojím príhovorom u Boha zpomedzi všetkých svätých najviac môže dosiahnuť.

Prosba P. Márie už na zemi mala veľký vplyv u jej Syna. Napr. v Káne Galilejskej na jej prosbu premenil vodu na víno. Tým viacej môže urobiť jej prihovorením za nás v nebi, lebo Ježiš Kristus na dreve kríža nám ju poručil za našu matku „Hľa, Matka tvoja“. (Jn 19, 27.) a nás odporúčal pod jej mocnú ochranu. („Hľa, syn tvoj.“)

Z uvedených príčin P. Mária bola od najstarších kresťanských dôb počnúc nad všetkých svätých uctievaná. O tejto veľkej úcte je roz-

a po celom kresťanskom svete rozšírenej úcte mariánskej svedčia: šírená po celom svete kresťanskom.

a) Mnohé chrámy, oltáre, obrazy venované jej úcte a veľké množstvo pútnických miest mariánskych.

Významnejšie pútnické miesta sú: V Štajersku Mariazell (r. 1157), v Poľsku Czenstochova (r. 1382), vo Francúzsku Lourdes (r. 1858), v Čechách Stará Boleslav (r. 1160), na Morave posvätný Hostýn u Bystřice (r. 1240), na Slovensku Šaštín, Staré Hory (XV. stor.) atď.

b) Úcte P. Márie je v kresťanskom svete zpomedzi všetkých svätých najviacej sviatkov zasvätených (viď § 67.), ba celé mesiace (máj, okt.) sú zasvätené jej úcte.

c) Kresťanské národy a jednotlivci vo svojich potrebách často sa utiekali k P. Márii, o pomoc ju vzývali, napr. v bojoch proti Tatarom, Turkom a iným nepriateľom (Nap. pri posvätnom Hostýne roku 1242, pri Lepante 1571, pri Viedni 1683 atď.). P. Márii bola pripisovaná veľká pomoc, odtiaľ je názov „auxilium christianorum“ = pomocníca kresťanov.

d) Svätí Otcovia a svätí všetkých storočí boli veľkými ctiteľmi P. Márie a vebili ju vo svojich dielach. Napr. sv. Irenej († 202), sv. Bernard († 1153), sv. Bonaventúra († 1274), sv. Dominik († 1221) a iní.

Mariánska úcta bola v celom kresťanskom svete vždy rozšírená, bola prameňom nesčíselných dobrodění tak pre jednotlivcov ako aj pre rodiny, ba i pre celé národy. Mariánska úcta povýšila ženu na dôstojnosť ľudskú; táto úcta viedla kresťanskú pannu k čistote mravov, kresťan-

Význam úcty mariánskej.

skú ženu k vernosti a matku k trpezlivosti, k láske a obetavosti; mariánska úcta nadchla mnohé duše, že vstúpiac do stavu rehoľného celý svoj život venovali ošetrovaniu chorých atď.; mariánska úcta dávala podnet stredovekým básnikom, maliarom a umelcom ku krásnym tvorbám umeleckým a aj dnes táto úcta povzbudzuje mnohých k svätému a bohumilému životu.

§ 41. Úcta ostatkov a obrazov svätých.

Čo sú ostatky svätých? Pod ostatkami, čiže relikviami svätých rozumieme predovšetkým pozostatky tiel svätých a svätíc Božích, potom predmety, ktoré boli v blízkom spojení s Kristom Pánom alebo so sv. osobami, napr. sv. kríž, mučiace nástroje atď.

Prečo ich ctíme? Ostatky svätých ctíme:

1. lebo Boh skrze ne mnohé zázraky urobil,
 2. lebo telá svätých boli kedysi chrámom Ducha Sv.
- a raz z mŕtvych vstanú.

Úcta ostatkov svätých vzťahuje sa na osobu patričného svätého.

Písmo sv. vypráva a cirkevné dejiny nám svedčia o mnohých zázrakoch, ktoré Boh urobil skrze ostatky svätých. Tak napríklad dotknutím sa kostí Elizeových ožila mŕtvoľa (4 Kr. 2, 14.), žena dotkla sa okraja rúcha Spasiteľovho a bola uzdravená (Mt 9, 22.), o sv. Pavlovi vypráva Písmo sv.: „Boh spôsobil aj neobyčajné zázraky rukami Pavla, takže si ľudia odnášali šatky a zástery s jeho tela na chorých a choroby odstupovali od nich.“ (Sk 19, 11—12.)

Každé ostatky svätých musia byť Cirkvou overené, t. j. skôr než by boli na verejné uctievanie vystavené, musia byť preskúmané a za pravé uznané (*litterae authenticae*); len takýmto ostatkom je dovolené preukazovať verejnú úctu. Kupčiť s ostatkami svätých je snemom tridentským prísne zakázané. (Cod. J. C. can. 2326.)

Obrazy svätých. Pod svätými obrazmi rozumieme vyobrazenia Ježiša Krista a svätých kresbou, maľbou, sochou, ďalej vyobrazenie niektorého deja biblického alebo znázornenie niektorej pravdy náboženskej.

Obrazy svätých ctíme, lebo nám predstavujú Krista Pána, svätých alebo niečo ctihodného a povzbudzujú nás k pobožnosti.

Úcta sv.
obrazov.

Úcta obrazov svätých je podstatne rozdielna od úcty božej a od úcty svätých. Kým Boha uctieваме pre jeho nekonečnú dokonalosť a svätých ctíme ako priateľov Božích pre čnostný život, zatiaľ obrazy máme v úctivosti len preto, že nám predstavujú tých, ktorých chceme uctiť. Preto úcta obrazov nevzťahuje sa na obraz ako na predmet, ale vzťahuje sa na zobrazené osoby.

Ani takzvaným obrazom milostivým, čiže zázračným (*magines thaumaturgicae*) nepripisujeme nijakú vnútornú moc. Obrazmi milostivými menujeme tie obrazy, pred ktorými alebo na ktorých sa stali zázraky. Keď k takýmto obrazom putujeme a pred nimi sa modlíme, dôveru svoju neskladáme v obrazoch, ale v toho svätého, ktorého nám obraz predstavuje. Pred takýmto obrazom modlíme sa s väčšou dôverou ako pred inými.

Úcta obrazov nie je modlárstvom ani poverou, ale je úctou prirodzenou a dovolenou. O tom svedčí: 1. Písmo sv., 2. cirkevná tradícia a 3. rozum.

Úcta sv.
obrazov je
dovolená.

1. **Písmo sv.** schvaľuje úctu obrazov, ale zakazuje sa im klaňať. (2 Mojž 20, 4—5; 3 Mojž 26, 1.) Boh nariadil Mojžišovi, aby vo svätyni k arche úmluvy postavil dvoch zlatých cherubov. (2 Mojž 15, 18.)

2. **V Cirkvi od najstarších dôb** sa uctievaly sv. obrazy, ako o tom svedčia objavy v rímskych katakombách.

Starokresťanské obrazy môžeme rozdeliť: a) na symbolické a b) na historické.

a) Symbolické sú napr. monogram kríža a mena Ježišovo, obraz dobrého pastiera, baránka, ryby, rozsievача atď., ktoré sa vzťahujú na Ježiša Krista; Cirkev je znázornená domom na skale vystaveným alebo lodičkou; spravodlivosť Božia váškami, duša holubicou atď.

b) Historickými obrazmi sú znázornené jednotlivé osoby alebo deje zo Starého a Nového zákona. Napr. Noe s korábom, obeť Izáka, Mojžiš, Jonáš, obraz Ježiša Krista, rozmnoženie chleba, obraz P. Márie atď.

Cirkev vždy hájila úctu sv. obrazov. Na sneme nicejskom II. r. 787. vyslovila cirk. kliatbu nad obrazoborcami. Úctu sv. obrazov proti protestantom chránila na cirk.

sne tridentskom r. 1545—1563. (Úctou svätých obrazov zapodieva sa Cod. J. C. v can. 1280 a nasl.)

Rozum. 3. Úctu svätých obrazov schvaľuje aj **rozum ľudský**. Keď máme v úctivosti obrazy svojich rodičov, priateľov a dobrodinčov, obrazy o Cirkev a vlast zaslúžilých mužov, tým viacej máme mať v úctivosti obrazy Pána a obrazy jeho svätých.

Obrazy svätých ctíme tým, že ich vo svojich príbytkoch umiestime na poprednom mieste, ozdobíme ich, pred nimi svoju hlavu obnažíme a pred nimi sa modlíme. Sväté obrazy sú najkrajšou a najdôstojnejšou ozdobou kresťanských príbytkov.

§ 42. Hriechy proti úcte božej.

Hriechy proti úcte božej sú: 1. modlárstvo, 2. veštenie, 3. kúzelníctvo, 4. svätokrádež a 5. svätokupectvo.

Modlárstvo. 1. **Modlárstva** sa dopúšťa, kto stvorenej alebo urobenej veci preukazuje takú úctu, aká patrí len Bohu.

Vedomé modlárstvo je ťažkou urážkou Boha. Modlárstvo je u pohanov (slnko, zvieratá, oheň, sochy atď.) a často sa vyskytovalo aj u Židov, napr. klaňanie sa zlatému teľatu (2 Mojž 32.). Zbožňovanie človeka (panteizmus) a zbožňovanie prírody (materializmus) je istým druhom modlárstva. Sv. Pavol ap. k modlárom pripočíta aj lakomcov, ktorí lipnú na svojom majetku, lebo ich bohom sú peniaze. (Ef 5, 5., Kol 3, 5.)

Veštenie. 2. **Veštením** (divinatio) hreší, kto výslovne alebo mlčky dovoľáva sa pomoci zlého ducha, aby mohol skúmať a dozvedieť sa veci tajné a skryté.

Takéto boli napr. pohanské veštby (oracula), veštenie z vnútorností zvierat, z letu vtákov, z tváre alebo z ruky človeka, vykladanie karát atď.

Čary, kúzelníctvo. 3. **Čarami alebo kúzelníctvom** (mágia) sa prehrešuje, kto pomocou zlého ducha chce konať veci zázrakom podobné.

Pravé zázraky môže konať len Boh, ale zázrakom podobné divy môže konať aj zlý duch. Svedčí o tom Písmo sv., napr. keď Áron hodil svoju palicu pred Faraóna a premenila sa na hada, to isté robili aj čarodejníci egyptskí. (2 Mojž 7, 10—11.) I skutky ap.

spomínajú istého Šimona čarodejníka zo Samárie, ktorý svojimi čarami mámil ľudí. (Sk 8, 11.)

Od tohto kúzelníctva hriešneho (magia atra) sa líši kúzelníctvo dovolené, čiže biele (magia alba), ktoré závisí v tom, že niekto obratnosťou a optickým klamom koná podivné veci, aby iných obveselil.

Poverčivému vešteniu podobný je **špiritizmus**. Je to úsilie nadviazať styky s dušami zomrelých a s inými duchami a dozvedieť sa od nich veci tajné a skryté. Odtiaľto je aj meno špiritizmus (spiritus = duch). Takéto pokusy sa dialy už za starodávna; v Písme sv. čítame, že kráľ Šavol skrze istú ženu si dal predvolať ducha Samuelovho (1 Kr 28, 7.). I u Indov, Číňanov, Rimanov a Grékov sa stretáme s podobnými pokusmi. (Tancujúce stolce.)

Základ pre moderný špiritizmus bol daný v Amerike. V roku 1848 dcéry istej rodiny Foxovej v Hydesville častejšie počuly pravidelné klopanie na stenách svojho príbytku. Hneď to pripisovali neznámej bytosti duchovnej. Na ich otázku klopajúca bytosť vyjavila (ushovorenými značkami), že je duchom podomového obchodníka, ktorý pred niekoľkými rokmi bol v tom dome zavraždený a jeho telo v pivnici bolo pochované. A skutočne na označenom mieste našli pozostatky ľudskej mŕtvoly. (Axakov: Animizmus a špiritizmus.) Od toho času sa špiritizmus v Amerike rýchle šírila a za krátky čas dostal sa aj do Európy. Utvoril sa veľký počet špiritistických krúžkov, ktoré vzaly na seba pomaly ráz náboženských spoločností.

Špiritisti obyčajne na spoločných zasadnutiach vyvolávajú duchov. Toto vyvolávanie (citovanie) duchov deje sa obyčajne pomocou osoby na to spôsobilej, ktorá sa stane prostredníkom (médiom) medzi duchom a prítomnými, upadne do akéhosi zvláštneho bezvedomia, v ktorom vraj vyvolaný duch skrze neho hovorí. Duchom predkladajú sa rozličné otázky, na ktoré oni odpovedajú spôsobom napred ustanoveným, napr. klopaním, údermi, písmenami alebo aj slovami.

V takýchto špiritistických shromaždeniach dejú sa niekedy podivné veci, počuť hudbu a rozličné nepochopiteľné hlasy, ukazujú sa rozličné svetlá, ťažké predmety sa ľahko hýbu a ľahké stanú sa nehybnými atď. Otázka špiritistických zjavov dosiaľ nie je celkom riešená. Isté je, že veľká časť špiritistických zjavov je klam a podvod, ktorý je umožnený obratnosťou usporiadateľovou alebo prefikanosťou médií, potom veľkou ľahkovernosťou a podráždenou obrazotvornosťou účastníkov. Tento klam je umožnený najmä tým, že zasadnutia dejú sa vo tme alebo v polotme, že usporiadatelia dobre sa vyznajú v rozličných eskamotérskych praktickách a dôverujúcich účastníkov ľahko podvedú. Mnohé vynikajúce médiá boli usvedčené z podvodu. I fotografie duchov boli podvodne zhotovené. Zo špiritistických zjavov mnohé sa dajú vysvetliť prirodzene.

Špiritizmus.

Pôvod moderného špiritizmu.

Špiritistické schôdzky.

Ale sú zjavy, pri ktorých ťažko je dokázať podvod a ktoré prirodzeným spôsobom nemožno vysvetliť; že by však tie zjavy a odpovede boli od duchov dobrých, to predpokladať a pripustiť nemožno, lebo ich výroky o posmrtnom živote si veľmi odporujú, ich reči sú často rúhavé, bludárske a bezbožné. Ak pri špiritizme pripustíme činnosť duchovných, tak to môže byť len činnosť zlého ducha.

Cirkev svätá prísne zakazuje svojim veriacim akúkoľvek účasť na špiritistických zasadnutiach a pokusoch. Pestovanie a oddávanie sa špiritizmu škodí telesnému a duševnému zdraviu. U mnohých špiritizmus zaviniť rozrušenie nervov, nespokojnosť duše a vohnal ich do zúfalstva a šílenstva.

Hypnotizmus. Špiritisti pri svojich pokusoch často používajú hypnotizmus a zasa naopak, mnohí hypnotizéri zaoberajú sa špiritizmom, a preto mnohí ľudia si myslia, že špiritizmus a hypnotizmus sú zjavy príbuzné. V skutočnosti nie je tomu tak, lebo hypnotizmus sa dá vysvetliť prirodzeným spôsobom, teda nie je nijakou poverou.

Hypnotizmus je akási umele vyvolaná porucha nervová so zjavmi letargickými a somnambulickými. Najmä pozoruhodné sú zjavy somnambulické, ktoré pre svoju podobnosť so spánkom menujú sa hypnózou (grécky hypnos = spánok). Človek, ktorý tieto zjavy vyvoláva, je hypnotizér, a na ktorom sa vyvolávajú, je pacient. Názov médium je tu nesprávny.

Proti svojej vôli nikto nemôže byť hypnotizovaný. Keď osoba náchylná k hypnotickému spánku svolí k hypnotizovaniu, dostane sa úplne do moci hypnotizéra, ktorý ju čírym pohybom môže uspať. Tento spánok stupňuje sa v úplnú bezcitnosť, osoba stratí vedomie svojho ja a slobodnú vôľu. Pritom však vidí, počuje, javí vedomosti, ktoré v normálnom stave nemala a slepo plní rozkazy hypnotizéra. Keď sa z hypnotického spánku precíti, nevie o ničom.

O hypnotizme sú rozličné mienky. Mnohí zastávajú hypnotizmus a tvrdia, že jeho pomocou najmä nervové choroby sa dajú vyliečiť, iní zasa zatracujú hypnózu pre jej zhubné následky, ktoré najmä po častom opakovaní prichádzajú: ako trvalé porušenie nervovej sústavy, bolenie hlavy, zoslabenie, osprostenie atď.

Hypnóze sa podrobiť odporúča sa len v tom prípade, keď to svedomitý a učený lekár pokladá za potrebné. Hypnotizovať bez dostatočného dôvodu, napr. len zo zábavy, nie je dovolené. Hypnotizovať smie len lekár. (Č. z tr. § 343.)

Sväto-krádež. **4. Svätokrádež pácha, kto Bohu zasvätené osoby, miesta alebo veci zneuctí a najmä kto niektorú sviatosť nehodne prijíma.**

Babylonský kráľ Baltazár pri hostine zneuctil posvätné nádoby ulúpené z chrámu jeruzalemského, a preto ho Boh potrestal. (Dan 5, 3.) V Novom zákone Pán Ježiš vyhnal z chrámu predavačov a peňazomencov. (Jn 2, 15.)

5. Svätokupectvom alebo simóniou sa prehrešuje, kto dobro duchovné alebo veci s dobrom duchovným spojené za peniaze alebo hmotný ošoh predáva, prípadne kupuje. Simónia má meno od čarodejníka Simona, ktorý apoštolom ponúkal peniaze za udeľovanie duchovnej moci. (Sk 8, 18.)

Simóniou hreší aj ten, kto za peniaze alebo inú hmotnú obsluhu nadobudne si cirkevný úrad alebo ho za peniaze udeľuje (v cirk. dejinách: Boj o investitúru), kto rozličné predmety nad ich skutočnú cenu drahšie predáva preto, že sú posvätené alebo že obsahujú pozostatky svätých.

Nie je svätokupectvom dať kňazovi dar z príležitosti odbavenia sv. omše alebo z príležitosti vysluhovania sv. sviatostí a svätín (omšové štipendium, štólové poplatky). Tento dar nie je poplatkom za sv. omšu a sv. sviatosti, ale je príspevkom na výživu duchovenstva. Sv. Pavol apoštol hovorí: „Neviete, že tí, čo bohoslužby vykonávajú, z bohoslužobných pokrmov ajedia? Že tí, čo slúžia pri oltári, s oltára majú svoj podiel? Tak aj Pán ustanovil, aby z blahozvesti žili tí, čo blahozvešť hlásajú.“ (1 Kor 9, 13—14.)

Druhé prikázanie Božie.

„Nevezmeš mena Božieho nadarmo.“ (2 Mojž 20, 7.)

§ 43. Úcta mena Božieho a hriechy proti nej.

Pod menom Božím rozumieme každé slovo, ktorým sa označuje Boh, bytosť najdokonalejšia, alebo niektorá z božských osôb, ako i Spasiteľ sveta Ježiš Kristus.

Podľa učenia Cirkvi katolíckej pod menom Božím máme rozumieť nie z písmen a zo slabík složené meno, ale hlavne Velebnosť Božiu.

V druhom prikázaní Boh nám káže svojmu božskému menu preukazovať príslušnú úctu a zakazuje všetko, čo jeho sväté meno uráža.

Menu Božiemu preukazujeme patričnú úctu:

1. Keď ho vždy úctive vyslovujeme.

Kedy preukazujeme úctu menu Božiemu?

Židia mali veľkú úctu k menu Božiemu. Meno Pána „Jahve“ len najvyšší kňaz smel raz za rok vysloviť. „Veľké je meno moje medzi národmi... hovorí Pán zástupov.“ (Mt 2, 11.)

Najmä úctive máme vyslovovať meno: Ježiš, meno to nášho Vykupiteľa, lebo „niet pod nebom iného mena, daného ľuďom, v ktorom máme byť spasení.“ (Sk 4, 12.) Sv. Pavol ap. píše: „Preto ho Boh povýšil a dal mu meno nadovšetky iné mená, aby sa na meno Ježiša skláňalo každé koleno na nebi, na zemi a v podsvetí.“ (Flp 2, 9—10.)

2. Keď ho vrúcne a dôverne o pomoc vyzývame.

Najmä pri práci, v pokušení a v utrpení máme o pomoc vyzvať meno Pána. Cirkev sv. dôležité úkony koná v mene Božom; v tomto mene udeľuje všetky sviatosti a žehnania. V mene Božom začínajme aj my svoje práce, v pokušeniach a v trápení dôverne vyslovujeme meno Ježiš. V mene Ježiša máme prosiť dobrodenia od Otca nebeského. „Keď budete v mojom mene prosiť Otca o niečo, dá vám to“, hovorí sám Ježiš Krstus. (Jn 16, 23.)

3. Keď Boha náležitou prisahou za svedka voláme.

4. Keď Bohu učinené sľuby verne plníme.

Meno Božie zneuctieva:

1. Kto meno Božie neúctivo vyslovuje,
2. kto sa rúha Bohu,
3. kto zllorečí, čiže preklína,
4. kto hriešne prisahá,
5. kto Bohu učinенý sľub nesplní.

Zneuctie-
vanie me-
na Božie-
ho.

Neúctivé
vyslove-
nie.

1. Meno Božie alebo iné posvätné mená neúctivo vyslovuje, kto ich ľahkomyselne, či už len na výraz podivu alebo netrzezlivosti, alebo v hneve vyslovuje.

Obyčajne býva to ľahký hriech, keď vyslovenie mena Božieho nie je spojené s kľatbou alebo s rúhaním sa Bohu. Keď meno Božie vyslovujeme v utrpení alebo v pokušení, aby sme nadobudli útechy a sily, to nie je hriech, ale dobrý skutok, modlitba.

2. Bohu sa rúha, kto o Bohu, o svätých Božích alebo o svätých veciach potupne sa vyslovuje, Boha a svätých zneuctujúce spisy píše, s radosťou ich číta a úmyselne takými Boha urážajúcimi myšlienkami sa zaoberá.

Rúhanie sa Bohu je ťažkým hriechom. „A kto by sa rúhal menu Pánovmu, smrťou nech umrie: kamením nech ho zahádže celá obec, či to bude domáci alebo cudzí.“ (3 Mojž 24, 16.)

3. Zlorečením a či preklínaním hreší, kto sebe, bliž- Zlorečenie alebo aj nerozumným tvorom od Boha zlé žiada.

Preklínanie môže byť malým hriechom v tom prípade, keď nie je spojené s rúhaním sa Bohu a keď pochádza zo zvyku. Temer každý národ má svoj vlastný spôsob preklínania a zlorečenia. Kliatby sa máme chrániť, aby sa nestala u nás zlým zvykom. „Ani ohováranie neobsiahnu kráľovstva Božieho“, hovorí sv. Pavol apoštol. (1 Kor 6, 10.)

4. Prísaha a

5. sľub vyžadujú obšírnejšie vysvetlenie, preto nimi sa treba osobitne zapodievať.

§ 44. Prísaha.

Prisahať znamená vševedúceho Boha za svedka volať, Pojem že pravdu hovoríme alebo že chceme splniť, čo sľubujeme. prisahy.

Podľa obsahu prisaha môže byť: 1. potvrdzujúca, ktorou potvrdzujeme pravdivosť svojej reči, napríklad prisaha svedka pred súdom, **2. sľubujúca,** ktorou voláme Boha za svedka, že úprimne chceme dodržať, čo sľubujeme. Takáto je napr. prisaha služobná.

Prísaha je podobné **zapisahanie alebo zaklínanie** (adiuratio). Zaklínanie. Je to vzývanie Boha alebo svätých preto, by sme niekoho pohli niečo konať alebo nekonať. Zapisahanie sa líši od prisahy tým, že sa tu nedovoľávame Boha, aby dosvedčil pravdivosť našich slov, ale dovoľávame sa Boha, aby niekto z úcty a z bázne k nemu dal sa pohnúť k nejakému činu. Takto zapisahal veľkňaz Kajfáš Krista Pána: „Zapisahám ťa na živého Boha, aby si nám povedal, či si Ty Mesiáš, Syn Boží?“ (Mt 26, 63.)

Podľa spôsobu je prisaha: a) **slávna,** ktorá sa koná pred cirkevným alebo svetským úradom a je spojená s náboženskými obradmi (pred krížom, na evanjelium, pozdvihnutím troch prstov pravej ruky atď.), b) **jednoduchá,** ktorá sa koná jednoduchými prisahajúcimi slovami alebo podaním ruky, bez osobitného obradu.

Obe prisahy majú jednakú platnosť a záväznosť vo svedomí, hoci nemajú rovnaké následky právne. Krivá prisaha slávne konaná býva trestaná tak cirkevnou ako aj svetskou vrchnosťou. (Cod. I. C can. 2323; Obč. tr. z. § 213—226.)

Prisaha je
dovolená.

Prisaha je mimoriadnym úkonom úcty božej, je dovolená a záslužná, lebo prisahou vyznávame:

1. že Boh je vševědúci a pravdu pozná,
2. že je najvyšš svätý a lož nenávidí.
3. že je spravodlivý.

Pre tieto príčiny neverec nemôže prisahať: Neverec sľubuje podaním ruky a na svoju česť, že bude hovoriť pravdu a že slovo dodrží.

Ježiš Kristus síce povedal: „Ja vám však hovorím, aby ste vôbec neprisahali... Nech je vaša reč: Áno, áno — nie, nie.“ (Mt 5, 34, 37.) Týmito slovami však Ježiš Kristus nezakazuje prisahu, ale len chce zamedziť jej zneužívanie, ktorého sa farizeji často dopúšťali.

Že prisaha je dovolená, o tom nám svedčia početné miesta Starého a Nového zákona.

„Na seba samého som prisahal“, hovorí Pán (1 Mojž 22, 16.) „Prisahal Pán a nebude banovať.“ (Ž 190, 4.) „A Boh, ktorému... slúžim... je mi svedok.“ (Rim 1, 9.) atď.

Podmien-
ky dovo-
lenej prí-
sahy.

Podmienky dobrej a dovolenej prisahy označuje prorok Jeremiáš slovami: „A prisahať budeš v pravde a s právom a spravodlivosťou: „Ako že žije Pán“ (Jer 4, 2.), t. j. prisaha musí byť: 1. pravdivá, 2. rozvažitá a 3. spravodlivá.

1. Prisaha je pravdivá, keď máme opravdivú vôľu hovoriť pravdu a keď chceme to, čo prisahou sľubujeme, naozaj splniť.

Pri prisaha nesmie byť nijakých dvojsmyslov. Môže sa, pravda, stať, že prisahajúci hovorí nepravdu, ale on je presvedčený, že prisahá na pravdu; i v tomto prípade je prisaha pravdivá, lebo pravdivá prisaha vylučuje len každú lož, ale nie omyl.

2. Rozvažitá je prisaha, keď sa koná z rozumového dôvodu a keď napred uvažujeme o veci, na ktorú máme prisahať, a napokon, keď neprisaháme z malicherných príčin.

„Prisahať nech nenavikajú sa tvoje ústa, lebo mnoho úpadov je v tom.“ (Sir 23, 9.)

3. Prísaha je spravodlivá, keď je predmet prísahy mravne bezchybný, t. j. keď sa prísahou zaväzujeme konať len to, čo je zákonom Božím dovolené.

Z týchto podmienok možno ustáliť aj to, kto prisahá hriešne. **Hriešne prisahá:**

a) **Kto prisahá krivo**, t. j. prisahá na vec nepravdivú alebo pochybnú; alebo pod prísahou sľubuje, čo vyplníť vôbec nemá v úmysle. (Prísaha neverná.) Kto prisahá hriešne?

Krivá prísaha je hriechom veľmi ťažkým, lebo touto prísahou je vševedúci, svätý a spravodlivý Boh v najvyššej miere potupený. Ďalej krivou prísahou sa ruší všetka pravda a dôvera medzi ľuďmi a ňou sa nášmu bližnému obyčajne robí krivda. Krivou prísahou človek uvaľuje na seba trest Boží.

Keď sa kráľ Sedekiaš vzbúril proti Nabuchodonozorovi, ktorému bol prisahal vernosť, Pán ho skrze proroka napomenul: „Prísahu, ktorou pohrdol, a smluvu, ktorú zrušil, obrátim na jeho hlavu.“ (Ez 17, 19.)

b) **Kto bez potreby** vo veciach malicherných alebo zo zvyku prisahá.

„Muž, ktorý mnoho prisahá, plný je nepravosti.“ (Sir 23, 12.) Takýmto zvykom je napr. spôsob tvrdenia: „Boh mi je svedok“, „nech ma Boh súdi“ alebo „na moju dušu“. Nie je to síce prísaha vo vlastnom smysle slova, ale je to zneučtenie mena Božieho.

c) **Kto prisahá, že spraví niečo hriešneho.**

Keď niekto prisahal, že spraví niečo nedovoleného a hriešneho, nesmie prísahu dodržať, lebo ak bol hriech na také niečo prisahať, tak zasa nový hriech by bol hriešnu prísahu splniť. Takto hrešil Herodes Antipas, keď odvolávajúc sa na svoju prísahu, dal stať sv. Jána Krstiteľa.

Čo sa týka zrušenia prísahy, t. j. nevyplnenia toho, čo sme pod prísahou sľúbili, môže to byť alebo hriech ťažký, alebo všedný podľa toho, či sľúbená vec je viacej alebo menej dôležitá.

Z dôležitosti prísahy vysvitá, že ju neslobodno žiadať od tých, ktorí nemôžu chápať jej svätosť a význam. (Deti, slabomyseľní.)

§ 45. Sľub.

Pojem sľubu. Sľub je Bohu dobrovoľne učinená prípoveď, ktorou sa človek vo svedomí zaväzuje, že vykoná niečo dobrého, k čomu ináč nie je viazaný.

Sľub sa líši od pevného predsavzatia práve tým, že sľubom sa človek vo svedomí zaväzuje konať niečo Bohu milé, kým vyplnenie predsavzatia je ponechané na dobrú vôľu človeka.

Kedy je sľub platný? Podmienky platnosti sľubu sú:

1. Sľub musí byť učinенý s rozvahou a zo slobodnej vôle.

Keď sľubujúci nevedel jasne, čo sľubuje, alebo keď sa mýlil v podstatných okolnostiach sľubu, tak je sľub neplatný. Sľub násilím vynútený tiež nie je platný.

2. Predmet sľubu musí byť skutok dobrý, fyzicky a morálne možný.

Sľubovať Bohu vec fyzicky nemožnú, na vyplnenie ktorej nemáme moci, bolo by urážkou Boha. Kto sľubuje vec morálne nemožnú, t. j. vyplnenie ktorej je spojené s veľkými ťažkosťami, vydáva sa nebezpečenstvu, že sľub nesplní.

Keď si niečo sľúbil Bohu, nemeškej to splniť: „lebo nepáči sa mu neverné a bláznivé sľubovanie, ale čo si sľúbil, splň.“ (Kaz 5, 3—4.)

Sľuby rozdeľujeme: Sľuby môžeme rozdeliť: 1. podľa predmetu, 2. podľa času, 3. podľa spôsobu a 4. podľa ustanovenia cirkevného.

podľa predmetu, 1. Podľa predmetu sľub môže byť:

a) **osobný**, keď sľubujeme úkon osobný, napr. pôst, putovanie, modlitbu atď.;

b) **vecný**, keď predmet sľubu je nejaká vec, napr. stavba chrámu, nábožná základina atď.

podľa času, 2. Podľa času sľuby sú:

a) **doživotné**, ktoré sú učinенé a ktoré nás viažu na celý život;

b) **sľuby dočasné**, ktoré sú učinенé na určitý čas.

podľa spôsobu, 3. Podľa spôsobu môže byť sľub učinенý:

a) **podmienečne**, keď svoj sľub viažeme k vyplneniu nejakej žiadosti, napr. matka sľubuje putovať, ak jej vydravie dieťa. Najviacej sľubov činia ľudia podmienečne;

b) **bezpodmienečne**, keď niekto činí sľub bez podmienky.

4. Podľa ustanovenia cirkevného rozoznáваме:

podľa ustanovenia cirkevného.

a) **sľub slávny**, ktorý sa koná podľa určitých cirkevných predpisov, napr. sľub čistoty pri posvätení kňazstva, sľuby rehoľné;

b) **sľub jednoduchý**, ktorý sa koná bez určitých cirkevných predpisov, napr. súkromný sľub čistoty, sľub vstúpiť do rehole, sľub putovať atď.

Medzi sľubom slávnym a jednoduchým je cirkevno-právny rozdiel. Napr. kto urobil slávny sľub čistoty, podľa cirkevného práva nesmie uzavrieť manželstvo a keby sa o to pokúsil, jeho sobáš je neplatný; kto sa však zaviazal k čistote len jednoduchým sľubom a uzavrie sobáš, spácha síce hriech, ale jeho sobáš je platný. (Cod. I. C. can. 1058, 1073.)

Sľub je vznešeným a bohumilým úkonom úcty božej. Činia sľub, dokazujeme svoju lásku a úctu k Bohu; zachovávajú sľub, utvrdzujeme sa v dokonalosti. Pre túto príčinu sľuby nielen u kresťanov, ale i u Židov a pohanov boli vo veľkej vážnosti. (Např. vestálky.) Boh vždy prijímal a odmeňoval sľuby; např. Jakub sľúbil Bohu obetovať desiatky zo všetkého, keď ho Boh ochráni pred hnevom brata Ezaua. (1 Mojž 28, 20.)

Sľuby sú Bohu milé a záslužné.

Sľub Bohu učinенý viaže vo svedomí a kto ho dobrovoľne ruší, dopúšťa sa hriechu a vierolomnosti.

Ako a koho zaväzuje sľub?

Sľub viaže len sľubujúceho, nikoho iného. Tak např. neplatné sú sľuby rodičov, ktorí svoje deti zasľúbili stavu rehoľnému. Tak aj osobný sľub môže vykonať len ten, kto sa k úkonu zaviazal; např. svoj sľub nesplní, kto namiesto seba iného pošle na púť.

Záväznosť sľubu prestáva: 1. bezpredmetnosťou, 2. Záväznosť sľubu prestáva: zrušením, 3. ulavením a 4. zámenou. bezpredmetnosťou.

1. **Bezpredmetnosťou**, ak pominula príčina, pre ktorú bol sľub učinенý, t. j. nevyplnila sa podmienka sľubu. Např. matka učinila sľub, že bude putovať na niektoré posvätné miesto, keď vyzdravie jej dieťa. Ak dieťa umrelo, nie je sľubom viazaná; alebo vyplnenie sľubu stalo sa vecou nemožnou, např. niekto učinil sľub, že vystaví chrám Boží, medzitým však bez svojej viny vyšiel na žobrácku palicu, sľub ho neviaže.

bezpredmetnosťou.

zrušením, 2. Sľub i právoplatným **zrušením** stráca platnosť. Zrušiť sľub má právo ten, v moci koho je vôľa sľubovateľa alebo predmet sľubu. Tak napr. rodičia môžu zrušiť sľub svojich nepľnoletých detí, manžel sľub manželky, keď sa dotýka jeho práv.

uľavením. 3. **Uľavením** (dispensatio) padá záväznosť sľubu, keď nás patričná zákonitá vrchnosť od dodržania sľubu oslobodila. Moc od sľubu oslobodiť má pápež pre celú Cirkev, biskup pre svoje biskupstvo.

Oslobodenie od sľubu dokonalej a ustavičnej čistoty, od sľubu vystúpiť do rehole a od sľubu putovať do Jeruzalema, Ríma a Compostelly (k hrobu sv. Jakuba ap.) je vyhradené pápežovi.

Zámena. 4. **Pod zámenou sľubu** rozumieme náhradu skutku iného alebo inej veci namiesto sľúbenej. Zámenu na vec lepšiu môže urobiť sľubujúci sám, na vec rovnocennú alebo menej dôležitú len s povolením cirkevnej vrchnosti.

Poznámka. Keďže sľub je vec dôležitá, skôr ako by sme nejaký sľub robili, poraďme sa s duchovným otcom; to isté robme aj vtedy, keď nemôžeme urobiť sľub dodržať. (Sľubmi zapodieva sa Cod. J. C. v can. 1307 a nasl.)

Tretie prikázanie Božie.

„Spomeň si, aby si deň sviatočný svätzil.“ (2 Mojž 20, 8.)

§ 46. Svätenie nedele.

Boh v treťom prikázaní prikazuje, aby sme deň Pána zasvätili.

Prečo
svätíme
nedeľu? V Starom zákone zasväteným dňom Pána bola sobota ako deň odpočinku (Šabbath=odpočinok). V Novom zákone my kresťania svätíme nedeľu ako deň Pána (dies Dominica), lebo Kristus Pán v nedeľu vstal z mŕtvych a v nedeľu soslal Ducha Sv.

Nedeľu, t. j. prvý deň v týždni svätili už sv. apoštoli a prví kresťania. V Skutkoch apoštolských čítame: „Keď sme sa v prvý deň týždňa shromaždili na lámanie chleba, Pavol im kázal.“ (Sk 20, 7.) Sv. Pavol ap. píše: „Nech si každý z vás prvý deň v týždni odloží, čo sa mu pozdá, aby sa zbierky nekonaly.“ (1 Kor 16, 2.)

Nedeľu svätíme, keď nekonáme ani iným nekážeme konaf služobné práce, keď sa zúčastníme na predpísaných službách božích a bohumilé skutky konáme. Ako svätíme nedeľu?

„Siedmeho dňa je sobota Pána, Boha tvojho: nebudeš robiť nijakej roboty v ňom, ani ty, ani tvoj syn, ani tvoja dcéra, ani tvoj sluha, ani tvoja služka, ani tvoje hovädá.“ (2 Mojž 20, 10.)

Pod služobnými prácami rozumieme tie práce, ktoré sa konajú väčšinou telesnými silami, ako napr. práce nádenické, práce služobníkov, remeselníkov, roľníkov atď. Služobné práce.

Práce telesné nie sú menej cenné ako duševné, zakazujú sa však preto, že svojou povahou sa nesrovnávajú so sviatočným odpočinkom a ktorí ich konajú, nemôžu náležite zasvätiť deň Pána. Zamestnávateľia, ktorí v deň sviatočný nútia svojich zamestnancov konaf ťažké telesné práce, dopúšťajú sa hriechu.

V nedeľu a vo sviatok je dovolené konaf:

1. Práce, ktoré sú nevyhnutné či už pre jednotlivca alebo pre celok, napr. príprava pokrmov, nakrímenie dobytky, doprava po železniciach, služba poštovná atď. Dovolené sú i práce, ktoré sa konajú na česť Božiu. Napr.: ozdobenie oltárov na Božie Telo a podobné; Ktoré práce je dovolené konaf v nedeľu?

2. práce, prerušením ktorých by vznikla jednotlivcom alebo celku veľká škoda. Napr. práce v továrňach, kde by prerušenie bolo spojené s veľkou škodou, práca poľná v prípade nepriaznivého počasia, keď je úroda ohrozená (napr. v čas žatvy), práce pri povodni, pri požari a vôbec keď to súrna potreba vyžaduje.

Veľká výroba a najmä dopravná činnosť našej doby často požaduje nedeľnú a sviatočnú prácu.

Ďalej je dovolené v deň sviatočný vykonávať živnosť hostinskú, predávať pokrmy, nápoje atď. Životné potreby predávať je dovolené obyčajne v ranných hodinách pred službami božími.

Dovolené sú ďalej tzv. voľné duševné práce, konané na vzdelávanie ducha, napr. štúdium, hudba, maľba atď. Sú dovolené aj práce, konané pre telesné alebo duševné občerstvenie, ako napr. hra, cestovanie, poľovanie atď.,

pravda, len vtedy, keď nemajú za následok zanedbanie služieb božích.

Verejné trhy, súdne rokovania (spojené s hukom) sú zakázané.

V prípade potreby od zasvätenia sviatočného dňa môže udeliť ulavenie pápež pre celú Cirkev, biskup pre svoje biskupstvo a farár pre svojich farníkov v jednotlivých prípadoch.

Sociálny
význam
svätenia
nedele.

Poznámka. Svätenie nedele má nielen náboženský, ale aj sociálny a národohospodársky význam.

a) Človek nie je strojom, potrebuje s času na čas odpočinok. Jednodenný nedeľný odpočinok je po šesťdennej práci primeraný. Okrem toho prispieva k zdraviu aj lepšia výživa a čistota v dňoch sviatočných.

b) Keď robotník riadne zachováva deň odpočinku tak v ten deň, nemajúc starosť o prácu, môže sa venovať svojej rodine. Aké krásne je, keď aspoň v nedeľu a vo sviatok sa môžu spoločne tešiť členovia rodiny, ktorí cez celý týždeň pre prácu nemali času ani na rozhovor. V deň sviatočný máme príležitosť navštíviť svojich príbuzných a známych, čím sa nadväzujú a upevňujú priateľské styky.

c) V deň sviatočný má aj robotník čas, aby rozmýšľal o svojom cieli a aby aspoň niekoľko minút venoval svojej duši. Má príležitosť vyjsť do prírody, poznať jej krásy, venovať sa aspoň na chvíľu čítaniu a vzdelávaniu ducha, slovom venovať sa sebe samému, svojej mravnej výchove. Takéto mravné a náboženské povznesenie jednotlivca a rodiny je na osoh celej ľudskej spoločnosti.

Ak niekomu deň sviatočný nie je dňom požehnania, ale dňom kliatby, že mu dáva príležitosť k rozličným hriešnym samopašnostiam, tomu nie je na vine prikázanie Božie, ale jeho skazená vôľa.

B) POVINNOSTI K SEBE A K BLIŽNÉMU.

Štvrté prikázanie Božie.

„Cti otca svojho i matku svoju.“ (2 Mojž. 20, 12.)

Štvrté prikázanie Božie upravuje predovšetkým vzá- Čo obsa-
jomný pomer rodičov a dietok. Pomer medzi rodičmi a huje?
deťmi je základom rodinného a spoločenského života, vzo-
rom vzájomného pomeru medzi predstavenými a podria-
denými, a preto štvrté prikázanie Božie v širšom smysle
slova upravuje aj vzájomný pomer predstavených a pod-
daných.

§ 47. Vzájomný pomer rodičov a dietok.

I. Povinnosti detí voči rodičom.

Boh vo štvrtom prikázaní deťom prikazuje, aby svo-
jich rodičov ctily, milovaly a im poslušné boly.

Deti sú povinné svojich rodičov ctíť, milovať a ich
poslúchať, lebo rodičia zastupujú u detí miesto Boha a sú
po Bohu ich najväčšími dobrodincami.

1. Úcta voči rodičom záleží v tom, že si ich v srdci Úcta voči
vysoko vážime ako náместníkov Božích a túto vnútornú rodičom
úctu aj vonkajším spôsobom, slovami a skutkami preuka- a hriechy
zujeme. proti nej.

„Cti svojho otca skutkom, slovom a všetkou trpezlivosťou.“
(Sir 3, 9.) „Maj v úcte svoju matku po všetky dni jej života.“
(Tob 4, 3.)

Proti tejto patričnej úcte prehrešujú sa deti, keď svo-
jimi rodičmi pohŕdajú alebo sa za nich hanbia, keď
o nich zle hovoria, posmievajú sa im a vôbec, keď sú
voči nim surové. Tieto hriechy už aj starí pohaní mali vo
veľkej ošklivosti.

„Oko, ktoré sa posmieva otcovi a ktoré pohŕda plodom svojej matky, nech vykľujú krkavci a nech ho zjedia orličatá.“ (Prisl 30, 17.) „Kto by udrel svojho otca alebo svoju matku, smrťou nech umrie.“ (2 Mojž 21, 15.)

Láska
voči rodi-
čom a
hriechy
proti nej.

2. Lásku voči rodičom preukazujú deti, keď vďačne uznávajú všetky dobrodenia, ktoré od rodičov dostali, keď rodičom zo srdca želajú všetko dobré, keď im svojou usilovnosťou a dobrým správaním spôsobia radosť, keď sú im na pomoci v ich núdzi a napokon, keď trpezlivo znášajú ich slabosti a za nich sa modlia.

„Cti svojho otca a na bolesti svojej matky nezabúdaj; pamätaj, že bý si sa bez nich nebol narodil a čiň im dobre, ako aj oni tebe dobre činili.“ (Sir 7, 29—30.)

Proti tejto povinnej láske voči rodičom prehrešujú sa deti, ktoré nenávidia svojich rodičov a želajú im niečo zlého, rodičom svojim v potrebe, v chorobe a v núdzi nepomáhajú, ktoré sú netrpezlivé k slabostiam rodičov a za nich sa nemodlia.

„Synu, zaujmi sa v starobe svojho otca; nezarmucuj ho, dokiaľ žije: a keby zoslabol na rozume, prepáč a nepohŕdaj ním.“ (Sir 3, 14—15.)

Poslušnosť
voči
rodičom
a hriechy
proti nej.

3. Poslušnosť voči rodičom záleží v tom, že deti ochotne plnia všetky ich spravodlivé rozkazy a ochotne prijímajú ich rady a napomenutia.

„Dietky vo všetkom si poslúchajte rodičov, lebo to je milé Pánovi.“ (Kol 3, 20.)

Menšie deti hrešia neposlušnosťou obyčajne len ľahko, čiastočne preto, že nepoznajú význam vecí dôležitých a čiastočne zasa preto, že ich neposlušnosť nepochádza zo zlomyseľnosti. Neposlušnosť pri dospelých dieťkach stane sa hriechom ťažkým, keď rodičia prikazujú alebo zakazujú niečo vážneho a dieťa vo svojej dospelosti môže vážnosť predmetu pochopiť. Napr. neposlušnosťou ťažko hreší syn, ktorý proti zákazu rodičov navštevuje zlú spoločnosť a vedie neporiadny život.

Povinnosť poslušnosti trvá, kým je dieťa pod právomocou rodičov; dospelé dieťa, ktoré sa už samostatne živí, nie je už natoľko viazané svojich rodičov poslúchať, ale aj vtedy má si všimnúť ich rady.

Kedy nemá dieťa poslúchnuť? Dieťa nie je povinné poslúchnuť svojich rodičov, keď ho nútia vstúpiť proti jeho vôli do stavu kňazského alebo rehoľného, pripadne vstúpiť s určitou osobou do stavu manželského. Ďalej nesmie

dieťa poslúchnuť rodičov, keby mu kázali robiť niečo zlého, čo sa protiví Božiemu prikázaniu.

Proti poslušnosti k rodičom prehrešujú sa deti, ktoré vôbec nedbajú na ich rozkazy, napomínania a výstrahy.

„Počuj syn môj, kázeň svojho otca a neopúšťaj prikázania svojej matky.“ (Prísľ 1, 8.)

Boh deťom, ktoré ctia svojich rodičov, sľúbil v živote ochranu a požehnanie, po smrti však večné blahoslavenstvo. Odmena dobrých detí.

„Cti si otca i matku! to je prvé prikázanie s prisľúbením: Aby sa ti dobre vodilo a aby si dlho žil na zemi.“ (Ef 6, 2—3.)
Príklady: Sem, Izák, Samuel, Tobiáš atď.

Tie deti však, ktoré svojich rodičov nectia, nemilujú a neposlúchajú, očakáva v tomto živote hanba, potupa a kliatba Božia, po smrti však večné zatratenie. Trest zlých detí.

„Zlorečený, kto nectí svojho otca a matku.“ (5 Mojž 27, 16.)

Podobnú úctu ako voči rodičom majú preukazovať deti aj voči zástupcom rodičov, voči vychovávateľom, pestúnom, učiteľom atď. I voči starším ľuďom sa má mládež správať úctivo. Úcta voči zástupcom rodičov a voči starším ľuďom.

„Pred šedivou hlavou vstaň a cti osobu starého: a boj sa Pána Boha svojho“, hovorí Písmo sv. (3' Mojž 19, 32.)

Starí pohani preukazovali starcom veľkú úctu. Napr. v Egypte, v Sparte, v Ríme atď.

II. Povinnosti rodičov k deťom.

Rodičia sú povinní dieťky svoje 1. milovať a 2. ich vychovávať.

1. **Lásku k dieťkam** už sama príroda vstúpila do srdca rodičovského a najmä láska materinská vyniká tou mierou, že aj Písmo sv. často sa na ňu odvoláva. Láska k deťom.

Proti láske k deťom prehrešujú sa rodičia, keď v srdci svojom deti nenávidia; ich chyby sa im síce môžu oškli-
viť, ale deti samé majú milovať.

Nerozumnou láskou k dieťaťu hrešia tí rodičia, ktorí mravné chyby svojho dieťaťa ospravedlňujú a všetko, čo im zlo mu povoľujú. Ak majú rodičia viacej dietok, povinní sú ich všetky milovať rovnakou láskou; nie je spravodlivé a zhubne pôsobí na duševnú výchovu detí, keď jednému nadŕžajú a druhému krivdia.

Výchova.

2. Výchova je nepopierateľným právom a spolu aj povinnosťou rodičov. Výchova je telesná a duševná.

Telesná.

Výchova telesná záleží v tom, že rodičia od maličkosti dieťaťa starajú sa o jeho potrebnú a primeranú výživu, o zodpovedné šatstvo a byt, chránia dieťa pred úrazom, opatrujú ho v chorobe a vôbec, že sa starajú o jeho budúcnosť.

Rozumní rodičia dajú dieťaťu, čo mu svojmu stavu primerane dať môžu, ale už od maličkosti priučujú ho skromnosti a jednoduchosti. Povinnosť telesnej výchovy trvá, kým sa dieťa nemôže samostatne vyživiť.

Výchova

duševná.

Výchova duševná smeruje k mravno-náboženskému životu a k vzdelaniu dieťaťa.

Povinnosť duševnej výchovy ukladá rodičom:

a) aby svoje deti od malička v pravej viere vyučovali a všetkému dobrému ich priučali. Tu dôležitá úloha pripadá hlavne kresťanskej matke.

„Vyučuj svojho syna a občerství ňa a spôsobí rozkoš tvojej duši.“ (Prísľ 29, 17.);

b) aby na svoje dietky podľa potreby dozerali, od všetkého zlého ich chránili a dobrý príklad im dávali.

„Kto však pohorší jedno z týchto maličkých, ktoré vo mňa veria, lepšie by bolo pre neho, keby mu mlynský kameň zavesili na šiju a tak ho ponorili do morskej hlbiny.“ (Mt 18, 6.);

Trestanie

detí. trestali.

c) aby previnenie dietok kárali a keď je potrebné, aj

„Kto chráni prút, nenávidí svojho syna, ale kto ho miluje, drží ho stále v cviku.“ (Prísľ 13, 24.)

Pri treste majú rodičia dbať, aby trest viedol k náprave. Trest musí byť primeraný k povahe dieťaťa, pohlaviu, veku a previneniu. Dieťa, keď je aj trestané, má vedieť, že mu tým rodičia len dobre chcú. Trest, škodiaci zdraviu dieťaťa, je neprípustný;

d) aby im zabezpečili stavu primeranú vzdelanosť a pripravili ich pre budúce povolanie, aby si mohli svojou

prácou vyhľadať každodenný chlieb a zabezpečiť si budúcnosť.

O budúcom stave a povolani má dospelé dieťa samo rozhodovať, rodičia mu môžu len radu dať. Hrešia rodičia, keď dieťa proti jeho vôli nútia vstúpiť do stavu kňazského alebo rehoľného, pripadne do stavu manželského s osobou nemilovanou, ba azda jemu i odpornou, lebo týmto môžu svoje dieťa priviesť do nešťastia a do duševnej záhuby.

Poznámka. Základom rodinného sväzku je stav manželský. Stav manželský ustanovil Boh v raji a Kristus Pán ho povýšil na hodnosť sviatosti. Pri uzavieraní manželstva má vždy rozhodovať vzájomná náklonnosť, ktorá sa zakladá na trvalých vlastnostiach duše.

Hlavou rodiny je muž a manželka je mu pomocnicou, ako to Vzájomné vysvitá zo slov Písma sv.: „Nie je dobe byť človeku samotnému, povinnosti učiňme mu pomocnicu jemu podobnú“ (1 Mojž 2, 18.), a „Pod mocou muža budeš a on bude nad tebou panovať.“ (1 Mojž 3, 16.) Na tento vzájomný pomer poukazuje aj sv. Pavol ap., keď napomína mužov: „Mužovia, milujte si manželky, ako si Kristus miloval Cirkev“ (Ef 5, 25.), a manželky: „Ženy buďte poddané svojim mužom.“ (Ef 5, 22.) Vzájomné povinnosti manželov sú, aby v láske a svornosti nažívali, manželskú vernosť zachovali a jeden druhého vzájomne podporovali.

Cirkev sv. vždy chránila nerozlučiteľnosť stavu manželského na základe slov Kristových: „Čo teda Boh takto spojil, človek nech nerozlučuje.“ (Mt 19, 6.) Rozluka manželská má neblahé následky tak pre rodinný ako aj pre spoločenský život.

§ 48. Vzájomný pomer pánov a služobníkov.

Domácnosť je vlastne akési rozšírenie rodiny. Život rodinný, výchova detí a udržiavanie domácnosti požadujú často trvalú pomoc iných osôb. Títo ako služobníci za určitú odmenu alebo plácu pomáhajú svojim hospodárom, pánom.

Povinnosti služobníkov sú:

Verne a svedomite konať prácu a zastupovať službu, na ktorú sa zjednali, oprávnené rozkazy svojich pánov ochotne a poctivo plniť, svojim pánom preukazovať patričnú úctu, ich česť a ich slabosti trpezlivo znášať.

Povinnosti
služobní-
kov.

„Sluhovia, vo všetkom poslúchajte si pozemských pánov a neslúžte im iba naoko, ako tí, čo sa ľuďom chcú páčiť, ale z úprimného srdca a z bázne pred pánom.“ (Kol 3, 22.)

Proti svojim povinnostiam sa prehrešujú služobníci, keď o svojich pánoch neúctivo hovoria, ich ohovárajú, keď rodinné veci, ktoré by mali ostať v tajnosti, na verejnosť vynášajú a keď uloženú prácu nedbale a nesvedomite konajú. Hrešia najmä tí sluhovia, ktorí domácych a deti svojich pánov zvädzajú k zlému.

Sv. Pavol ap. napomína sluhov: „Sluhovia nech sú svojim pánom vo všetkom poddaní a úslužní. Nech im neodvrávajú a nech ich neokrádajú, ale nech sú (im) vo všetkom verní. (Tit 2, 9—10.)

Povinnosti pánov voči služobníkom sú:

Povinnosti
pánov.

Služobníkom spravodlivú a ujednanú plácu riadne vyplácať, pri práci šetriť ich zdravie, prácou ich nepreťažovať, bdieť nad ich mravným životom, starať sa, aby služobníci svoje náboženské povinnosti riadne plnili a dozičiť im na to potrebného času, keď je potrebné otcovsky ich napomenúť a láskave s nimi zaobchádzať.

Písmo sv. hovorí: „Keď máš verného sluhu, váž si ho ako svoju dušu: ako s bratom nakladaj s ním.“ (Sir 33, 31.)

Proti týmto povinnostiam sa prehrešujú páni:

keď so služobníkmi surovo zaobchádzajú, keď ich bez príčiny a pred časom zo služby prepúšťajú a zaslúženú plácu im nevyplácajú, keď im nedozičia času, aby svojim náboženským povinnostiam mohli zadosť urobiť, keď ich hriešny život nekarhajú a zlý príklad im dávajú.

Vzájomnému pomeru pánov a služobníkov je podobný pomer medzi zamestnávateľom a robotníkmi.

Povinnosti
robotníkov.

Povinnosť robotníkov je verne a svedomite konať uloženú prácu, ktorú konať sa smluvou zaviazali.

Povinnosti
zamestnávateľov.

Povinnosť zamestnávateľov je, aby svedomite dodržovali pracovnú zmluvu, aby robotníkom dávali práci primeranú spravodlivú plácu, ktorá by robotníkovi stačila nielen na jeho výživu, ale aj na primeranú výživu jeho rodiny. Spravodlivosť požaduje, aby robotníkovi bola zaistená vý-

živa i vtedy, keď sa stane práceneschopným a v starobe. Zamestnávateľ je povinný starať sa, aby pri práci nebolo ohrožované zdravie a život robotníkov. Ani pracovný čas nesmie byť veľmi dlhý, aby si robotník mohol oddýchnúť, okriať a venovať niekoľko chvíľ i svojej rodine. Robotníci majú právo na nedeľný a sviatočný odpočinok, nakoľko to druh práce dopúšťa. Za mimoriadnu a nepovinnú prácu robotník má právo na mimoriadnu odmenu.

Na čistý zisk z práce robotník nemá práva, pretože nepracuje so svojimi strojmi a so svojím nákladom ani na prípadnej škode a strate neberie účasť; ale bolo by žiadúce, aby zamestnávateľia aspoň čiastku čistého zisku venovali v prospech robotníkov. Túto otázku chce riešiť v našej dobe socializácia podnikov.

V novšej dobe ako mimoriadny prostriedok svojpomoci so stránky robotníkov vyskytuje sa stávka. (Angl. strike.)

Stávka je hromadné prerušenie práce so strany za- Stávka.
mestnaných robotníkov.

Stávka môže byť útočná. keď stávkujúci robotníci chcú si vymôcť výhodnejšie pracovné podmienky, a obranná, keď chcú zmariť úmysel zamestnávateľa zhoršiť pracovné podmienky.

Stávka môže byť spravodlivá a nespravodlivá.

Stávka je spravodlivá:

1. keď sú pracovné podmienky (pláca, pracovný čas, zdravotné a bezpečnostné opatrenia atď.) zrejme nespravidlivé, Kedy je spravodlivá?

2. keď nie je možné vyjednávaním sa domôcť priaznivejších pracovných podmienok,

3. keď stávkou nie je porušená platná a spravodlivá pracovná smluva,

4. keď sa stávkujúci chránia každého násillia, keď nenicia majetok zamestnávateľov a nerušia verejný poriadok.

Stávka je nespravodlivá:

1. keď robotníci žiadajú mzdy veľmi vysoké a kladú podmienky zrejme nespravodlivé, aké zamestnávateľ nemôže prijať, Kedy je nespravodlivá?

2. keď pred časom rušia spravodlivú a platnú smluvu pracovnú a nepokúsia sa o mierne riešenie veci;

3. keď robia násilie robotníkom, ktorí by boli ochotní pracovať a rušia verejný poriadok;

4. keď je stávka podniknutá len z osobných alebo z politických príčin pre štvánie niektorých osôb a keď záujmy robotníctva ňou trpia.

So stránky zamestnávateľa svojpomocným prostriedkom je vylúčenie, čiže hromadné prepustenie robotníkov z práce. O prepustení robotníkov z práce platia tie isté podmienky ako aj o stávke.

Návrh Veľký pápež Lev XIII. v encyklike „Rerum novarum“ zo dňa pápeža 15. mája 1891 odporúča zriadiť tzv. dozorné pracovné komisie, slo-
Leva XIII. žené zo zástupcov robotníkov a zamestnávateľa, ktoré by udržiavali shodu medzi robotníkmi a zamestnávateľom. Zriadenie týchto komisií v mnohých prípadoch veľmi sa osvedčilo.

§ 49. Moc cirkevná a moc štátna. Vzájomný pomer predstavených (vrchností) a poddaných (podriadených).

Kto tvorí Na spravovanie ľudskej spoločnosti Boh ustanovil dve
moc cirkevnú a svetskú. Moc duchovnú a svetskú. Kto moc svetskú?
moci, a to: moc duchovnú a moc svetskú. Moc duchovnú tvoria predstavení v Cirkvi, moc svetskú predstavení v štáte. Duchovnej moci sveril Boh správu duší a zaistenie večnej blaženosti, svetskej však udržanie poriadku a pokoja a tým zaistenie blaženostičasnej. Keďže tak moc duchovná ako aj svetská je ustanovená od Boha a obe tieto vrchnosti sú teda vlastne zástupkyňami Božími na zemi, každá vrchnosť má právo na patričnú úctu, lásku a poslušnosť svojich poddaných.

„Kto sa teda protiví vrchnosti, Božiemu zriadeniu sa protiví; a tí, čo sa protivia, chystajú si odsúdenie.“ (Rim 13, 2.)

I. Povinnosti poddaných voči predstaveným.

Vrchnosť duchovná. Ježiš Kristus ustanovil v Cirkvi svojej predstavených (cirkev učiaci), ktorým podriadil ostatných veriacich (cirkev poslúchajúci).

Vrchnosť duchovnú tvoria: pápež, biskupi a ostatné duchovenstvo.

Veriaci majú duchovných predstavených:

1. ctíť, milovať ako služobníkov Kristových, ako svojich duchovných otcov a rozdávačov svätých tajomstiev. Povinnosti k vrchnosti duchovnej.

„Z celej svojej duše boj sa Pána a jeho kňazov maj v úctivosti.“ (Sir 7, 31.)

2. Ich vedeniu a nariadeniam vo veciach duševných ochotne sa majú podrobovať.

„Poslúchajte predstavených a buďte im poddaní, lebo oni bedlia nad vašimi dušami a vydajú z toho počet.“ (Zid 13, 17.)

3. Prispievať na ich slušné zaopatrenie a za nich sa modliť.

„Tak aj Pán ustanovil, aby z blahozvestí žili tí, čo blahozvestí hlásajú.“ (1 Kor 9, 14.)

Veriaci majú Cirkev svätú ako svoju matku milovať a poslúchať, pred tupením chrániť a k jej sláve a rozšíreniu prispievať.

„Keby ani cirkev nepočúvol, nech je ako pohan a mýtnik.“ (Mt 18, 17.) „Kto nemá Cirkev za matku, nemôže mať Boha za otca“; hovorí sv. Cyprián.

K rozšíreniu Cirkvi najlepšie prispievame, keď podporujeme katolícke misie medzi pohanmi.

Proti týmto povinnostiam sa prehrešuje, kto je vo veciach cirkevných ľahostajný, kto potupne hovorí o Cirkvi, o jej ustanovizniach a poslušnosť im odopiera, prípadne kto tupenie Cirkvi rád počúva a teší sa mu. Kto sa prehrešuje proti vrchnosti duchovnej?

Vrchnosť svetská. Vrchnosť svetskú tvoria: panovník alebo hlava štátu a všetci tí, čo sú alebo ním alebo spolu aj ľudom povolaní štát viesť a spravovať.

Povinnosti občanov k svetskej vrchnosti sú:

1. Hlave štátu a všetkým predstaviteľom štátnej moci preukazovať patričnú úctu, vernosť a poslušnosť. Povinnosti občanov k svetskej vrchnosti.

„Kvôli Pánovi buďte poddaní každej ľudskej vrchnosti, či už kráľovi, ako najvyššiemu, a či náčelníkom. (Boh) ich poslať tre-

stať tých, čo zle robia, a chváliť tých, čo dobre robia. Lebo to je vôľa Božia." (1 Pt 2, 13—15.)

2. Zákony a nariadenia vrchnosti svedomite zachovávať, pokiaľ sa neprotivia zákonu Božiemu.

„Skrze mňa kraľujú kráľovia a zákonodarcovia ustanovujú, čo je spravodlivé, skrze mňa panujú kniežatá a mocní usadzujú spravodlivosť" (Prísl 8, 15—16.), hovorí Pán.

3. Poskytovať vrchnostiam pomoc, chrániť vrchnosti proti nepravdivým napádaniam, modliť sa za ne atď.

„A tak sa jej treba podriaďovať nielen pre trestajúci hnev, ale aj vo svedomí... dávajte teda každému, čo ste mu podľní... , komu bázeň, tomu bázeň; komu česť, tomu česť." (Rim 13, 5—7.)

Osobitné
povinnosti
občanov
k štátu.

Osobitné povinnosti občanov k štátu sú:

a) Povinnosť platiť daň. Štát potrebuje hmotné prostriedky, aby mohol zadosť urobiť svojim povinnostiam. Preto povinnosťou každého občana je ochotne platiť spravodlivo vymeranú daň.

„Dávajte teda, čo je cisárovo, cisárovi; a čo je Božie, Bohu." (Mt 22, 21.) „Dávajte teda každému, čo ste mu podľní: Komu daň, tomu daň..." (Rim 13, 7.)

b) Povinnosť vojenská. Vojsko je potrebné na zabezpečenie pokoja a na ochranu štátu, preto vojenskú službu svedomite konať sú povinní tí, čo sú na to spôsobilí a povolani.

c) Povinnosť voličská. Voliť je povinný každý na to oprávnený občan. Voliť, čiže hlasovať máme podľa svojho najlepšieho svedomia. Kresťan katolík za predstavených a poslancov má voliť mužov statočných, po kresťansky smýšľajúcich, aby v zákonoch a vo spravovaní krajiny uplatňovali sa kresťanské zásady. Kresťan nesmie hlasovať na osoby a strany, ktoré hlásajú rozvratné, štátu nebezpečné a proticirkevné zásady.

d) Povinnosť svedčiť pred súdom. Kto je povolaný za svedka, má pred súdom spravodlivo svedčiť.

Kto sa
prehrešuje
proti svet-
skej vrch-
nosti?

Proti svetskej vrchnosti sa prehrešuje:

1. kto hlavu štátu, vládu a úrady haní a tupí,
2. kto vrchnostiam odopiera poslušnosť, protiví sa im a proti nim búri.

„Kto sa teda protiví vrchnosti, Božiemu zriadeniu sa protiví.“ (Rim 13, 2.)

Spravodlivá kritika zákonov a nariadení je dovolená a prípustná. Proti nespravodlivým zákonom možno sa brániť prostriedkami dovolenými, aké sú napr. tlač, právo shromažďovacie, právo petičné atď. Nedovolené prostriedky sú vzbura proti zákonitej vrchnosti, vražda panovníka alebo predstaviteľa, zrada vlasti atď. Cirkev takéto prostriedky vždy zatracovala.

II. Povinnosti predstavených k poddaným.

S právami predstavených sú spojené aj ich povinnosti k podriadeným.

Vrchnosť duchovná je povinná:

Povinnosti
vrchnosti
duchovnej.

1. veriacich v náboženstve usilovne vyučovať,
2. o ich duševné spasenie sa starať a prostriedkami milosti ich posväcovať,
3. veriacich napomínaním a najmä dobrým príkladom viesť k čnostnému životu.

„Káž slovo (Božie), zakročuj vhod alebo nevhod, presvedčaj, karhaj, napomínaj veľmi zhovievavo a múdro.“ (2 Tim 4, 2.) „Svojím veriacim buď vzorom v reči, v obcovaní, v láske, vo viere a v čistote“, napomína sv. Pavol ap. biskupa Timoteja. (1 Tim 4, 12.)

Povinnosti vrchnosti svetskej sú:

Povinnosti
vrchnosti
svetskej.

1. Vydávať spravodlivé zákony pre obecné blaho.

Členovia zákonodarného sboru pri vynášaní zákonov majú mať pred očami blaho celku a nie výhody jednotlivých vrstiev obyvateľstva.

2. Staráť sa, aby sa zákony zachovávaly a plnili.

Na tento cieľ má štát svoje úradníctvo. Za úradníkov má štát ustanovovať ľudí na patričný úrad schopných a svedomitých. Úradníci majú svoj úrad viesť verne a svedomite, majú sa chrániť stranníctva. Písmo sv. hovorí: „Milujte spravodlivosť vy, ktorí súdite zem.“ (Múdr 1, 1.)

3. Brániť štát pred útokmi nepriateľa, starať sa o verejný poriadok a chrániť práva občanov.

Na tento cieľ udržiava štát brannú moc a bezpečnostné orgány.

4. Staraf sa, aby každý občan mohol si nadobudnúť potrebné vzdelanie.

Na tento cieľ zriaďuje a udržiava štát rozličné školy. Štát má právo žadať, aby si každý občan nadobudol základné vedomosti (Povinná návšteva ľudových škôl). Keďže rodičia majú prirodzené právo svoje detky posielat do tej školy, kde je aj náboženská výchova dieťaťa zaistená (školy cirkevné), je zrejmé, že štát v záujme svojich občanov je povinný i tieto školy nielen podporovať, ale aj udržiavať.

Starostlivosť štátu o mravno-náboženskú výchovu občanov.

5. Staraf sa má najmä o mravno-náboženskú výchovu občanov a potlačovať všetko, čo túto výchovu ohrozuje (neverecká a nemravná literatúra, nemravné obrazy atď.). Mravnosť je základom pokojného spoluzitia a podmienkou tuzemského blahobytu. Mravnosť má svoj základ v náboženstve, a preto, kde upadá náboženstvo, tam upadá aj mravnosť. Povinnosťou štátu je v úcte mať a zákonmi chrániť náboženské presvedčenie a náboženskú slobodu všetkých občanov.

Náboženstvo a mravnosť sú nevyhnutnými oporami verejného blahobytu. Nie je priateľom vlasti, kto podkopáva tieto mohutné pilier ľudského blaha. Každý pravý politik ctí a miluje ich práve tak ako každý nábožný človek... „Rozum a skúsenosť dokazujú, že mravnosť nemôže v národe trvať bez náboženstva.“ (Washington † 1799). „Zákony majú najväčšiu oporu v náboženstve.“ (Hegel † 1831).

Pomer medzi Cirkvou a štátom.

Poznámka. Cirkev a štát majú žiť v priateľskom pomere a v dosahovaní svojich cieľov majú sa vzájomne podporovať. Tak štát ako aj Cirkev majú vymierané medze svojho účinkovania. Štát nemá zasahovať do práv a činnosti Cirkvi, Cirkev zas nie do vecí čisto štátnych. Spoločné veci cirkevno-štátne majú byť upravené vzájomnou dohodou (konkordát, modus vivendi). Vzájomné dorozumenie je prospešné tak štátu ako aj Cirkvi.

§ 50. Láska k národu a k vlasti.

Čo je národ?
Čo je vlast?

Pod národom rozumieme obyvateľov niektorej krajiny, ktorí tou istou rečou hovoria, majú viac-menej spoločný pôvod, spoločný dejinný vývin a tak aj isté spoločné duševné a telesné vlastnosti. (Mravy, obyčaje atď.) Tú krajinu však, kde sídli tento jednotný národný celok menujeme vlasťou. Keď niektorú zem obýva viacej národov, ona je ich spoločnou vlasťou.

Štvrté prikázanie Božie obsahuje aj lásku k národu a k vlasti.

1. Lásku k národu a k vlasti zakladá sa na zákone prirodzenom, t. j. na vôli Stvoriteľovej. Boh už od prírody zaštepil do srdca ľudského väčšiu lásku voči rodičom a príbuzným ako voči iným ľuďom; od neho pochádza aj väčšia láska k národu, ku ktorému patríme, a k zemi, kde sme sa narodili a od ktorej sme najviac dobrodenia obsiahli. Už sama príroda ľudská nás pobáda, aby sme viac lipli k tým, ktorí sú naši krajanovia, ktorí tou istou rečou hovoria ako my. Lásku k vlasti ako veľká prirodzená čnosť bola známa už aj pohanom.

2. Kresťanstvo zošľachtilo lásku k národu a k vlasti, stavajúc nám pred oči vznešený príklad samého Spasiteľa. Ježiš Kristus prišiel na svet, aby vyučoval a vykúpil všetkých ľudí bez rozdielu. Ale predsa nadovšetko miloval národ, z ktorého pochádzal, a predovšetkým spásu svojho národa zasvätil celý svoj život.

Príklad
Ježiša
Krista.

„Poslaný som, iba k ovciam, ktoré sa stratili z domu Izraelovho.“ (Mt 15, 24.) „Na cestu k pohanom nezabočujte, ani nevchádzajte do miest Samaritánov, ale radšej idte k strateným ovciam domu izraelského“ (Mt 10, 5—6.) prikázal svojim apoštolom, keď ich po prvý raz posielal do sveta. Plakal, keď predvídal skazu svojej vlasti a hlavného mesta Jeruzalema. (Lk 19, 42.)

Povinnosťou každého človeka je milovať svoju vlasť. Lásku k vlasti preukazujeme tým, že si vysoko vážime svoj národ, dávame prednosť svojej materinskej reči a zo všetkých síl, svedomitým konaním svojich povinností prispievame k blahu vlasti a hotoví sme ju brániť pred nepriateľskými útokmi.

Čím sa
preukazuje
lásku
k vlasti?

Národ svoj sme povinní brániť najmä vtedy, keď mu hrozí ujarmenie, keď nám chcú potlačiť materinskú reč atď. Každý národ má prirodzené právo na svoju reč a pestovať ju. Niekomu násilne odpierať právo na jeho materinskú reč a jej pestovanie je hriešne.

Máme si vážiť u svojho národa jeho dobré vlastnosti, zlé však máme zazlievať a prispieváť k ich odstráneniu. Napomáhame svoj národ, keď pri kúpe, pri rozdávaní práce, pri najímaní robotníkov, pri konaní dobrých skutkov atď. dávame prednosť svojim rodákom.

Lásku k svojmu národu prejavujeme aj tým, že usilovne študujeme dejiny svojho národa a svojej vlasti.

Hriechy proti láske k vlasti. Proti láske k vlasti hreší:

1. kto je proti svojmu národu ľahostajný a zapiera svoju patričnosť k nemu,

2. kto sa za svoju materinskú reč hanbí.

„A ich synovia hovorili odpoly azotsky a nevedeli hovoriť židovsky a hovorili podľa jazyka každého toho ľudu. A dohováral som im a zlorečil som im.“ (2 Ezd 13, 24—25.)

3. Kto v záujme svojho prospechu spojuje sa s nepriateľmi vlastného rodu (vlastizradca).

Ako máme nažívať s ostatnými národmi? Keď v niektorej zemi žije viac národov spolu, lásku k vlasti preukazujeme aj tým, že sa usilujeme v pokoji a v svornosti nažívať so všetkými spoluobčanmi, lebo to je pre vlasť najprospešnejšie. Sv. Písmo hovorí: „Každé kráľovstvo rozdvojené sa rozpadne; ani jediné mesto, ani jediný dom rozdvojený neobstojí.“ (Mt 12, 25.)

Láska k svojmu národu nesmie nás viesť k opovrhovaniu alebo ku skrivodlivosti k príslušníkom národa cudzieho (šovinizmus), lebo podľa učenia Ježiša Krista všetci sme dieťkami jedného Otca nebeského, teda medzi sebou bratia.

Neprávosti proti cudziemu národu sa dopúšťa, kto svojho bližného pokladá za zlého alebo nenávidí len preto, že patrí k cudziemu národu, kto haní reč cudzieho národa a kto za chyby a hriechy jednotlivcov robí zodpovedným celý národ.

Milujme svoj národ, chráňme jeho práva a záujmy, popritom však nerobme nikdy krivdy národu inému.

„Slovenský brat! objím si mať,
rúb verne objatú:
zem slovenská je tvoja mať,
miluj zem tú svätú!“ (Sládkovič).

Piate prikázanie Božie.

„Nezabiješ.“ (2 Mojž 20, 13.)

V piatom prikázaní nám Boh prikazuje:

1. aby sme sa o svoju dušu a telo starali,

2. aby sme s bližným v pokoji nažívali a v dosiahnutí časného blahobytu a večnej spásy ho napomáhali,

3. aby sme život a zdravie bližného šetrili a na duši i tele spôsobenú škodu napravili.

Zakazuje však Boh v tomto prikázaní uškodiť tak sebe ako aj bližnému na tele i duši.

§ 51. Starostlivosť o dušu a schopnosti duševné.

Človek sa skladá z tela a duše. Cennejšia čiastka je nesmrteľná duša, a preto predovšetkým jej máme venovať veľkú starostlivosť. K tomuto nás dôrazne napomína láskavý Spasiteľ, keď hovorí: „Veď čože osoží človekovi, keby získal aj celý svet, ale duši svojej by uškodil?“ (Mt 16, 26.)

O nesmrteľnú dušu sa staráme, keď sa chránime najmä smrteľného hriechu, keď zotrávame v posväcujúcej milosti, keď často pristupujeme k svätým sviatostiam a svedomite konáme svoje náboženské povinnosti, keď konajúc dobré, pre nebo záslužné skutky usilujeme sa dosiahnuť kresťanskú dokonalosť a konečne, keď svoje duševné schopnosti náležite vzdelávame.

Duševné schopnosti sú rozum a slobodná vôľa. Tieto schopnosti dostal človek od Boha a je povinný ich vzdelávať na jeho česť, pre svoje blaho a blaho svojich bližných.

Podobenstvo o hrivnách. (Mt 25, 14—30.)

Svoj rozum vzdelávame, keď ho obohacujeme vedomosťami. V získavaní vedomostí musíme mať pred očami:

a) vedomosti, ktoré sú nám nevyhnutne potrebné; také sú napríklad vedomosti, potrebné pre naše odborné a stavovské vzdelanie, vedomosť právd náboženských atď.;

b) vedomosti užitočné, ktoré síce nepatria priamo k odbornému vzdelaniu, ale sú nám užitočné, napr. znalosť cudzích rečí atď.;

c) vedomosti príjemné, ktorými vyplníme voľné chvíle svojho povolania a ktoré nám spríjemňujú život. Napr. zábavné čítanie, hudba, spev, divadlo atď.

Starostlivosť o dušu.

Duševné schopnosti.

Vzdelávanie rozumu.

Čítanie kníh. Čítanie dobrých a poučných kníh človeka povznesie a zošlach-
tí, občerství jeho myseľ; čítanie kníh zlých, nemravných a nábo-
ženstvo podryvujúcich však ničí v človeku mravný a náboženský
cit a otravuje jeho dušu.

Knihy zakázané. Cirkev katolícka, aby chránila veriacich od čítania kníh viere
a mravov nebezpečných, už na sneme tridentskom (roku 1562) zria-
dila osobitnú komisiu, ktorá zostavila **soznam zakázaných kníh**
(**Index librorum prohibitorum**).

Roku 1566 zriadil pápež Pius V. osobitnú kongregáciu (Con-
gregatio indicis), ktorá má za cieľ veriacich upozorniť na knihy
viere a mravom nebezpečné a uiesť ich do soznamu kníh zakáza-
ných. Tieto knihy smie kresťan katolík čítať len s dovolením cir-
kevnej vrchnosti.

Divadlo. Divadlo, keď je v rukách svedomitých ľudí a keď sa predsta-
vujú diela ceny umeleckej, poučné a s mravného i náboženského
stanoviska bezchybné, je mocným prostriedkom vzdelania a ob-
čerstvenia ducha, a preto návšteva takýchto divadiel nie je zaká-
zaná, ba ešte sa odporúča. Divadlá však, kde sa prednášajú diela
nemravné, neverecké a protináboženské, veľmi zhubne pôsobia na
dušu človeka, a preto návšteva takýchto je prísne zakázaná. To isté

Biograf. platí aj o **biografoch**.

Proti svojmu rozumu hreší: kto sa vôbec nevzdelá-
va, hoci má k tomu príležitosť, kto vo vzdelávaní rozumu
prepína svoje sily, kto dáva prednosť vedomostiam prí-
jemným pred potrebnými a kto vzdeláva rozum na zlé
ciele.

**Vzdeláva-
nie vôle.** S rozumom rovnomerne sme povinní vzdelávať aj
svoju vôľu. Predmetom vôle je dobro. Vôľu svoju máme
vzdelávať tak, aby sa vždy rozhodovala pre dobro, ktoré
sa srovnáva s vôľou Božou. Človeka, ktorý svoju vôľu
vždy podrobuje zákonu Božiemu a od svojho mravného
konania ničím sa nedá odvrátiť a prekoná aj najväčšie
ťažkosti, menujeme **človekom charakterným, čestným**.
Mravný charakter dáva človekovi pravú vnútornú cenu,
a preto povinnosťou každého človeka je usilovať sa do-
siahnúť mravnú dokonalosť. Vôľu svoju upevňujeme čas-
tým **sebazapieraním**. Sebazaprenie záleží v tom, že sa
ochotne zriekame vecí nám milej, aby sme sa tým ľahšie
mohli zdržať vo veciach nedovolených. Sebazaprenie žia-
da od nás Ježiš Kristus slovami: „Kto chce za mnou ísť,
nech zaprie sám seba, vezme svoj kríž a nasleduje ma.“
(Mt 16, 24.)

**Sebaza-
prenie.**

Proti svojej vôli sa prehrešuje, kto ju vôbec nevzdeľáva (človek nestálej vôle), kto vo všetkom príliš uplatňuje svoju vôľu (človek tvrdohlavý, vzdorovitý) a koho vôľa je úplne podrobená rozličným vášňam (otrok hriechu).

§ 52. Starostlivosť o vlastné telo a telesný život.

Podľa učenia kresťanského máme si nadovšetko vážiť svoj telesný život a svoje zdravie. Máme sa starať aj o svoje telo, lebo naše telo je 1. majstrovským dielom Božím, 2. príbytkom a nástrojom duše, 3. chrámom Ducha Sv., 4. určené je ku vzkrieseniu a k sláve večnej a po 5. život pozemský je prípravou na život večný. Pre toto všetko sme povinní starať sa o svoje telo, o zachovanie života a zdravia a vyhýbať všetkému, čo by nás o zdravie a o život mohlo pripraviť.

Prečo sa máme starať o telo a telesný život.

O svoj život a svoje telo sa staráme, keď telu zadovažujeme potrebný pokrm a nápoj, slušný a primeraný odev, zodpovedný byt a po práci dožičíme mu potrebného odpočinku.

V čom spočíva táto starostlivosť.

Pokrm a nápoj zachovávajú život telesný a dodávajú nám sily, aby sme mohli konať práce svojho povolania. Pokrm a nápoj sú prostriedkami na zachovanie života, ale nie cieľom života.

Pokrm a nápoj.

V požívaní pokrmu a nápoja kresťan katolík má byť strizlivý, t. j. len toľko má jesť a piť, aby si udržal život a aby mohol konať prácu svojho povolania.

Miernosť v jedení a pití osoží zdraviu, udržuje sviežosť ducha a chráni človeka pred lenivosťou i ochablosťou.

Strizlivosť.

„Nepreplňuj sa na hostine!“ (Sir 31, 17.) „Mierny nápoj je zdravie pre dušu i pre telo.“ (Sir 31, 37.)

Cirkev odporúča strizlivosť a žiada ju, keď ustanovuje pôsty. Akého pokrmu a nápoja a koľko má človek požívať, o tom rozhoduje jeho telesná sústava, vek a spôsob života.

Nestriedmosť v jedení záleží alebo v nemiernom požívaní pokrmov, alebo v nezriadenom výbere pokrmov

Nestriedmosť.

(lakotníctvo). Prvé podryva zdravie, druhé často uvrhuje do núdze. Nebezpečná je najmä nestriednosť v pití, ktorá záleží v nemiernom požívaní alkoholických nápojov a často úplne ovláda človeka (alkoholik).

O opilcoch hovorí sv. Pavol ap.: „Ani opilci... nebudú deťmi kráľovstva Božieho.“ (1 Kor 6, 10.) a preto nás napomína: „Žime poctivo ako vo dne, a nie v hodovaníach a pijatykách.“ (Rim 13, 13.)

Následky
obžerstva.

Obžerstvo sa počíta medzi hlavné hriechy, lebo z neho pochádza mnoho iných neprávostí, ako: voľnosť mravov, nehanblivosť, zvady, strata času a majetku, ničenie zdravia, zoslabenie síl tak telesných ako aj duševných atď.

„Pre obžerstvo už veľa ľudí pomrelo, ale kto je striezlivý, pri- dá si života.“ (Sir 37, 34.)

Smutné následky alkoholizmu obyčajne prechádzajú aj na potomkov.

Mierne požívanie alkoholu samo v sebe nie je hriechom, ba na lekársku radu sa často aj odporúča. Písmo sv. hovorí: „Vino mierne pité obveseľuje srdce i dušu.“ (Sir 31, 36.)

Podobne aj uspávacie (narkotické) prostriedky je dovolené užívať na radu lekára pri operáciách alebo na uľahčenie veľkých bolestí.

Proti nemiernemu pitíu bojujú v novšej dobe s dobrým úspechom spolky striezlivosti. U nás v boji proti alkoholizmu veľké zásluhy si získal „Abstinenty sväz“.

Cieľ
odevu.

Odev má štvoraký cieľ: a) fyzický, b) mravný, c) spoločenský a d) estetický.

a) Fyzickému cieľu vyhovuje odev, keď dostatočne chráni telo proti úrazu a proti nepriaznivému vplyvu počasia. (V lete ľahký, v zime teplý.)

b) Cieľ mravný žiada, aby odev zakrýval nahotu tela.

c) Cieľ spoločenský žiada, aby odev označoval pohlavie a stav. Šatstvo má byť stavu primerané.

d) Cieľ estetický žiada, aby šatstvo bolo vkusne upravené, aby bolo miernou ozdobou človeka.

Úpravu šatstva, vyhovujúcu vkusu doby, menujeme módou. Móde sa môžeme prispôbiť, ale nesmieme sa jej dať úplne ovládať. Kto sa stále drží podľa módy, vyhádza veľa peňazí, kto však v móde zaostáva, stáva sa ľudom na posmech. Kresťan má v móde zachovať strednú cestu.

O byte platia skoro tie isté pravidlá ako aj o odeve. Cieľ bytu.

Byť vyhovuje cieľu fyzickému, keď je zdravý, vzdušný a čistý. Pribytok temný a vlhký býva príčinou mnohých chorôb.

Byť vyhovuje cieľu mravnému, keď je určený len pre jednu rodinu. Kde býva v jednom byte viacej rodín spoloču, to býva obyčajne mravnou skazou tak pre dospelých ako aj pre deti.

Spoločenský cieľ bytu žiada, aby byt bol upravený stavu primerane. Tak napr. nijako nesvedčí nádhera v byte robotníka a zanedbanosť v byte človeka zámožného.

Estetický cieľ pri byte je ten istý ako aj pri šatstve.

Odpočinok. Telo ľudské po vykonanej práci potrebuje odpočinok. Odpočinok je prostriedkom na nasbieranie nových síl pre ďalšiu prácu, preto Pán Boh ustanovil v týždni jeden deň pre odpočinok.

Odpočívame hlavne v noci, v spánku. Spánok má tak dlho trvať, aby človeka osviežil. Dospelému človeku obyčajne postačí 8 hodinový spánok, deti v dorastajúcom veku potrebujú viacej. Lepšie je ísť spať včas večer ako ráno spať dlho.

Zábava. Prostriedkom na obnovenie a občerstvenie sily prácou vyčerpanej čiastočne je **zábava**. „Čo je soľ pokrmu, to je zábava duchu“, hovorí Aristoteles. Zábava vyhovuje svojmu cieľu len vtedy, keď je: 1. nevinná, 2. na čase, 3. mierna a 4. stavu primeraná.

1. Nevinnú a slušnú zábavu Písmo sv. nezakazuje, ba ju ešte odporúča. „Zabávaj sa a rob, čo sa ti páči, ale nie v hriechoch.“ (Sir 32, 15—16.)

Sám Ježiš Kristus so svojou matkou a s učeníkmi zúčastnil sa na svadbe v Káne Galilejskej. Hriešna je zábava, ktorá roznečuje ľudské vášne, je príležitosťou k zlorečeniu a k iným hriechom, napr. hazardná hra o peniaze, hra v karty atď.

2. Zábava je na čase, keď sa na nej zúčastníme po vykonanej práci, aby sme občerstvili svojho ducha. Kto dáva prednosť zábave pred povinnosťou, hreší.

3. Zábava musí byť mierna, aby nám skutočne slúžila na občerstvenie ducha. Zábava, ktorá vyčerpáva sily človeka a robí ho nespôsobilým pre ďalšiu prácu, je hriešna.

Odpočinok.

Spánok.

Zábava.

Cieľ zábavy.

Kedy je zábava dovolená, kedy zakázaná?

4. Zábava musí byť primeraná stavu, veku a pohlaviu. Iná zábava patrí deťom, iná dospelým, iná sluší mužom a iná ženám.

K zábave môžeme počítať: tanec, návštevu zábavného divadla, biografu, čítanie poučno-zábavných kníh, rozličné hry, výlety do prírody atď.

Tanec. **Tanec** sám v sebe ako rytmický pohyb je dovolený, keď sa koná spôsobom slušným a miernym, v slušnej spoločnosti, pod dozorom rodičov alebo ich zástupcov a v pravý čas (a nie v čas zakázaný). Tance však, ktoré svojimi pohybmi rozniecujú v človekovi vašeň telesnosti a takto môžu byť príležitosťou ku hriechu, sú z mravného ohľadu neprípustné a hriechne; taktiež i tance, ktoré priveľmi vyčerpávajú sily človeka (mnohé z moderných tancov).

Výlet do prírody. **Výlet do prírody** je najlepší prostriedok, ktorý ducha a telo človeka naozaj osviežuje a zošľachtuje. (Turistika.)

Hry. **Rozličné hry** sú dovolené len vtedy, keď sa podnikajú zo zábavy; sú zakázané, keď sa podnikajú zo ziskuchtivosti, keď človek pri nich zanedbáva svoje povinnosti a keď môže utrpieť značnú stratu majetku. (Hazardné hry.)

Telesné zdravie. **Telesné zdravie** je najvzácnejším pokladom tuzemským, je podmienkou zdarného pôsobenia. Sme povinní primeranými spôsobmi starať sa o svoje zdravie a ťažko hreší, kto bez potreby vystavuje svoje zdravie nebezpečenstvu.

Čistota telesná. Prostriedkom na udržanie zdravia je **čistota tela**. Telo svoje udržujeme v čistote častým umývaním a kúpaním sa. „Čistota je pol zdravia“, hovorí porekadlo. Najmä máme dať pozor na čistotu hlavy, rúk a zubov. Telesná nečistota býva príčinou mnohých chorôb.

Keď ochorieme, sme povinní starať sa o znovunadobudnutie svojho zdravia prostriedkami na to súcimi a zodpovednými. Zavolajme lekára a spravujme sa jeho radou. Písmo sv. hovorí: „Cti lekára pre potrebu, lebo i jeho stvoril Najvyšší, od Boha je každá liečba.“ (Sir 38, 1—2.)

Čo máme robiť v chorobe. Keď je choroba nebezpečná, máme sa včas postarať o spásu svojej duše, smieriť sa s Bohom a prijať sv. sviatosti. Kto má nejaký majetok, má urobiť závet (testament), aby po jeho smrti nevznikli spory.

Kresťan hľadá na chorobu ako na navštívenie božie, ako na trest za hriechy alebo na skúšku čnosti, a preto ju znáša trpezlivo a s odovzdaním sa do vôle Božej.

§ 53. Hriechy proti vlastnému životu a zdraviu.

Sebe na tele škodí: 1. kto si život skracuje alebo odníma, 2. kto bez potreby vystavuje sa nebezpečenstvu života.

1. Človeka, ktorý si úmyselne berie alebo skracuje život, menujeme samovrahom. Samovražda je ťažký hriech.

Samovražda je hriechom veľmi ťažkým. Samovrah hreší:

a) Proti Bohu, ktorý je jediným Pánom života a smrti.

„Lebo Ty, Pane, máš moc nad životom a nad smrťou a Ty pri-vádzaš k bránam smrti.“ (Múdr 16, 13.)

b) Proti vlastnej duši, ktorú uvrhuje do záhuby večnej.

c) Proti svojim príbuzným, ktorým spôsobuje zármu-tok a stratu.

d) Proti spoločnosti ľudskej, ktorej dáva zlý príklad a zbavuje ju člena ku práci povinného.

Toto všetko platí o samovražde, ktorej sa dopúšťa niekto vedome a úmyselne, t. j. v stave pričetnom. Takýmto samovrahom Cirkev odopiera kresťanský (cirkevný) pohreb. (Cod. J. C. can. 1240, § 1.)

Hriešnosť samovraždy sa mierni, prípadne celkom prestáva, keď samovražda bola spáchaná v stave nepríčetnom, napr. vo veľkom rozrušení, v pomätenosti mysle atď.

Príčinou samovraždy je vo väčšine prípadov nedostatok viery, nádeje a lásky. Príčiny samo-vrážd.

Samovraždu neospravedlňuje nezhojiteľná choroba, ani bolesť a utrpenie, ani núdza a chudoba, ani hanba, ani strach pred tres-tom, ani nešťastná láska, omrzelosť života, prospech rodinný atď., ba ani istá smrť. Človek, ktorý má v srdci svojom živú vieru, ani v najväčšom nešťastí a trápení nezúfa, povznesie svoju myseľ k Bo-hu, u ktorého nájde posilu v utrpení a všetky kríže a trápenia trpezlivo znáša. Človek neverec však v utrpení života nemá sa o čo opierať, nemá kde hľadať útechu, a preto hľadá útočisko v samo-vražde.

Veľký vzrast samovrážd našich čias môžeme pripočítať neve-reckej literatúre, ktorá líči samovraždu ako najväčšie hrdinstvo.

Z pohanov hájili samovraždu stoici (Seneca † 65.) a vyhlásili ju za dovolený odchod z tohto sveta, ak človek tu na zemi nemá zaistený spokojný život; iní pohanskí mudrci (Aristoteles † 322 pr.

Kr., Platón † 348. pr. Kr., Cicero † 43. pr. Kr.) zatracovali samovraždu. Samovražda naozaj nie je hrdinstvom, ale je znakom zbabelosti, ktorá sa bojí znášať utrpenia a ťarchy života.

Nebezpe-
čenstvo
života.

2. Proti vlastnému životu hreší, kto bez dostatočných príčin vystavuje sa nebezpečenstvu života, lebo tým dokazuje, že si život neváži. Napr. keď niekto zo stávky chce preplávať prudkú rieku alebo sa vyškrabať na vysokú skalú atď.

Kto však z povinnosti, pre všeobecné dobro alebo z lásky k blížnému vydáva svoj život nebezpečenstvu smrti, nehreší, ale koná záslužný a hrdinský skutok. Napr. keď niekto s nasadením vlastného života ide topiaceho z rieky zachrániť alebo z horiaceho domu blížného svojho vyslobodiť.

Kedy
smieme
svoj život
obetovať.

Život svoj smieme, ba takmer sme povinní obetovať:

a) keď ho nemôžeme ináč udržať ako previnením sa proti dobru vyššiemu. Napr. proti viere, proti čistote atď.; tak to robili mučeníci, keď žiadali od nich zaprenie viery;

b) keď to žiada povolanie, napr. u kňaza, u lekára, u vojaka atď.

Ježiš Kristus hovorí: „Nebojte sa tých, čo môžu telo, ale nie dušu zabiť. Skôr sa však obávajú toho, čo môže i dušu i telo zahubiť v pekle“. (Mt 10, 28.)

§ 54. Starostlivosť o spásu duše blížného.

Povinnosť
starostli-
vosti o du-
šu blíž-
ného.

Po spásu vlastnej duše predovšetkým máme sa starať o spásu duše blížného. Spásu duše blížného máme dať prednosť pred majetkom pozemským a keď to žiada úrad (napr. u misionárov) a svrchovaná potreba, podľa príkladu Ježiša Krista máme byť hotoví aj svoj život obetovať, aby sme zachránili dušu blížného od večného zatratenia.

Sv. Ján ap. nás napomína: „V tom sme poznali lásku Božiu, že (Syn Boží) život položil za nás. A my tak isto máme aj život položiť za bratov.“ (1 Jn 3, 16.)

O spásu duše bližného sa staráme hlavne vtedy, keď mu preukazujeme duševné skutky milosrdenstva.

Duševné skutky milosrdenstva sú:

1. hriešnikov karhať, 2. nevedomých vyučovať, 3. pochybujúcim dobre radiť, 4. zarmútených tešiť, 5. krivdu trpezlivo znášať, 6. ubližujúcim odpúšťať a 7. za živých a mŕtvych sa modliť.

Duševné
skutky
milosrden-
stva.

1. **Bratské napomenutie, čiže káranie** (corruptio fraterna) záleží v tom, že sa usilujeme bližného odvrátiť od hriechu alebo od blízkej príležitosti k hriechu a k polepšeniu priviesť.

Hriešnikov
karhať.

Povinnosť chybujúceho napomenúť viaže všetkých ľudí, ktorí majú na to spôsob, hlavne však predstavených. Sv. Pavol ap. hovorí: „Bratia, ak by niekoho pristihli pri nejakom poklesku, vy, ktorí ste Duchom obdarení, napravte ho v duchu miernosti!“ (Gal 6, 1.) Napomínanie sa má diať z lásky a nie zo škodoradosti. Má sa stať najprv súkromne a keby súkromné napomenutie neosožilo, je dovolené chybu bližného vyčítať verejne alebo oznámiť tomu, kto má na starosti jeho mravnú výchovu (Rodičia, predstavení). Tento postup bratského napomenutia odporúča Ježiš Kristus. (Mt 13, 15—17.)

Bratské napomenutie je skutok veľmi zásluhový. Sv. Jakub ap. píše: „Bratia moji, ak by niekto z vás zblúdil od pravdy, a iný ho obráti, nech vie, že kto obráti hriešnika s jeho bludnej cesty, zachráni mu dušu od smrti a zakryje množstvo hriechov.“ (Jak 5, 19—20.)

2. **Nevedomých vyučuje**, kto im vstúpuje do srdca potrebné náboženské a iné vedomosti.

Nevedo-
mých vyu-
čovať.
Dobrý
príklad.

Bližného poučovať máme hlavne **dobрым príkladom**, ako to žiada Ježiš Kristus: „Nech tak svieti vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky.“ (Mt 5, 16.)

Opakom poučenia a dobrého príkladu je pohoršenie (scandalum).

Pohoršenie je hriešne, prípadne hriechu sa podobajúce slovo alebo čin, ktorým bližnému svojmu dávame podnet ku hriechu.

Bližnému svojmu môžeme dať pohoršenie buď priamo, keď mu úmyselne slovom alebo skutkom dávame podnet ku hriechu alebo nepriamo, keď mu síce neúmyselne, ale predsa vlastnou vinou dávame príležitosť k mravnému úpadku.

Pohor-
šenie.

Prečo sa máme chrániť pohoršeniami? Priame a úmyselné pohoršenie býva obyčajne hriechom ťažkým, preto sa ho máme nadovšetko chrániť. Na toto sa vzťahujú slová láskavého Spasiteľa: „Beda svetú pre pohoršenia!... beda tomu človekovi, pre ktorého pohoršenie pochádza.“ (Mt 18, 7.)

Takéto pohoršenia dávajú napr. spisovatelia nemravných kníh, maliari necudných obrazov, zlé divadlá, nemravné reči atď.

Dobry príklad dávať povinní sú najmä predstavení. Vrstvy vzdelané majú dbať na to, aby ich život bol vzorný, lebo ľud sa spravuje ich príkladom. Dobry príklad má v spoločenskom živote veľký význam. Človek rád robí to, čo vidí u druhého. Písmo sv. hovorí: „Aký je sudca ľudu, takí sú i jeho sluhovia: a aký je správca mesta, takí sú i jeho obyvatelia.“ (Sir 10, 2.)

Od tohto pohoršenia musíme rozoznať **pohoršenie maličkých** (scandalum pusillorum) a **pohoršenie slabých** (scandalum infirmorum), keď sa niektorí ľudia z nevedomosti pohoršujú i pri čine dovolenom, ba niekedy aj pri dobrom. Činu, ktorý by zavinił takéto pohoršenie, nemusíme sa brániť, ale máme na dovolenosť činu poukázať.

Niekedy, pravda, je dobre, keď sa aj dovoleného činu chránime, aby sme vyhli pohoršeniu. Tak napr. Eleazar nejedol ani z mäsa dovoleného, aby nepohoršil mládež.

Pohoršenie farizejské je, keď niekto i v najšľachetnejších skutkoch vidí a hľadá zlo. Takto posudzovali skutky Pána Ježiša farizeji. Farizejského pohoršenia si vôbec nemáme všímať. Ježiš Kristus o pohoršujúcich sa farizejoch povedal: „Nechajte ich! Sú slepými vodcami slepcov.“ (Mt 15, 14.)

Kto dal pohoršenie, je povinný dané pohoršenie napraviť.

3. Pochybujuúcim dobre radiť. Túto povinnosť nám Pochybujuúcim ukladá Písmo sv.: „Akže rozumieš veci, daj odpoveď bližnému, ak nie, ruka tvoja buď na tvojich ústach, aby si nebol chytený a zahanbený v nemúdrom slove.“ (Sir 5, 14.)

4. Zarmútených tešiť. Zarmútení sú tí, čo majú žiaľ, veľké trápenie, ako napr. chudobní, chorí, utiskovaní atď. Takýchto tešíme, keď sa im láskave prihovoríme, keď povzbudíme ich dôveru v Boha a k odovzdaniu sa do vôle Božej alebo iným spôsobom ich v nešťastí potešíme.

5. Krivdu trpezlivo znášať. Nesmieme si každú urážku a krivdu všímať; možno, že nám bližný zlomyseľne ani nechcel ublížiť. I keby nám niekto dobrovoľne krivdil, máme byť k nemu trpezliví a zhovievaví a takto skôr získame bližného ako hnevom a zvadou. Napr. Dávid, i keď ho Šavol nespravodlivo prenasledoval, nepomstil sa, hoci to mohol urobiť.

Krivdu trpezlivo znášať.

6. Ubližujúcim odpúšťať. Príklad na to nám dal láskavý Spasiteľ, keď na kríži odpustil nepriateľom svojim a o odpustenie prosil Otca nebeského. (Lk 23, 34.)

Ubližujúcim odpúšťať.

7. Za živých a mŕtvych sa modliť. Tento skutok milosrdenstva môže preukazovať každý človek. Lebo každý sa môže modliť za svojich bližných. Písmo sv. modlitbu za živých odporúča na mnohých miestach. O modlitbe za mŕtvych hovorí: „Svätá a spasiteľná je myšlienka modliť sa za mŕtvych, aby hriechov boli zbavení.“ (2 Mak 12, 46.)

Za živých a mŕtvych sa modliť.

Starostlivosť svoju o dušu bližného prejavujeme najmä tým, že sa usilujeme s ním v pokoji a svornosti nažívať a chránime sa všetkého, čo by mohlo nášho bližného k hnevu a hriechu popudíť. Dobrý kresťan katolík v záujme pokoja s bližným je hotový ustúpiť a radšej sa svojho práva zriekne, len aby sa predišlo hriechu.

§ 55. Povinnosti k telu a životu bližného.

Život a zdravie sú najvzácnejšími pokladmi človeka na tomto svete, bez ktorých nemôže plniť svoj životný cieľ. Pre toto si máme nadovšetko vážiť tak život svoj, ako aj život nášho bližného. Každý človek má právo žiadať, aby nikto nepoškodzoval jeho zdravie, nekrátil a neničil mu život.

Láska k bližnému žiada, aby sme mu boli na pomoci, keď je jeho život ohrozený, napr. pri požiari, pri povodni a v inom nebezpečenstve. Táto povinnosť nás viaže len vtedy, keď bližnému môžeme pomôcť bez nebezpečenstva vlastného života, lebo obyčajne nie sme povinní život svoj obetovať, aby sme zachránili život bližného.

Povinnosť starostlivosti o život bližného.

Kresťanská láska žiada od nás, aby sme trpiacemu bližnému v telesných jeho potrebách pomáhali. Písmo sv. odporúča tieto **telesné skutky milosrdenstva**:

Telesné
skutky
milosrden-
stva.

1. Lačných kŕmiť. Sám Boh nás napomína skrze pro-roka Izaiáša: „Lám lačnému svoj chlieb.“ (Iz 58, 7.) Pán Ježiš rozmnožil chleby a nasýtil hladujúce zástupy. (Mt 14, 15—51.)

2. Smädných napájať. Sám Ježiš Kristus povedal: „Kto by teda podal piť jednému z týchto maličkých čo len pohár studenej vody ... nestratí svoju odmenu.“ (Mt 10, 42.)

3. Nahých odievať. Pomáhať tým, ktorí nemajú dostatočných šiat, aby sa mohli zaodieť a najmä proti zime sa chrániť. Prorok Izaiáš volá: „Keď vidíš nahého, priodej ho.“ (Iz 58, 7.) Sv. Martin dal žobrákovi kus svojho plášťa.

4. Pocestných do domu prijímať. Chudobných pocestných, ktorí nikde nemôžu dostať prístrešia, máme na nocľah ochotne prijať do domu. Prorok Izaiáš prikazuje: „Núdznych a pocestných prived' do domu svojho.“ (Iz 58, 7.)

5. Väzňov vykupovať. Tým, ktorí nevinne sa dostali do väzenia a nevinne stratili svoju slobodu, máme dovoleným spôsobom prispieť k ich oslobodeniu.

Vo vykupovaní kresťanských otrokov z rúk pohanských Saracénov veľkú obeť a hrdinstvo preukazovali rehoľníci stredoveku: trinitári (založení sv. Jánom z Mathy) a nolaskovia (zal. sv. Petrom Nolaskom). Sv. Ambróz predal zlaté a strieborné nádoby kostola a tak vykúpil kresťanských zajatých, ktorí upadli do rúk pohanských.

6. Chorých navštevovať. V Písme sv. čítame: „Nech sa ti nelení navštíviť chorého.“ (Sir 7, 39.)

Cirkev v každom čase osobitne zdôrazňovala ošetrovanie chorých. Na tento cieľ boli založené mnohé nemocnice a cirkevné rehole, údovia ktorých cez celý život sa venujú ošetrovaniu chorých. Takáto je napr. rehoľa milosrdných bratov, založená sv. Jánom z Boha († 1550) a rehoľa milosrdných sestier, založená sv. Vincentom z Pauly († 1624).

7. Mŕtvych pochovávať. Anjel Rafael povedal Tobíasovi: „Keď si sa so slzami modlieval a mŕtvych si pochovával... ja som tvoju modlitbu donášal Pánovi.“ (Tob 12, 12.)

Máme sa starať, aby mŕtvemu telu nášho bližného dostalo sa kresťanského pohrebu. Dôstojnosť ľudská požaduje, aby sme na mŕtve telo bližného hľadeli úctivo. Svoju úctu preukazujeme mŕtvemu telu bližného, keď ho odprevadíme do hrobu.

Pochovávanie zomrelých už v najstarších dobách bolo spojené s náboženskými obradmi. **Najstarší a najrozšírenejší spôsob pochovávania bol pochovávanie do zeme;** s týmto sa stretáme u Asýrov, Babyloncov, Egyptanov, Židov atď. Len niektoré neskoršie pohan- **spôsob po-**
chováva-
ské národy spaľovali mŕtvoly svojich bližných (Gréci, Rímaní, Slovania atď.). Kresťanstvo potlačilo spaľovanie mŕtvol úplne a všeobecne zaviedlo pochovávanie do zeme. Pochovávanie do zeme Cirkev sa nepridŕža z dôvodov vieroučných, ale z dôvodov mysticko-symbolických; ako to semeno do zeme vložené naoko zhnie a len potom vyrastie z neho nová rastlina, tak sa raz pri vzkriesení obnoví aj do hrobu položené a tam na čiastky rozpadnuté mŕtve telo.

V novšej dobe nepriatelia Cirkvi usilujú sa uviesť spaľovanie mŕtvol. Slobodní murári na kongrese v Neapoli r. 1869 z odporu **Spaľova-**
nie mŕtvol. proti Cirkvi sa rozhodli rozširovať spaľovanie mŕtvol ohňom. Keďže spaľovanie mŕtvol sa rozširuje z nenávisti k Cirkvi, Cirkev sa proti tomu postavila a spaľovanie mŕtvol svojim veriacim zakázala. Kto si určí, aby sa jeho telo bolo spálilo, nemôže byť cirkevne pochovaný (Cod. cirk. práva, can. 1240). Keď sa má mŕtvola spáliť proti vôli zomrelého na rozkaz cudzí, dovoľuje sa výkrop a obrady v dome a tichá sv. omša, ale cirkevný sprievod ku krematóriu je zakázaný.

Dôvody pre spaľovanie mŕtvol, ktoré sa uvádzajú, sú bezvýznamné. Námitky, že mŕtvoly otravujú vodu a rozširujú nákazlivé choroby, boli vážnymi lekármi vyhlásené za neodôvodnené.

So súdneho stanoviska je dôležité, aby mŕtvola nebola spálená, lebo tým sa úplne zničí stopa zločinu.

Pitvanie mŕtvol na ciele vedecké je dovolené a nie je zneuctením mŕtvoly; pravda, má sa to robiť dôstojne a aj odrezané čiastky tela majú sa pochovať.

Ježiš Kristus žiada, aby sme skutky milosrdenstva konali horlive a trpiacim bližným pomáhali bez rozdielu národnosti a náboženstva (podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi. Lk 10, 25—37.) a upozorňuje nás, že blaže-

nosti večnej dôjde len ten, kto pomáhal trpiacim bližným. (Mt 25, 34—46.)

„Blahoslavení milosrdní, lebo dosiahnu milosrdenstvo.“ (Mt 5, 7.)

Bezcitnosť a zatvrdlivosť majetných voči chudobným a núdzu trpiacim vzbudzuje často u nich nespokojnosť a rozvrátené úsilie.

Kultúrne štáty samy sa starajú o umiernenie núdzu trpiacich. Štát stavia nemocnice, sanatóriá a iné dobročinné ústavy na zmierňovanie núdze svojich občanov. V dnešnej dobe sú mnohé verejné a súkromné dobročinné spolky, ktoré sa ujímajú trpiacich a ubiedajúcich. U nás napríklad Československý Červený kríž, Charita, Spolok sv. Vincenta a iné ľudomilné spolky. Tieto dobročinné spolky máme podľa svojich síl v ich činnosti podporovať.

§ 56. Hriechy proti telu a životu bližného.

Bližnému na tele škodí: 1. kto ho bezprávne usmrtí alebo poraní, 2. kto zarmucovaním alebo zlým zaobchádzaním život mu skracuje.

Kto úmyselne a bezprávne odníme život svojmu bližnému, menuje sa vrahom.

Vrah sa dopúšťa ťažkého hriechu. Hreší:

Vražda je
hriechom
veľmi
ťažkým.

1. proti Bohu, ktorý jediný je Pánom života všetkých ľudí,
2. proti spoločnosti ľudskej, ktorej odníma člena a podkopáva jej bezpečnosť,
3. proti zabitému bližnému, ktorému odníma najcennejšie tuzemské dobro, život, a odníma mu čas na pokánenie a prípravu na smrť.
4. proti rodine zavraždeného, ktorej spôsobuje zármutok a často pozbavuje ju živiteľa.

Vražda patrí medzi hriechy do neba volajúce a vylučuje z kráľovstva nebeského.

„Hlas krvi tvojho brata volá ku mne zo zeme.“ (1 Mojž 4, 10.)
„Ani jeden vrah nemá v sebe večný život.“ (1 Jn 3, 15.)

Vražda
kvalifikovaná.

Vraždu, ktorá bola vykonaná v okolnostiach priťažujúcich, menujeme **vraždou kvalifikovanou**, napr. vražda lúpežná, bratovražda, vražda vlastných rodičov, vražda panovníka atď. Tieto okolnosti zväčšujú vinu vrahovu.

Od úmyselnej vraždy musíme rozoznávať **zabitie človeka**. Zabitie je neúmyselné a náhodilé zničenie života bližného. Môže byť: a) nezavinené a b) zavinené. Zabitie človeka.

a) Nezavinené je vtedy, keď niekto, konajúc niečo dovoleného, i pri všetkej opatrnosti pripravil bližného o život, napr. murárovi i pri všetkej opatrnosti spadne tehla a zabije človeka;

b) zavineného zabitia sa dopustí, kto, konajúc niečo nedovoleného alebo neurobiac potrebné bezpečnostné opatrenia, zabije človeka. Napr. kto vo spoločnosti neopatrne zaobchádza s nabitou strelnou zbraňou.

Keď niekto úmyselne uškodil bližnému na tele (napr. poranením), je povinný hradiť útraty liečebné, škodu, ktorú poranený úrazom utrpel tým, že nemohol konať svoje povinnosti, a aj odmenu za pretrpené bolesti, ak to poranený žiada (bolestné). Povinnosť náhrady pri ublížení na tele a pri vražde.

Vrah je povinný hradiť príbuzným alebo dedičom zavraždeného všetku škodu, ktorá im vznikla predčasnou smrťou zavraždeného; táto povinnosť prechádza aj na vrahových dedičov. Ďalej je povinný vrah modliť sa za duševné spasenie svojej obety, dať za neho konať obety sv. omše atď. Kto však niekoho v sebaobrane alebo neúmyselne a náhodou poranil alebo zabil, vo svedomí nie je viazaný k náhrade.

Človeka usmrtiť je dovolené v troch prípadoch:

1. každému človekovi pri spravodlivej sebaobrane, 2. Kedy je vojakovi vo vojne a 3. vrchnosti pri potrestaní zločincov. Kedy je dovolené človeka usmrtiť?

1. Keď nás bezprávny útočník ohrozuje na živote a na zdraví, máme nielen právo, ale aj povinnosť brániť sa všemožne a ak inej pomoci niet, môžeme útočníka poraniť, prípadne aj zabiť. Potrebná sebaobrana.

Človek od prírody má právo na život, má právo tento život si aj chrániť proti nespravodlivým útokom prostriedkami na to súcimi. Táto obrana musí byť však mierna. Teda neslobodno zabiť útočníka, keď si život môžeme zachrániť útokom, volaním o pomoc alebo odzbrojením, prípadne poranením útočníka. Zabiť útočníka smieme len vtedy, keď si ináč nemôžeme ochrániť život a zdravie. Útočník svojim bezprávnym útokom na náš život stratil právo, aby sme šetrili jeho život a zdravie, keďže on nešetril naše. Po-

dobné právo máme aj vtedy, keď nás nespravodlivý útočník vážne ohrozuje na majetku, pre naše živobytie nevyhnutne potrebnom. Keď sme presvedčení, že útočník nás chce obrať len o nepatrnú čiastku majetku preto, že je v núdzi postavený, aby si vypomohol, nesmieme ho zabiť, ale máme sa pokúsiť nejakým dobrovoľným darom od seba ho odvrátiť.

Čo môžeme podniknúť na obranu svojho života a majetku, to isté môžeme urobiť aj na obranu života inej osoby.

Podobne má právo brániť svoju česť žena, keď chce útočník spáchať na nej násilie. Cudnosť je každej počestnej žene a hlavne panne drahocenným pokladom, ktorý chrániť je jej povinnosťou.

Vojna. 2. **Vojna.** Čím je pre jednotlivca nútená sebaobrana, tým je pre národ a štát **vojna** (bellum).

Vojna je veľkým zlom, ktoré zavinilo v živote národov mnoho hrôz a utrpenia, a preto cirkev sv. v litániach sa modlí: „Od moru, hladu a vojny vysloboď nás, Pane!“ Predsa však vojna zostala nevyhnutným zlom v živote národov.

Že vojna je dovolená, dokazujeme: a) z Písma sv., b) rozumom.

a) V Písme sv. Starého zákona čítame o mnohých vojnách, ktoré viedli Bohom vyvolení mužovia proti nepriateľovi. Tak Abrahám, Áron, Józue, Dávid atď. V Novom zákone čítame, že sv. Ján Krstiteľ napomínal vojakov: „Nerobte nikomu násilie, ani zlomyseľne nevydierajte.“ (Lk 3, 14.), ale neprikázal im opustiť stav vojenský.

b) **Rozum** nám hovorí, že keď má jednotlivec právo sa brániť, to isté právo má každá spoločnosť ako osoba morálna a tiež aj každý národ. Na odrazenie nespravodlivých útokov proti národu a štátu dosiať iného osvedčenejšieho prostriedku niet ako vojna.

Mierové úsilie novšej doby. S myšlienkou, aby sa medzinárodné spory vyriešili smierením pred medzinárodným súdom, stretávame sa už od dávnejšej doby. Hrôzy svetovej vojny (1914—1918) zosilnili mierové hnutie. Pápež Benedikt XV. za celú vojnu sa usiloval, aby smieril bojujúce národy. Po svetovej vojne sa utvorila „Spoločnosť národov“, ktorá mala v programe obmedziť zbrojenie a diplomatickou cestou chcela vyriešiť spory medzi jednotlivými národmi a tak zaistiť svetový pokoj.

Kedy je vojna dovolená? Vojna je dovolená len v tom prípade, keď sa podnikne z príčin spravodlivých a dôležitých, keď je podniknutá zákonitou a v štáte najvyššou vrchnosťou.

Spravodlivá príčina vojny môže byť: odraziť nepriateľský útok, porušenie národného práva a tým potupenie národa atď. Nespravodlivé je vojna podniknutá z lakomstva alebo zo ctižiadosti. Zodpovednosť za podniknutú vojnu padá na patričnú vrchnosť. Aj vo vojne treba dbať na ľudskosť. Krutosť k nepriateľovi, vraždenie bezbranných občanov, žien a detí, upotrebenie krutých zbraní, otravovanie studní, zbytočné ničenie súkromného majetku atď. sú prostriedky nemravné a hriechne.

O ranených vo vojne má starosť medzinárodná spoločnosť **Starostlivosť o ranených. »Červeného kríža«**. Túto spoločnosť založil Henri Durant, švajčiarsky občan, ktorému roku 1901 bola udelená Nobelova cena mieru. Spoločnosť »Červeného kríža« zriaďuje sa v každom štáte dobrovoľne pod dozorom štátu. Ich ústredím je medzinárodný výbor v Ženeve, ktorý podáva všetkým spoločnostiam potrebné pokyny. »Červený kríž« za svetovej vojny získal si veľké zásluhy pri ošetrovaní ranených a vôbec uľavením biedy, vojnou spôsobenej.

3. Istý druh sebaobraný je i **vrchnostenské hrdelné právo**, podľa ktorého zákonitá vrchnosť po riadnom súdnom vyšetrení a rokovaní môže smrťou trestať ťažko previnilých zločincov. Toto právo priznáva vrchnosti a) Pís- **Vrchnostenské hrdelné právo. Trest smrti.** mo sv., b) rozum.

a) V Starom zákone trest smrti je stanovený za vraždu. „Kto by krv ľudskú prelial, toho krv nech bude preliata.“ (1 Mojž 9, 6.) V Novom zákone Pán Ježiš neupiera toto právo vrchnosti ľudskej. Keď sa ho Pilát spýtal: „Nevieš, že mám moc prepustiť ťa, a moc dať sa ukrižovať?“ Ježiš mu odpovedal: „Nemal by si nijakú moc nado mnou, keby ti nebola daná shora!“ (Jn 19, 10—11.)

b) Spoločnosť ľudská, prípadne jej predstavenstvo má právo a je povinné chrániť životy a majetok členov spoločnosti, čiže podriadených. Človek, ktorý je nebezpečný pre spoločnosť a ohrozuje život iných, má sa zneškodniť. Lenže žalár neodstraňuje od zločinu natoľko ako trest smrti, a preto vrchnosť nenapraviteľných zločincov tresce smrťou, aby tým aj iní boli odstrašení od podobného zločinu.

Súboj. Piatym prikázáním Božím sa zakazuje aj sú- **Súboj.** boj (duellum). Súboj je nebezpečný zápas dvoch protiv-

níkov, ktorí sa napred dohodli o mieste a čase zápasu, v druhoch zbrane a ktorý zápas sa deje v prítomnosti svedkov.

Súboj je pozostatok barbarskej zásady, že fyzická sila rozhoduje o cti, prípadne o vine človeka. K tomu neskoršie pristúpila aj náboženská povera, že Boh nevinnosť už tu na zemi musí víťazstvom odmeniť.

Prečo je
zakázaný?

Súboj odporuje zákonu prirodzenému, lebo pri súboji človek tak svoj život ako aj život protivníka vystavuje nebezpečenstvu; víťazstvo pri súboji nedokazuje pravdu a právo, ale silu a udatnosť, a preto súboj nie je vôbec súcim prostriedkom na obhájenie cti.

Súboj je zakázaný cirkevným zákonom; Cirkev vyobcovaním trestá všetkých, ktorí sa na súboji zúčastnili. (Duelanti, svedkovia, lekár.) A ak niektorí v súboji padli, cirkevný pohreb je im odopretý. (Cod. cirk. práva, can. 2351., can. 1240.)

Americký sokovia ťahajú žreby (guľky) a zaviazu sa, že ten, ktorý vytiahne súboj. čiernu guľku, do určitého času (obyčajne do roka) sám sa usmrtí. Takáto smluva je hriešna; pravda, ani nie je platná a kto vytiahol čiernu guľku, nemusí a ani sa nesmie usmrtiť a protivník to od neho tiež nesmie žiadať.

Usmrtenie ľudského plodu — v dnešných časoch hriech veľmi rozšírený — sa rovná vražde človeka a je ťažkým hriechom proti piatemu prikázaniu Božiemu. Hriech pácha nielen matka, ktorá k tomu svolí alebo to žiada, ale všetci, ktorí jej v tom pomáhajú alebo jej radia. (Cod. cirk. práva, can. 2350.)

Usmrtenie ľudského plodu.
V. prikázanie Božie zakazuje hnev, nenávisť atď.
Piate prikázanie Božie zakazuje vôbec všetko, čím by sme zdraviu bližného mohli uškodiť, ako hnev, nenávisť, závisť, žiarlivosť, vadenie, nadávanie, zarmucovanie bližného atď. Písmo sv. hovorí: „Každý, kto nenávidí svojho brata, je vrah!“ (1 Jn 3, 15.) „Ja vám hovorím, že každý, čo by sa (bez príčiny) hneval na svojho brata, zasluži si súd. Kto by však svojmu bratovi povedal: „Hlupák!“ zasluži si (odsúdenie) vysokej rady. A kto by mu povedal: „Blázon!“ ten si zasluži pekelný oheň.“ (Mt 5, 22.), hovorí Ježiš Kristus.

Poznámka. 1. Hriechom proti V. prikázaniu Božiemu je **otroctvo**, ktoré najviac snižuje osobnú ľudskú dôstojnosť a úplne popiera človekovi osobnú slobodu. Človek sa pokladá za vec a za majetok druhého.

S otroctvom sa stretáme u starých národov: Egypťanov, Babyloncov, Rimanov, Židov atď. V pohanských a mohamedánskych krajinách Afriky a strednej Ázie sa udržalo otroctvo až do dnešných časov.

Ježiš Kristus svojím učením: „Všetci sme dieťkami jedného Otca, ktorý je v nebesách“ (Mt 5, 45.) dal otroctvu smrteľný úder. Kdekoľvek sa rozšírilo kresťanstvo, tam pomaly vymizlo aj otroctvo. Pri odstránení otroctva veľkú zásluhu si získali pápeži. O odstránenie otroctva v Afrike u černochoov sa pričínil hlavne kardínál Lavigerie (1892). Dnes vo všetkých kultúrnych štátoch je otroctvo zákonom prísne zakázané.

Poznámka. 2. Týranie zvierat tiež patrí nepriamo pod piate Týranie prikázanie Božie. Zvieratá a živočíchy stvoril Boh na svoje oslá-zvierat. Venie a náš osov a podľa slov láskavého Spasiteľa Božia Prozreteľnosť aj sa stará o ne. (Mt 6, 26.) Človek podľa vôle Božej je pánom prírody, teda aj pánom zvierat a smie ich vo svoj prospech, na pohodlie a výživu upotrebovať práve tak ako rastliny. Smie teda zvieratá chytať, slobody pozbaviť, skrotiť, na prácu upotrebiť, brať z nich úžitok, ba smie zvieratá aj zabíjať a keď má na to rozumný dôvod, aj bolesť im môže spôsobiť. (Lekárske pokusy na zvieratách). Bezodôvodné a len pre čiru zábavu podniknuté trápenie a týranie zvierat je hriešne a je znakom surového srdca. Človek bez príčiny nijaké užitočné zviera nemá pozbaviť života, zvieratá nebezpečné a nám škodlivé smieme usmrtiť (dravé zvery).

Opakom týrania zvierat je prílišná a neprimeraná láska k zvieratám, ktorá niekedy dosťupí takeho stupňa, že človek zviera cení tak ako svojho blížného, ba niekedy ešte viacej. Takáto prepiata láska k zvieraťu je človeka nedôstojná a môže byť hriešna.

Šieste a deviate prikázanie Božie.

„Nezosmilniš“. „Nepožiadaš manželku blížného svojho.“ (2 Mojž 20, 14—17.)

Boh v šiestom a deviatom prikázaní prikazuje, aby sme v myšlienkach, v slovách, v skutkoch boli hanbliví a užívali prostriedky na zachovanie čistoty srdca; zakazuje teda všetky nehanblivé myšlienky, žiadosti, pohľady, reči, skutky a všetko, čokoľvek zvádza k nečistote.

§ 57. O mravnej čistote.

Boh dal človekovi pohlavný pud, ktorý ho pobáda, aby zachoval pokolenie ľudské. Zachovať pokolenie ľudské nie je povinnosťou každého jednotlivého človeka, ale celej spoločnosti vôbec. Sám Stvoriteľ už v raji ustanovil, kedy a pod akými podmienkami smie človek vyhovieť pohlavnému pudu.

„A požehnal ich a riekol: „Plodte sa a rozmnožujte sa a naplňte zem a podmaňte ju.“ (1 Mojž 1, 28.)

Boh vstúpil do srdca človeka **mravný stud**, ktorý je mu na pomoci a chráni ho od nedovoleného vyhovovania pohlavného pudu.

Čistota. Bohumilé ovládanie pohlavného pudu menujeme čistotou. Čistota, čiže cudnosť je čnosť, ktorá nás robí schopnými zdržiavať sa nedovolených rozkoší telesných a krotí v nás zlé žiadosti, ktoré hanblivosť urážajú.

Rozoznávame:

1. čistotu panickú, prípadne panenskú. Táto je ozdobou osôb, ktoré od mladosti sa zdržujú všetkých telesných rozkoší;

2. čistotu manželskú. Táto je potrebná manželom, ktorí okrem dovoleného práva manželského majú sa chrániť všetkých telesných rozkoší. Keď zomrie niektorý z manželov, pozostalá stránka má zachovávať čistotu vdovskú.

Vznešenosť čistoty. Čistota je krásna čnosť, je ozdobou duše a tela, je veľmi záslužná tak pre tento ako aj pre večný život.

Čistota posilňuje vládu duše nad telom. Kto ovláda pud pohlavný, ľahko ovláda aj iné nedovolené žiadosti, ktoré sa v človekovi ozývajú. Čistota chráni vieru a ideále, udržuje sviežosť duševnú, dodáva tvári a celému vonkajšku osobitný pôvab a kúzlo a je nevyhnutnou podmienkou zdravého telesného vývoja. Čistota v mladom veku má neoceniteľný význam pre manželstvo a duševnú i telesnú zdatnosť potomstva.“ (Dr. Bedřich Augustín: Mravouka.)

Písmo sväté s nadšením vypráva o čistote: „Ó, aké krásne je čistotné pokolenie v skvelosti (čnosti), lebo nesmrteľná je pamiatka jeho.“ (Múdr. 4, 1.) Ježiš Kristus hovorí: „Blahoslavení čistého srdca, lebo uzrú Boha.“ (Mt 5, 8.) Panna Mária pre svoju čistotu bola zvo-

lená za matku Syna Božieho. Sv. Ján apoštol pre svoju čistotu bol miláčikom Pána.

I sami pohani, hoci vo veľkej miere hovelí nečistote, vysoko si vážili čnosť čistoty. Ochraňkyňa domáceho kozuba u Rimanov bola panenská bohyňa Vesta; jej služobnice vestálky (panny) tešili sa veľkej úcte, mnohým výsadám a vyznamenaniám. Keď však niektorá z nich porušila panenskú čistotu, tak ona ako aj jej zvodca boli prísne potrestaní (za živa zakopaní).

Tvrdenie, že čistota je zdraviu škodlivá a že úplné ovládanie pohlavného pudu je nemožné, pred pravou lekárskou vedou neobstojí. Právý opak toho dokazujú poprední zástupcovia lekárskej vedy.

Či je zachovanie čistoty zdraviu škodlivé?

„Myslím, že pre pohlavnú zdržanlivosť ešte nikto neochorel, ale preto, že svoju obrazotvornosť zamestnával len pohlavnými vecami.“ (Björnson). „Všetci muži a najmä mládež môžu na sebe poznať blahé účinky čistoty. Pamäť je bystrá a spoľahlivá, myšlienka živá a plodná, vôľa pevná a charakter zoceluje sa v energii, o ktorej ľudia výstredne žijúci ničoho nevedia.“ (Prof. Mantegazza.)

„Za svojej dvadsiatročnej lekárskej činnosti mal som príležitosť pomáhať a radiť mnohým osobám a najmä mnohým mladíkom rozličných spoločenských vrstiev v otázkach pohlavného života... nikdy však nenašiel som ani jediného, ktorý by bol úplnú zdržanlivosť, predpokladajúc dobrú vôľu k tomu, vyhlásil za nemožnú.“ (Dr. Ribbing: Pohlavná zdravoveda.)

Prostriedky na zachovanie čistoty.

Mravnú čistotu zachovávať je našou povinnosťou. Prostriedky na zachovanie čistoty sú: 1. prirodzené, 2. nadprirodzené.

1. Prostriedky prirodzené sú: a) bdelosť nad smyslami, hlavne nad očami; b) vyhýbanie zlým spoločnostiam, stráňanie sa čítania nemravných kníh; c) opatrnosť v obcovaní s druhým pohlavím; d) miernosť v jedení a pití; e) pracovitosť, ustavičné zamestnanie, otužovanie tela zdravým telocvikom a dbanie na telesnú čistotu.

2. Prostriedky nadprirodzené sú: a) modlitba za udržanie čistoty a častejšie prijímanie sv. sviatostí; b) dôverný vzývanie P. Boha a prebl. Panny Márie o pomoc v čase pokušenia; c) myšlienka, že Boh všetko vidí a vie a že v ktorúkoľvek chvíľu nás môže povolať pred svoj súd.

Cirkev sv. predkladá kresťanskej mládeži vznešené príklady čistoty, ako napr. sv. Alojza z Ganzagy, sv. Stanislava Kostku a iných.

§ 58. Hriechy proti čistote.

Hriech
nečistoty. Čistote sa protiví nečistota, smilstvo.

Smilstvo je dobrovoľná žiadosť vecí, ktoré urážajú hanblivosť a porušujú čistotu.

Čistotu porušujú: 1. dobrovoľné nepočestné myšlienky a žiadosti, 2. nepočestné reči, piesne a žarty, 3. nepočestné pohľady a všetky nepočestné skutky.

K porušeniu čistoty nás môže zviesť: neslušnosť v odevе, neslušné správanie voči osobám druhého pohlavia, nemravné obrazy a sochy, návšteva nemravných divadiel, biografov, čítanie nemravných kníh, zaháľanie, nemiernosť atď.

Prvým krokom k nečistote býva nezriadené telesné hnutie, nehanebné myšlienky, ktoré často mimovoľne, ba i proti našej vôli povstanú z nás. Len čo týmto myšlienkam privolíme a nachádzame v nich radosť, stanú sa hriechom. To isté platí aj o nečistých žiadostiach, t. j. o túžbe a úsilí po hriechu.

Každý hriech nečistoty, ktorý bol spáchaný vedome a dobrovoľne, je hriechom ťažkým.

Sv. Pavol ap. hovorí: „Telo sa prejavuje skutkami ako sú cudzoložstvo, (smilstvo, nečistota, nehanebnosť... A vopred vám hovorím..., že tí, čo pášu takéto veci, nestanú sa dedičmi kráľovstva Božieho.“ (Gal 4, 19—21.)

Prečo sa
máme
chrániť
hriechov
nečistoty? Najmä hriechov nečistoty sa máme starostlivo chrániť, lebo:

1. tieto hriechy ťažko urážajú Boha,
2. poškvŕňujú nielen dušu, ale aj telo človeka, ktoré je chrámom Ducha Svätého;

Následky
hriechu
nečistoty. 3. majú nadmieru hrozné následky.

Následky hriechu nečistoty sú: a) nechť k Bohu a k božským veciam, b) zaslepenosť rozumu a zatvrdlosť vôle, c) rozličné choroby, hanba a núdza, d) večné zatraenie.

a) Hriech nečistoty spôsobuje u človeka nechuf k veciam božským, spasenia sa týkajúcim. Smilník nenávidí Boha, ktorý tento hriech zakazuje a prísne tresce. Sv. Ambróz hovorí: „Keď sa niekto oddáva smilstvu, začína od viery odpadávať.“

b) Hriech nečistoty, keď častým opakovaním vzrastie vo vášeň, zaslepuje rozum ľudský a zoslabuje vôľu. Táto vášeň opanuje rozum, vôľu, obrazotvornosť a všetky duševné schopnosti tak, že takýto človek nemôže sa duševne povzniesť.

c) Nečistota vyčerpáva sily telesné, podkopáva zdravie. Nebezpečný je tento hriech najmä u mladíka vo veku nedospelom, u ktorého ničí práve tie sily, ktoré sú potrebné pre riadny telesný vývin. Následok márnenia týchto síl je telesné a duševné zakrpatenie. Smilstvo často máva za následok hroznú pohlavnú chorobu. Už aj Písmo sv. hovorí: „Kto sa pripojuje k smilníciam, bude zlosynom: hnis a červ ho zjedia a postavený bude na veľkú výstrahu.“ (Sir 19, 3.)

Ďalej hriech nečistoty do hanby uvrhuje páchatela. Smilníkom pohŕda i taký človek, ktorý sám nie je lepší. Bieda a núdza sú obyčajne následky hriechu nečistoty, lebo telesné rozkoše pravidelne vyžadujú veľké náklady.

d) Podiel smilníkov bude večné zatratenie, ako to svedčí sv. Ján apoštol: „Smilníci... budú mať údel v jazeri, čo horí ohňom a sírou.“ (Zjav 21, 8.)

Písmo sv. svedčí, že nečistota zavinila pád mnohých Bohom vyvolených mužov, napr. Samsona, Dávida, Šalamúna, atď.

Keďže hriechy nečistoty sú veľmi nebezpečné, máme sa ich všemožne chrániť a máme užívať potrebné prostriedky na zachovanie čistoty srdca.

„Smilstvo však a akákoľvek nemravnosť... nech sa ani len nespomína medzi vami, ako sa patrí na svätých.“ (Ef 5, 3.)

„Viete, aké príkazy sme vám v mene Pána Ježiša dali: Boh chce vaše posvätenie! Preto sa chráňte smilstva.“ (1 Sol 4, 2—3.)

Siedme a desiate prikázanie Božie.

„Nepokradneš.“ „A nepožiadáš ani majetku bližného svojho, ničoho, čo jeho je.“ (2 Mojž 20; 15, 17.)

§ 59. Právo vlastníctva a oprávnenosť súkromného majetku.

Siedme prikázanie Božie chráni právo vlastníctva čiže súkromného majetku.

Pojem vlastníctva. Vlastníctvom menujeme všetko, čo si človek spravodlivým spôsobom nadobudol na zabezpečenie svojho života, ako dom, pole, peniaze, potraviny, šatstvo atď.

Každý človek má právo, aby si spravodlivým spôsobom mohol nadobudnúť vlastníctvo, čiže súkromný majetok.

Na čom sa zakladá vlastníctvo? Toto právo sa zakladá na vôli Božej. Neobmedzeným pánom všetkých vecí je Boh ako Stvoriteľ celého sveta:

„Pánova je zem i jej plnosť; oblasť zeme a tí, čo na ňom prebývajú“, hovorí žalmista (Ž 23, 1.). Za správcu a používateľa majetkov a dobrôt zemských však určil Pán Boh človeka, keď pri stvorení prvých ľudí povedal: „Podmaňte zem a panujte nad morskými rybami, nad nebeským vtáctvom a nad všetkými živočíchmi, ktoré sa pohybujú po zemi.“ (1 Mojž 1, 28.) Človek podľa vôle Pána sa ujal vlády nad zemou a jej tvorstvom: toľko si zaujal, koľko potreboval pre seba a pre výživu svojej rodiny. Takto už hneď od začiatku bol daný základ súkromnému majetku.

Už prví ľudia mali majetok súkromný. Už o Kainovi a Ábelovi čítame, že obetovali zo svojho majetku. (1 Mojž 4, 4.) Abrahám tiež mal súkromný majetok. Dejiny najstarších národov svedčia, že ľudia už v najstarších časoch mali súkromný majetok. Napr. babylonský zákoník Hammurabiho (okolo 2100 r. pr. Kr.) zaobera sa súkromným vlastníctvom.

Boh na hore Sinaji za svätý a nedotknuteľný vyhlásil súkromný majetok v VII. a X. prikázaní. (2 Mojž 20, 15—17.)

Proti sociálnym bludom chráni právo súkromné- Obrana
 ho majetku veľký pápež **Lev XIII. v okružnom liste** súkromné-
„Rerum novarum“ z roku 1891. **Pre súkromný majetok** ho ma-
udáva najmä tri dôvody: jetku.

a) Prvý dôvod pochádza z prirodzenosti ľudskej. Pod sebazachovania a zachovania svojej rodiny pobáda človeka, aby sa staral o prostriedky, ktorými by si zachoval svoj život a život svojej rodiny. Otec má právo a povinnosť starať sa o budúcnosť rodiny. Najistejším prostriedkom na zabezpečenie živobytia do budúcnosti je súkromný majetok.

b) Druhý dôvod je vzatý zo spôsobu užívania majetkov zemských. Aby hmotné majetky boli upotrebitelné a nám užitočné, je potrebné, aby sme ich prácou na to pripravili. Keby všetky majetky boli spoločné, človek by nepracoval okolo nich s takou chuťou ako na majetku súkromnom. Pri súkromnom majetku človek vie, že pracuje pre seba a pre svoju rodinu, a toto povedomie ho povzbudzuje k ďalšej práci.

c) Tretí dôvod sa zakladá na spoločenskej povahe človeka. Usporiadaný život spoločenský bez súkromného majetku nedá sa ani len myslieť. Pri spoločnej výrobe by sa musela presne určiť rovnaká pracovná povinnosť členov spoločnosti. Čo by bolo spravodlivou mierou pre rovnakú prácu? Pracovný čas to nemôže byť, lebo jeden pracuje rýchlejšie, obratnejšie ako druhý a ani práca rozličnými ľuďmi za určitý čas vykonaná nie je rovnaká. Ani spôsob práce to nemôže byť, lebo aj tu sú veľké rozdiely. Pri spoločnom majetku a spoločnej práci by boli ustavičné nepokoje medzi tými, ktorí pracujú, a medzi tými, ktorí prácu rozdeľujú. Aj miera rozdelenia spoločného zisku by sa veľmi ťažko dala určiť, lebo potreby a nároky jednotlivých ľudí sú rozdielne. Často najväčšie nároky majú práve tí, čo najmenej pracujú. Ľudia síce usilovní, ale menej šikovní by boli stále klamaní a utiskovaní.

§ 60. Starostlivosť o majetok.

Zo siedmeho prikázania Božieho nepriamo nasleduje, aby sme si spravodlivým spôsobom a poctivo nadobúdali majetok a aby sme nadobudnutý majetok náležite upotrebovávali.

Spôsoby,
ktorými si
nadobúda-
me súkr.
majetok.

Spôsoby, ktorými sa súkromný majetok spravodlivým spôsobom nadobúda, sú hlavne: 1. privlastnenie, čiže zabranie vecí dosiaľ nikomu neprináležiacich, 2. poklad a nález, 3. dedičstvo, 4. darovanie, 5. kúpa a rozličné smluvy, 6. vlastníctvo získané vydržaním a 7. usilovná práca.

Všetky tieto spôsoby majú svoj základ v práve prirodzenom a len na zamedzenie neporiadkov a sporov podrobnejšie sa nimi zaoberajú patričné občianske zákony.

Privlast-
nenie.

1. Privlastnenie (occupatio) záleží v tom, že niekto zmocní sa veci, ktorá dosiaľ nemala vlastníka.

Toto bol prvý a pôvodný spôsob nadobudnutia súkromného majetku. Čiastočne to býva aj dnes, napr. kto nájde drahocenné kamene, perly, atď., slovom veci, ktoré nikomu nepatria, stane sa ich vlastníkom. Podľa občianskeho zákona môže sa každý občan štátu zmocniť vecí, ktoré nikomu nepatria, pravda, ak to právo nie je vyhradené štátu alebo určitým súkromným osobám, napr. právo poľovné, právo rybačky atď.

Poklad.

2. Pokladom menujeme skvosty a iné drahocenné veci, prípadne peniaze, ktoré v zemi alebo niekde inde taký dlhý čas boly ukryté, že ich majiteľa už vôbec nemožno vypátrať.

Podľa občianskeho zákona z najdeného pokladu polovica prináleží nálezcovi a polovica majiteľovi pozemku, na ktorom sa poklad našiel, ak je poklad menej cenný (nižšie Kčs 300); ak je poklad cennejší (vyššie Kčs 300), $\frac{1}{3}$ patrí nálezcovi, $\frac{1}{3}$ majiteľovi pozemku a $\frac{1}{3}$ pripadá štátu. (§ 366.)

Nález vecí stratených nedáva nálezcovi práva, aby si ich jednoducho podržal a privlastnil. Kto našiel nejakú cennú vec, povinný je všemožne pátrať po majiteľovi; nález má do osem dní oznámiť úradom, ktoré úradne zavedú pátranie po majiteľovi. Keď sa majiteľ za určitý čas (obyčajne do roka) neprihlási, nálezca môže najdenú vec užívať. Podľa zákona nálezca má právo žiadať 10% hodnoty najdenej veci a výdavky spojené s opaterou.

Právo
dedičské.

3. Právo dedičské spočíva alebo na poslednej vôli zomrelého (závet — testament), lebo na zákone prirodzenom a občianskom, ak poručiteľ nespravil závet.

Podľa prirodzeného zákona dedičmi majetku poruči-
teľa sú jeho deti alebo ďalší potomkovia, takže nemôžu
byť z dedičstva vylúčení. Ale poručiteľ nie je povinný im
poručiť celý majetok. Poručiteľ, ktorý zomiera bez prí-
buzných, môže svoj majetok poručiť komukoľvek. Kto má
majetok, má urobiť závet, aby po jeho smrti nepovstali
spory o majetok.

Podrobné predpisy o práve dedičskom určuje občiansky zákon.

4. Darovanie je jednostranná smluva, ktorou jedna Darova-
stránka, čiže darujúci druhej stránke, čiže obdarovanému nie.
bezplatne, t. j. zadarmo niečo dáva. Predmetom darovania
môžu byť: veci nehnuteľné a hnutelné, ale aj rozličné
práva sa môžu darovať.

Darovanie stáva sa právoplatným fyzickým alebo symbolic-
kým odovzdaním daru so stránky darujúceho a prijatím daru so
stránky obdarovaného.

5. Smluva (contractus) je vzájomná a záväzná dohoda Smluva.
medzi dvoma alebo niekoľkými osobami.

Predmetom smluvy bývajú majetky, úkony a práva,
nakoľko smluvné stránky môžu o nich rozhodovať. Rozo-
znávame rozličné smluvy, ktorými sa môže vlastníctvo
nadobudnúť. Tak smluvou trhovou sa nejaká vec predá-
va a kupuje za peniaze, smluva pracovná ustanovuje od-
menu za vykonanú prácu; druhom smluvy je: nájomné,
pôžička atď.

6. Vydržanie a premlčanie. Kto za dlhší určitý čas bez Vydržanie.
isti drží nejakú vec vo svojom majetku, podľa platných
zákonov stane sa jej majiteľom. (U vecí hnutelných sa
žiada doba 3—6, u nehnuteľných 32—40 r.)

Premľčanie je strata práva, ktoré v čase zákonom ur- Preml-
čenom nebolo uplatňované. čanie.

Pravidlá a podmienky vydržania a premlčania ustanovuje zá-
kon občiansky.

7. Najobyčajnejší prostriedok, ako nadobudnúť hmot- Práca.
ný majetok, je práca, či už telesná alebo duševná.

Práca je činnosť, ktorá prospieva buď samému pra-
cujúcemu, buď inému. Každý človek je povinný praco-

vať. Povinnosť práce vysvitá zo zjavenia Božieho. V **Starom zákone** prikazuje Boh: „V potu tváři svojej budeš jesť chlieb, kým sa nevrátiš do zeme.“ (1 Mojž 3, 19.) „Šesť dní budeš pracovať a konať všetky svoje práce.“ (2 Mojž 20, 9.)

Povinnosť pracovať. Písmo sv. poukazuje na to, že človek je stvorený pre prácu: „Človek sa rodí pre prácu a vták pre let.“ (Jób 5, 7.) V Novom zákone Ježiš Kristus nás pobáda k práci svojím príkladom. V podobstvách o lenivom služobníkovi (Mt 25, 14—30.), o pracovníkoch vo vinici (Mt 20, 1—16.) poukazuje na potrebu práce. Sv. Pavol ap. hovorí: Kto nechce pracovať, nech ani nejde.“ (2 Sol 3, 10.) Ďalej nás napomína: „Každý dostane vlastnú odplatu podľa vlastnej námahy.“ (1 Kor 3, 8.)

Voľba povolania. Každý človek má svedomite konať prácu svojho povolania, už či je to práca duševná alebo telesná. S mravného hľadiska každá práca a každé mravne prístupné povolanie má pred Bohom jednakú cenu, hoci v spoločenskom živote niektoré povolanie je dôležitejšie ako iné. V každom povolaní môže človek dosiahnuť svoj časný a večný cieľ. — Voľba povolania je veľmi dôležitá. Človek pri voľbe povolania musí mať pred očami, či má náklonnosť a spôsobilosť pre povolanie, ktorému sa chce venovať, a či otázne povolanie zodpovie jeho povahe. Nemáme si voľiť povolanie, ktoré je vzhľadom na našu povahu spojené s nebezpečenstvom hriechu. Keď máme rodičov alebo príbuzných, ktorí na svoje staré dni sú utisnutí na našu pomoc, pri voľbe povolania aj na túto okolnosť máme brať ohľad, aby sme im mohli byť na pomoci. Na svoje budúce povolanie máme sa svedomite pripravovať. Čas mladosti, ako čas prípravy na povolanie, máme svedomite využiť, by sme si nadobudli potrebné vedomosti.

Svedomité konanie povinností svojho stavu a povolania je základom spokojnosti a blaženosti tak u jednotlivca ako aj u národov a celej spoločnosti ľudskej.

Hriechy proti pracovitosti. **Proti pracovitosti hreší: 1. lenivý,** t. j. kto prejavuje nechť do povinnej práce a ju zanedbáva. „Mnohému zlému učí záhaľčivosť“, hovorí Písmo sv. (Sir 33, 29.)

2. Prepiate príčinnivý, ktorý bez potreby z hralivosti a lakomstva obťažuje sa toľkými prácami a starosťami, že jeho zdravie je ohrozené a nemôže venovať ani trochu času spáse svojej duše.

„Čože osoží človekovi, keby získal aj celý svet, ale duši svojej by uškodil?“ hovorí Ježiš Kristus. (Mt 16, 26.)

Naša starostlivosť o majetky pozemské má byť:

a) bez všetkej úzkostlivosti o budúcnosť a popri nej nesmieme zabudnúť na svoje spasenie. Ježiš Kristus hovorí: „Nebudte ustarostení, a nevravte: „Čo budeme jesť?“ alebo: „Čo budeme piť?“ — alebo: „Čím sa zaodějeme?“ (Mt 6, 31.);

Aká má
byť sta-
rostlivosť
o pozem-
ské ma-
jetky.

b) má byť spojená s kresťanskou skromnosťou. „Uspokojme sa teda s tým, že máme pokrm a odev“, hovorí sv. Pavol apoštol. (1 Tim 6, 8.)

Bohatstvo, ku ktorému sme prišli spravodlivým spôsobom, samo osebe nie je hriechom, a preto domáhať sa bohatstva je dovolené; pravda, bohatstvo nesmie byť cieľom života, ale má byť prostriedkom k dobrému. Mnohých ľudí bohatstvo zvedie k hriechu.

Bohat-
stvo.

„Veru, vravím vám, bohatý ťažko vojde do kráľovstva nebeského“, hovorí Ježiš Kristus. (Mt 19, 23.)

Ježiš Kristus prikazuje zámožným konať skutky milosrdenstva pod trestom večným. (Mt 25, 41—43.)

Chudoba sama v sebe ešte nie je záslužná pre spásu, ale stane sa ňou, keď ju z lásky k Ježišovi Kristovi spojkne a trpezlivo znášame. O takýchto chudobných hovorí Kristus Pán: „Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je kráľovstvo nebeské.“ (Mt 5, 3.)

Chudoba.

Nadobudnutý majetok máme náležite opatrovať a rozumne i šetrne užívať. Rozumne a šetrne upotrebovujeme svoj majetok, keď zaň sebe a svojej rodine zadovážujeme predovšetkým veci potrebné a užitočné a len potom veci príjemné.

Ako má-
me opatro-
vať a uží-
vať nado-
budnutý
majetok?

„Pamätaj na nedostatok v čas hojnosti a na chudobu i núdzu v deň bohatstva.“ (Sir 18, 25.)

Štedre užívame svoj majetok, keď z neho venujeme na úctu božiu a pre blaho chudobnejších bližných.

„Zo svojho majetku dávaj almužnu... ak budeš mať mnoho, dávaj hojne, ak budeš mať málo, aj z mála hľad' vďačne dávať.“ (Tob 4, 7, 9.)

Kto svoj majetok náležite neopatrjuje, kto časné majetky zbytočne márne a ich rozhadzuje, dopúšťa sa márnotratnosti.

„Kto miluje hostiny, bude v núdzi; kto miluje víno a tučné veci, nezbohatne.“ (Prís 21, 17.)

Kto však svoj majetok až veľmi úzkostlivo opatruje a v nesmiernej túžbe po majetku ani na najpotrebnejšie veci nechce vydať peniaze, prehrešuje sa lakomstvom.

„Nieto horšieho než milovať peniaze, lebo ten, kto to činí, i dušu má na peďaj.“ (Sir 10, 10.)

§ 61. Hriechy proti cudziemu majetku.

V siedmom prikázaní Božom zakazuje Boh nespravodlive uškodiť bližnému na jeho majetku.

Bližnému na jeho majetku môžeme škodiť: 1. krádežou a lúpežou, 2. podvodom, 3. úžerou, 4. nespravodlivým zadržiavaním jeho majetku, 5. dobrovoľným poškodzovaním jeho majetku.

Krádež.

1. Krádež pácha, kto potajomky a bezprávne berie cudzí majetok.

Kto kradne, toho menujeme zlodiejom. Keď služobníci okrádajú svojich pánov, nehrešia len proti ich majetku, ale aj proti vernosti. Dietky tiež si nesmú osvojovať niečo z majetku rodičov bez ich svolenia. Keď je krádež spáchaná v chráme alebo keď bola odcudzená vec posvätná (napr. kalich, ornát, pozostatky svätých atď.), takáto krádež sa menuje svätokrádežou. Takto ulúpil kráľ Nabuchodonozor posvätné nádoby z chrámu jeruzalemského. Kto si bezprávne privlastní veci na opateru sebe sverené, dopúšťa sa spreneverenia.

Lúpež.

Lúpež pácha, kto násilne a bezprávne odníma cudzí majetok. Od krádeže sa líši tým, že poškodený majiteľ vidí a vie, že sa mu deje krivda, ale nemôže sa proti násiliu obrániť. Lúpež sa prieči nielen siedmemu, ale aj piatemu prikázaniu Božiemu pre násilie na bližnom vykonané. Pri sv. spovedi aj túto okolnosť treba pripomenúť.

Krádež a lúpež sú tým väčšími hriechami, čím väčšiu hodnotu má odcudzená vec a čím väčšia škoda vznikla z toho bližnému.

„Ani zloději... ani zbojníci nebudú dedičmi kráľovstva Božieho“, hovorí sv. Pavol ap. (1 Kor 6, 10.) Krádež a lúpež prísne tresce aj svetský súd.

Od krádeže musíme rozoznávať **tajné odškodnenie**. **Tajné odškodnenie** je potajomné odňatie veci nám podľa práva patriacej, ale bližným neprávom zadržanej. Menuje sa tajným, lebo zpravidla deje sa bez vedomia držiteľa, **ktorý vec podľa práva nám patriacu podobrotky nechce vydať**. Tajné odškodnenie len navonok sa podobá krádeži, ale v podstate sa líši od nej; zlodej totiž berie to, čo mu nepatrí, kto sa však tajne odškodňuje, berie to, čo mu patrí. Takéto tajné podškodnenie je dovolené za týchto podmienok: a) Naša požiadavka musí byť istá, bez všetkých pochybností, b) keď sa nemôžeme zákonnou cestou domôcť svojej požiadavky, c) musíme dbať, aby sme si len to a toľko vzali, čo nám podľa práva patrí, a aby sme pritom nepoškodili iného, d) aby sme nikoho neuvedli do podozrenia z krádeže. V iných okolnostiach tajné odškodnenie nie je dovolené.

Nedopúšťa sa krádeže, kto vo svrchovanej núdzi berie z cudzieho majetku toľko, koľko nevyhnutne potrebuje na zachránenie svojho života alebo života svojho bližného. V tomto prípade predpokladáme, že rozumný majiteľ by proti tomuto i tak ničoho nenamietal.

2. Podvodom hreší, kto klamom alebo lestou privlastňuje si majetok svojho bližného.

Podvod.

Podvodník alebo klame svojich bližných priamo alebo využije ich nevedomosť, aby sa na ich škodu obohatil. Podvodu sa dopúšťa napr. kto upotrebuje falošnú mieru alebo váhu, kto falšuje peniaze, potraviny alebo listiny s tým úmyslom, aby takto prišiel k majetku, podpálil si dom, aby dostal peniaze od poisťujúcej spoločnosti, pri odpredaji zamlčí nejakú podstatnú chybu atď.

Tieto hriechy zakazuje Písmo sv.: „Nečinite nič nepravého v súde, meraní, vo váhe, v miere. Spravodlivá nech vám bude váha a spravodlivé závažie.“ (3 Mojž 19, 35—36.)

3. Ťžerou hreší, kto núdzu bližného využíva na nespravodlivý vlastný zisk.

Ťžera.

Toto robí ten, kto od pôžičky žiada privysoké úroky a kto zdraňuje tovar a potraviny umelým spôsobom nad ich skutočnú cenu. Takto niektorí skupujú tovar a nevydávajú ho prv, až je veľká núdza, aby takto dostali čo najviacej peňazí.

Sv. Bernard hovorí: „Ťžerníci sú vrahovia chudobných, lebo berú chudobným všetko, čo pre život potrebujú.“ Písmo sv. hovorí: „Dobre robte a požičiavajte, nič za to nečakajte.“ (Lk 6, 35.)

Primerané zákonité úroky žiadať za pôžičku a primeraný zisk žiadať pri kupčení nie je hriešne, ba je dovolené. Podvod a úžeru prísne tresce aj svetský zákon.

Zadržova-
nie cudzie-
ho ma-
jetku.

4. Nespravodlivým zadržiavaním cudzieho majetku hreší, kto nájdené, vypožičané alebo sverené veci nevracia a kto neplatí včas, čo platiť je povinný.

Sv. Augustín hovorí: „Čo si našiel a neprinavrátil, to si uchvátil.“ Len keď je nájdená vec nepatrnej ceny, môžeme si ju ponechať, ak ju nikto nehľadá a nežiada. Ináč nájdenú vec máme hneď vrátiť, len čo sme sa dozvedeli o jej vlastníkovi. Včasné a svedomité platenie mzdy a dlhov žiada od nás Písmo sv.: „Nech nezostane mzda tvojho robotníka u teba až do rána.“ (3 Mojž 19, 13.) „Nikomu nebuďte nič dlžní.“ (Rim 13, 8.)

Ťažko hrešia tí kupci a obchodníci, ktorí podvodom a schválne sa vyhlasujú za neschopných platiť (bankrot) a tak mnohých svojich veriteľov pripravia o peniaze. Nezavinенý úpadok nie je hriechom.

Poškodzo-
vanie
cudzieho
majetku.

5. Dobrovoľným a nespravodlivým poškodzovaním cudzieho majetku hreší: a) kto povinnú prácu zanedbáva alebo zle vykonáva, b) kto ohováraním odvádza blížnému kupcov alebo nečestnou konkurenciou poškodzuje jeho živnosť, c) kto akýmkoľvek iným spôsobom robí škodu na majetku blížného, napr. podpaľačstvom, lámaním ovocných stromov, pošliapaním lúk alebo siatín, mrzačením cudzieho dobytká atď.

Pri poškodzovaní cudzieho majetku spoluvinným sa stáva, kto káže, radí alebo pomáha škodiť na majetku blížného; kto ukradnutú vec prijíma, kupuje alebo uschováva a kto mlčí, keď sa robí škoda na cudzom majetku, alebo to nezabránuje, hoci to urobiť mal a mohol napr. strážnik, sluha.

Porušenie
autorské-
ho práva.

Poznámka. Hriechom proti siedmemu prikázaniu je aj **porušenie autorského práva.** Autorské právo záleží v tom, že pôvodca duševného diela má právo o svojom diele voľne rozhodovať, prípadne z neho ťažiť. Tak napr. bez výslovného dovolenia autora nikto si nesmie jeho dielo odpísať, vydať, preložiť, pred verejnosťou predniesť (divadelné kusy, hudobniny atď.) až do určitého, zákonom ustanoveného času. Kto z diela už uverejneného niečo doslovne prevzal, je povinný pôvodcu uviesť, čiže citovať. Kto pri napísaní svojej práce čerpal myšlienky z iného diela, má ho uviesť ako prameň. Kto to úmyselne neurobí, dopúšťa sa literárnej krádeže.

§ 62. Povinnosť náhrady.

Kto bližnému svojmu niečo odcudzil alebo na majetku uškodil, vo svedomí je prísne zaviazaný cudziu vec čím skôr prinavrátiť a spôsobenú škodu vynahradiť, lebo ináčej nedosiahne odpustenie svojich hriechov. Povinnosť náhrady.

Povinnosť náhrady vysvitá:

1. Z Písma sv., ktoré prikazuje spôsobenú škodu vynahradiť a kladie náhradu za podmienku odpustenia hriechov.

„A navrátil by záloh ten bezbožný a vrátil by, čo ulúpil, a chodil by v prikázaniach života... Žiť bude a nezomrie.“ (Ez 33, 15.) Příklad Zacheja. (Lk 19, 8—10.)

2. Z tradície, Sv. Augustín hovorí: „Vina nie je odpustená, kým ukradnutá vec nie je nahradená.“

3. I rozum nás poučuje, že každému máme dať to, čo mu patrí a čo je jeho majetkom. Preto aj občiansky zákon prikazuje zavinenú škodu nahradiť.

Nespravodlivý majetok navrátiť a spôsobenú škodu nahradiť podľa poriadku sú povinní: a) kto nespravodlivo nadobudnutý majetok alebo zaň utŕžené peniaze má, prípadne ich spotreboval, b) kto škodu spravíť rozkázal, c) kto škodu vykonal a d) vôbec všetci, ktorí nejakým spôsobom prispejú k poškodeniu majetku bližného alebo z povinnosti poškodenie nezamedzili. Každý je povinný hradiť všetku škodu, ak tak nespraví alebo nemôže spravíť niekto z tých, ktorí pred ním sú k náhrade zaviazaní.

Kto nevedomky má cudzí majetok, musí ho prinavrátiť vlastníčkovi, len čo sa dozvie, že je to cudzie. Kto teda kúpil alebo dostal ukradnutú vec, musí ju navrátiť. Kto si vec nadobudol poctivým spôsobom (kúpa, dedičstvo atď.) a nevie, že je to vec ukradnutá, je **poctivým držiteľom** veci. Kto však vie, že nespravodlivo drží vec cudziu, je **nepoctivým držiteľom** cudzej veci.

Poctivý držiteľ je povinný okrem cudzej veci prinavrátiť aj to, o čo sa stal bohatším; držiteľ nepoctivý však je povinný nahradiť okrem toho aj všetku škodu, ktorú vlastník utrpel, a aj zisk, ktorý by vlastník z veci bol mal.

Kto je viazaný k náhrade?

Kedy treba hradiť?

Čo treba hradiť?

Poctivý držiteľ, ak sa vec u neho zničila alebo stratila prv, ako by sa bol dozvedel, že je cudzia, nie je povinný ju hradiť podľa zásady: „res perit domino“, t. j. „vec sa stratí pánovi“; nepoctivý držiteľ však aj v tomto prípade je povinný hradiť všetko.

Komu
treba
hradiť?

Náhrada má sa dať vlastníčkovi, čiže tomu, kto bol uškodený, podľa zásady: „res clamat ad dominum = vec volá po svojom pánovi.“ Ak vlastník alebo poškodený nie je živý, náhrada prináleží jeho dedičom. Keď sú poškodení niekoľkí, náhrada sa má medzi nich rozdeliť v takom pomere, v akom boli poškodení. Ak vlastníka alebo jeho dedičov vôbec nemožno nájsť a zistiť, náhrada sa môže rozdať medzi chudobných alebo venovať na dobročinné ciele.

Cudziu vec nemusíme majiteľovi vrátiť priamo, ale sa to môže stať aj potajomky, prípadne prostredníctvom iného (napr. duchovného otca).

Povinnosť náhrady môže prestať:

Kedy
prestáva
povinnosť
náhrady?

1. **Navždy**, keď sa jej poškodený dobrovoľne zniekol alebo potajomky sa odškodnil.

2. **Na čas**, keď je náhrada fyzicky alebo morálne nemožná.

Fyzicky je nemožná náhrada pri úplnej chudobe; morálne je nemožná v tom prípade, keby sa to mohlo stať len s veľkou obetou, ktorá by nebola náhrade primeraná. Napr. seba a rodinu by uvrhol do najväčšej biedy, prípadne zdravie alebo česť jeho by boli ohrozené.

Kto pre tieto príčiny nemôže hneď navrátiť cudziu vec alebo vynahradiť spôsobenú škodu, musí mať aspoň dobrú vôľu navrátiť potom, keď mu to bude možné; pravda, musí sa pričiniť o možnosť toho. Kto nemôže hradiť všetko, má hradiť aspoň toľko, koľko môže.

Postúpe-
nie ma-
jetku.

Postúpením majetku (konkurz) tiež prestáva povinnosť náhrady na čas; pravda, toto postúpenie nesmie byť podvodné. Postúpenie majetku záleží v tom, že dlžník, ktorý nemôže všetkým veriteľom platiť, oddá im celý svoj majetok, aby sa na ňom podľa pomeru svojich požiadaviek podelili. Keby sa však postupiteľ majetku znovu na-

toľko vzmohol, že môže všetkým svojim veriteľom zadosť urobiť, je k tomu vo svedomí viazaný; ak mu však veritelia svoje ostatné požiadavky odpustili, povinnosť prestane.

Ôsme prikázanie Božie.

„Nepreriekneš krivého svedectva proti bližnému svojmu.“
(2 Mojž 20, 16.)

Boh v ôsmom prikázaní prikazuje:

1. aby sme vždy pravdu hovorili a boli úprimní,
2. aby sme si česť a dobré meno nadobúdali a zachovali,
3. aby sme česť a dobré meno bližného šetrili a chránili.

§ 63. Povinnosť pravdomluvnosti.

Pravdu hovoríme, keď sa naše slová srovnávajú s našim smýšľaním.

Človeka, ktorý vždy a všade hovorí pravdu a ktorého skutky srovnávajú sa s jeho smýšľaním, menujeme pravdomluvným a úprimným. Človeka pravdomluvného a úprimného si ctíme a vážime, ale s opovrhnutím sa odvracame od človeka neúprimného a luhára.

Pravdu hovoriť sme povinní. Žiada to:

1. Zákon prirodzený. Podľa tohto zákona cieľom reči je vyjadrovať myšlienky a nie ich zakrývať; ďalej podľa toho istého zákona človek ako tvor spoločenský je povinný hovoriť pravdu, lebo pravdomluvnosť je základom vzájomnej dôvery, bez ktorej by spoločenský život nebol možný.

Povinnosť
pravdomluvnosti.

2. Zákon zjavený. Kristus Pán hovorí: „Nech je vaša reč: Áno, áno — nie, nie.“ (Mt 5, 37.) Sv. Pavol apoštol píše: „Odhodte lož a každý hovorte so svojim bližným iba pravdu.“ (Ef 4, 25.)

Nikdy nie je dovolené vedome povedať niekomu niečo nepravdivého; ale úplnú pravdu povedať, t. j. vyjadriť všetko, čo vieme, čo si myslíme a čo chceme, nie sme povinní každému a vždycky. Úplnú pravdu povedať sme povinní len tým, ktorí majú právo to od nás žiadať, napr. dieťa rodičom, podriadený predstavenému, sudcovi atď. Nie sme povinní úplnú pravdu hovoriť najmä vtedy, keď sa nás dopytujú ľudia, pred ktorými má pravda ostať zatajená, alebo keď to žiada láska k bližnému. Tak smieme dať vyhýbavú alebo neurčitú odpoveď, prípadne smieme zamlčať nejakú okolnosť alebo aj celú pravdu zatajiť.

Nejakú okolnosť zamlčujeme alebo vyhýbavú odpoveď dávame pri tajnej výhrade, celú pravdu zatajujeme pri tajomstve.

**Tajná
výhrada.**

Tajná výhrada (*restrictio mentalis*) alebo **zámlka** je dodatok k reči v myšlienkach pripojený, ale slovami nevyjadrený; prípadne neúplné podanie pravdy alebo zamlčanie nejakej okolnosti, takže naša reč pripúšťa aj iný smysl.

Napr. sv. Atanáz, súc na smrť hľadaný svojimi nepriateľmi, plával na loďke po rieke Níle. Zrazu nepozorovane obrátil loďku a išiel v ústrety prenasledovateľom (tí ho osobne nepoznali). Keď sa s nimi stretol, pýtali sa ho, či videl Atanáza a či je ďaleko. On povedal: „Nie je ďaleko.“ Atanáz neluhal, hovoril pravdu, jeho slová však ináč rozumeli prenasledovatelia, ponáhľali sa opačným smerom a Atanáz bol zachránený.

Tajnú výhradu smieme použiť len v týchto okolnostiach: a) keď spytujúci sa nemá práva žiadať od nás plnú pravdu, b) keď máme dôležitú príčinu, aby sme nevyjavili úplnú pravdu a c) keď z toho nikomu nevznikne škoda.

Pravdu nemáme vyjadriť vôbec, keď je reč o tajomstve.

**Tajom-
stvo.**

Tajomstvo je vec alebo okolnosť, ktorá nie je známa pred širšou verejnosťou a z vážnych príčin má zostať neznámou.

Tajomstvo môže byť: 1. prirodzené, 2. sverené, 3. úradné, 4. sviatostné.

1. **Tajomstvo prirodzené** viaže toho, kto sa náhodou dozvedel o niečom, čo nesmie byť prezradené, alebo o ne-

jakej chybe bližného, ktorá by cti a dobrému menu jeho škodila, keby sa stala známou. Každý človek má právo, aby jeho česť nebola zničená prezradzovaním jeho chýb.

2. Tajomstvo sverené alebo tajomstvo dôvery viaže toho, kto sa sľubom zaviazal, že nikomu neprezradí, čo mu bolo dôverne oznámené.

3. Tajomstvo úradné je tajomstvo, ktoré sme povinní zachovávať pre svoj úrad. Týmto tajomstvom sú viazaní napr. št. úradníci, sudcovia, vojenská dôstojníci, advokáti, lekári atď.

4. Tajomstvo sviatostné alebo spovedné viaže spovedníka.

Kedy je dovolené vyjaviť tajomstvo?

Tajomstvo prirodzené a tajomstvo sverené len z doštatočných a vážnych dôvodov smieme odhaliť, a to hlavne:

Kedy
môžeme
vyjaviť
tajom-
stvo.

a) keď sa nás pýtajú ako svedkov pred oprávneným súdom,

b) keby mal nespravodlivo trpieť nevinný, ak by sme nevyjaviť známe nám tajomstvo,

c) keď vyjavenie tajomstva žiada obecné blaho a keď tým nejaké hroziace nešťastie odvrátíme od svojich bližných,

d) keď je vo vlastnom záujme tajitéľa, aby sme jeho tajomstvo nám sverené prezradili, napr. keď pomýšľa na samovraždu alebo na iný zločin.

Tajomstvo úradné možno vyzradiť len vtedy, keď bol úradník od mlčanlivosti, čiže povinnosti zadržať tajomstvo svojimi predstavenými výslovne oslobodený.

Keď je predmetom úradného tajomstva nejaká vec, ktorú úradník pozná nielen z úradu, ale aj z iných prameňov, môže o tom opatrne hovoriť natoľko, nakoľko vie o tom z týchto iných prameňov.

Tajomstvo spovedné prezradiť nie je dovolené nikdy a v nijakých okolnostiach.

Duchovný otec vo svedomí pod ťažkým hriechom a pod ťažkými cirk. trestami je viazaný zachovať spovedné tajomstvo. Je povinný radšej smrť podstúpiť, ako by mal zo sv. spovede i najmenšiu vec prezradiť. (Príklad sv. Jána Nepomuckého.)

Tajom-
stvo
listovné.

Môžeme spomenúť aj **tajomstvo listovné**, ktoré zakazuje otvárať a čítať cudzie listy a ich obsah iným osobám prezradiť.

Korešpondovanie je v dnešnej dobe dôležitou súčasťou verejného života a stratilo by na svojej cene i dôležitosť, keby obsah listu každému, i nepovolanému bol prístupný. Listovné tajomstvo spočíva na zákone prirodzenom a v každom kultúrnom štáte je zákonom chránené. A preto, kto neoprávnene a bezdôvodne zachycuje cudzie listy, ich otvára, číta, prípadne ich obsah pre svoj prospech použije, dopúšťa sa hriechu. Ak ide o list obsahu dôležitého a rušiteľ tajomstva vie, že takýmto porušením adresát bude ťažko postihnutý, dopúšťa sa ťažkého hriechu.

Keď sa otvorenie listu stane osobami na to oprávnenými, nie je to porušením listovného tajomstva, napr. rodičia majú právo otvoriť a čítať listy svojich nedospelých detí, vychovávatelia listy svojich chovancov atď.

O zvedavom čítaní otvorených listkov, pohľadníc a tlačív platia miernejšie pravidlá, lebo odosielateľ tým, že použil otvorený list, dal najavo, že tak jemu ako aj adresátovi nezáleží na zatažení obsahu.

Mlčanli-
vosť.

Čnosť, ktorá nás vedie k zachovaniu tajomstva, menujeme mlčanlivosťou.

O mlčanlivosti hovorí sv. Augustín: „Najlepším prostriedkom proti hriechom jazyka je mlčanie.“ Sv. Ambróz: „Mlčanlivosť je matkou rozumných myšlienok.“

Opak mlčanlivosti je mnohovravnosť. Písmo sv. hovorí: „Mnoho hovorenia nebýva bez hriechu.“ (Prísľ 10, 19.)

§ 64. Hriechy proti pravdomluvnosti.

Lož. Proti pravdomluvnosti sa prehrešuje, kto luhá. Luháť znamená vedome a úmyselne hovoriť nepravdu, aby sme druhého oklamali.

Lož sa líši od omylu. Pri omyle síce tiež za pravdu vyhlasujeme, čo nie je pravdou, t. j. čo nezodpovedá skutočnosti, ale ne-

robíme tak vedome a úmyselne, lebo ani sami nevieme, že sa mýlime; pri lži však človek úmyselne tvrdí niečo, čo sa nesrovnáva s jeho presvedčením, preto ľuhá aj ten, kto síce nevedomky hovorí pravdu v domnienke, že čo hovorí, nie je pravda.

Reč naša je lžou: a) keď sme presvedčení, že nezodpovedá pravde, čo hovoríme, b) keď je naša reč spôsobilá, aby sa jej bolo uverilo, c) keď hovoríme nepravdu preto, aby sme iných oklamali.

Nie je teda lžou žartovná, ironická, nie sú ňou bájky, poviedky, podobenstvá, obvyklé slová zdvorilosti atď.

Podľa cieľa rozoznávame: 1. lož záškodnú, čiže zlo- Koľkoraká
myseľnú, 2. lož služobnú a 3. lož žartovnú. je lož?

1. **Lož záškodná** je tá, ktorou chceme svojmu bližnému uškodiť alebo na jeho majetku, alebo na jeho cti a dobrom mene. Táto lož môže byť hriechom ťažkým, keď máme v úmysle bližnému ťažko škodiť.

2. **Lož služobná** alebo lož z núdze je tá, ktorou chceme sebe alebo niekomu inému prospieť (službu konať).

Cieľ tejto lži môže byť azda dobrý, ale keďže cieľ neposväcuje prostriedky, i takáto lož je hriechom, pravda, len všedným, ak ňou inému neškodíme.

3. **Lož žartovná** smeruje k zábave, k žartu a k obveseleniu; obyčajne nie je hriechom alebo je len hriechom všedným.

Môžeme spomenúť ešte lož zo zdvorilosti, čiže rozličné zdvorilé hovory, ktoré v spoločenskom živote často užívame, hoci sa azda niekedy nezakladajú na pravde.

Keď sa lož javí nielen v slovách, ale aj v skutkoch, Pretváрка.
menujeme ju **pretvárkou**; táto záleží v tom, že človek iná-
čej koná, ako myslí.

Číra pretváрка, ak nie je spojená s lžou, nie je hriechom; napr. keď sa pri návšteve tvárime, ako by sme už chceli ísť preč a práve vtedy čakáme na výzvu, aby sme ostali.

Osobitným druhom pretvářky je pretvářka nábožen- Pokry-
ská, čiže pokrytectvo. Záleží v tom, že človek pred sve- tectvo.
tom chce sa ukázať lepším a nábožnejším ako je v skutočnosti.

Túto nepravosť často vyčítal Pán Ježiš farizejom.

Licho-
tenie.

Istým druhom lži je aj **lichotenie**. Záleží v tom, že proti svojmu presvedčeniu a pre vlastnú výhodu chválime iných do očí viac, než zasluhujú.

Takíto ľudia sa menujú aj podlizačmi. „Ich ústa... za zisk líškajú sa ľudom“, hovorí sv. ap. Júda (Jud 1, 16.) Sú to veľmi nebezpeční ľudia, lebo vychvaľujú svojho bližného, ukrývajú jeho chyby a tým väčší ho uvrhujú do nebezpečenstva hriechu.

Krivé
svedectvo.

Keď niekto pred súdom vedome a úmyselne hovorí niečo, čo nie je pravda, dopúšťa sa **krivého svedectva**. Ak je krivé svedectvo spojené s prisahou, to je **krivá prisaha**, ktorá je **ťažkým hriechom**.

Prečo je
lož hrie-
chom?

Písmo sv. zavrhuje každú lož a hlavne lož záškodnú. Mnohé miesta Písma sv. nám o tom svedčia: „Ohyzda špatná je na človekovi lož.“ (Sir 20, 26.) „Ústa, ktoré luhajú, zabíjajú dušu.“ (Múdr 1, 11.) „V ohavnosti sú u Pána ústa lživé.“ (Prís 12, 22.) „Neklamte sa navzájom.“ (Kol 3, 9.)

I zdravý rozum zavrhuje lož. Luhár prevracia cieľ reči, ničí vzájomnú dôveru, základ spoločnosti ľudskej a často spôsobuje mnoho zlého.

Už pohaní zavrhovali lož. Cicero hovoril: „Mendaci homini ne verum quidem decenti credere solemus = luhárovi neveríme, i keď pravdu hovorí.“

§ 65. Starostlivosť o vlastnú česť a dobré meno.

Pojem cti.

Vlastná česť je dvojaká: vnútorná a zovnútná.

Vnútorná česť je naša mravná hodnota, ktorú máme pred vlastným svedomím a pred Pánom Bohom.

Vonkajšia česť je priaznivý úsudok iných o našej mravnej hodnote.

V každodennom živote, keď je reč o cti, obyčajne rozumieme vonkajšiu česť.

Keď ľudia svoj priaznivý úsudok o nás dávajú najavo slovom alebo skutkom, máme pred nimi česť a dobré meno.

Česť, vzdávanú vo veľkej miere, menujeme slávou.

Česť a dobré meno je v každodennom živote pokladom veľmi cenným a potrebným. Písmo sv. hovorí: „Lepšie je dobré meno ako mnohé bohatstvá: priazeň dobrá je nad striebro a zlato.“ (Prís 22, 1.) Pre zdarné účinkovanie dobré meno musí mať: učiteľ, kňaz, úradník a vôbec každý, kto účinkuje vo verejnom živote; dobré meno potrebuje obchodník, živnostník, roľník a vôbec každý, kto sa uchádza o dôveru ľudí. Dobré meno nás často chráni pred hriechom, ktorého sa držíme len preto, aby sme česť a svoje dobré meno nestratili. Napokon česť je mocnou oporou čnostného života a potechou v nešťastí, lebo ľahšie znesieme akúkoľvek stratu a nešťastie, len keď nám česť a dobré meno ostane nedotknuté.

Cena cti.

Keďže česť je taká cenná a potrebná, každý človek je povinný starať sa o svoju česť a dobré meno. Na to nás napomína Písmo sv.: „Staraj sa o dobré meno: lebo ti dlhšie zostane ako tisíce drahých a veľkých pokladov.“ (Sir 41, 15.)

O vlastnú česť sa staráme: 1. keď sa usilujeme pred blížnym dobré meno si nadobudnúť a zachovať, 2. keď svoju česť chránime pred nespravodlivým útokom.

Kedy sa staráme o vlastnú česť?

1. Česť najistejšie si nadobúdame bezúhonným životom a verejným konaním dobrých skutkov. Ježiš Kristus žiada od nás, aby sme verejne pred ľuďmi konali dobré skutky. (Mt 5, 16.) Sv. Pavol ap. hovorí: „Buďte ku všetkým láskavi.“ (Flp 4, 5.)

Česť pred ľuďmi nadobudnutá hriechnymi prostriedkami, ako je lož, pretváрка atď., nemá nijakej ceny a vôbec nie je dovolené použiť hriechne prostriedky na získanie cti.

2. Svoju napadnutú česť máme brániť. Toto bránenie však má sa diať prostriedkami dovolenými a dôstojne. Takto sa bránil Ježiš Kristus, keď farizeji o ňom tvrdili, že pomocou Belzebuba, kniežata diablov, vyháňa zlého ducha (Mt 12, 27.) alebo keď ho Kajfášov služobník po tvári udrel. (Jn 18, 23.)

Bránenie napadnutej cti.

Prví kresťania a sv. mužovia si bránili napadnutú česť. Často najlepším prostriedkom na obránenie napadnutej cti býva mlčanie. Takto mlčal Ježiš Kristus pred veľradou židovskou, keď falošní svedkovia proti nemu svedčili. (Mt 26, 63.) Svoju česť brániť je našou povinnosťou najmä vtedy, keď v našej osobe bola urazená česť

nášho stavu a keby nebránením našej cti utrpel škodu stav, ku ktorému patríme, alebo úrad, ktorý zastupujeme.

Takto bránil svoju napadnutú česť sv. Pavol ap. proti Korintanom. (2 Kor 11, 12. a nasl.)

Zakázaným prostriedkom bránenia cti je súboj.

Keďže česť je poklad pozemský, vo veci cti nemáme byť pricitliví, nemáme sa jej úzkostlivo domáhať u ľudí; a keď ide o našu osobnú česť, môžeme sa jej zrieknuť z lásky ku Kristovi.

Sv. Peter ap. hovorí: „Blahoslavení ste, keď vás hanobia pre meno Kristovo, lebo to (Duch) [ctí,] slávy [a moci], Duch Boží spočíva na vás.“ (1 Pt 4, 14.)

Hriechy
proti vlastnej cti.

Proti vlastnej cti sa môžeme prehrešiť: 1. nevšímavosťou ku cti, 2. ctibažnosťou.

1. Ku svojej cti je nevšímavý, kto sa vôbec nestará o svoju česť. Je to znak života ľahkomyselného alebo celkom spustlého.

2. Ctibažnosťou hreší, kto vyhľadáva len vonkajšiu česť pred ľuďmi a o svoju mravnú hodnotu pred Pánom Bohom nestojí. U takéhoto nie je česť prostriedkom na dosiahnutie cieľa, ale samým cieľom. Takejto cti sa domáhali farizeji a zákonníci. (Mt 23, 2—30.)

Ježiš Kristus hovorí: „Pozor si dajte, aby ste svoje dobré skutky nekonali pred ľuďmi, žeby vás obdivovali. Inak nemáte zásluhy u vášho Otca, ktorý je na nebesiach.“ (Mt 6, 1.)

§ 66. Povinnosti ku cti bližného a hriechy proti nej.

Každý
človek
má právo
na česť.

Každý človek má právo na česť a dobré meno a právom môže žiadať od každého, aby sa bez príčiny nedotýkal jeho cti. Z toho plynie, že ku cti bližného máme určité povinnosti.

Ku cti bližného máme povinnosť, aby sme česť a dobré meno bližného šetrili a chránili. Česť a dobré meno bližného šetríme, keď o svojom bližnom dobre smýšľame, jeho zásluhy uznávame a jeho chyby ospravedlňujeme.

Česť a dobré meno bližného chránime, keď sa ujme jeho nevinne napadnutej cti, keď sa ho zastaneme, keď pripomínáme jeho zásluhy vtedy, keď ho iní hania. Keď v niektorej spoločnosti česť a dobré meno bližného napádajú v našej prítomnosti, svoju nevoľu máme dať najavo alebo zachmúrením tváři alebo vzdialením sa z tej spoločnosti.

Bližnému na cti ubližuje:

1. kto bližného krivo podozrieva alebo opovážlivo posudzuje,

Hriechy
proti cti
bližného.

2. kto bližného krivo ohovára alebo osočuje,

3. kto z bližného posmech robí alebo ho potupuje.

1. **Krivým podozrievaním hreší**, kto o svojom bližnom bez dostatočnej príčiny zle myslí.

Krivé
podozrie-
vanie.

„Nikto nech nemyslí zlého v srdci svojom proti bližnému svojmu.“ (Zach 8, 17.) Traja priatelia pokladali Jób za hriešneho človeka len preto, že musel veľa trpieť. (Jób 5.)

Opovážlivým posudzovaním hreší, kto bez príčiny o svojom bližnom niečo zlého za isté a pravdivé pokladá.

Opovážli-
vé posu-
dzovanie.

„Nesúďte, aby vás neposúdili.“ (Mt 7, 1.)

Krivé upodozrievanie a opovážlivé posudzovanie sú hriechy proti cti bližného vnútorne, v myslí spáchané. Kto týmto spôsobom krivdíl svojmu bližnému, povinný je svoj úsudok o ňom zmeniť.

3. **Ohováraním hreší**, kto chyby svojho bližného bez dostatočnej príčiny odkryva.

Ohová-
ranie.

Chyby bližného smieme a máme odhaliť, keď je to potrebné na polepšenie chyblaceho alebo keď tým zabránime väčšiemu zlu. Toto odhalenie chýb má sa stať len pred tými, ktorí sú povolani nápravu urobiť, ako pred rodičmi, učiteľmi, predstavenými a má sa stať z lásky k bližnému a nie zo škodoradosti.

Osočovaním, čiže ohovárkou hreší, kto o bližnom rozchyruje chyby, ktoré vôbec nemá, alebo kto jeho skutočné chyby zväčšuje.

Osočo-
vanie.

Ak sa osočovanie stane pred vrchnosťou, menujeme to krivou obžalobou.

Osočovanie menujeme aj nactiutľňhaním. Od ohovárania sa líši tým, že pri ohováraní hovoríme pravdu, pri osočovaní však luháme, a preto zlomyseľnosť pri osočovaní je väčšia. Osočovanie je hriechom ťažkým, ak sa ním bližnému vážne uškodí.

„Ako haď, keď uštipne potajomky, o nič menej nie je ten, kto tajne utíha.“ (Kaz 10, 11.)

Na ohovárdke má vinu aj ten, kto ohovárača rád počúva. Keď počujeme ohováračné reči, nesmieme mať v nich zalúbenie a keď takýmto rečiam nemôžeme zabrániť, aspoň svoju nevoľu máme dať najavo.

„Uši svoje opleť tŕním a neslúchaj zlostného jazyka a svojim ústam sprav dvere a zámky.“ (Sir 28, 28.)

Klebetenie. Osobitným druhom ohovárania je **klebetenie**, čiže **donášanie**. Záleží v tom, že sa niekomu donáša, čo zlého skutočného alebo vymysleného iný o ňom povedal, aby sa takto obidvaja znepriatelili. Tajným donášaním často vzniká veľké nepriateľstvo medzi jednotlivcami, ba aj medzi rodinami. Takéto donášanie práve pre zlý úmysel klebetníka býva obyčajne hriechom ťažkým.

Zlorečený je donášač a dvojazyčník: lebo mnohých, ktorí v pokoji žijú, pobúri.“ (Sir 28, 15.)

Udávanie. Toho, kto chyby bližného donáša jeho predstaveným s úmyslom, aby bližnému škodil, menujeme **udavačom**, **denunciantom**. Denunciantstvo svojím zlým úmyslom líši sa od oprávneného udávania, ktoré sa stáva v záujme všeobecného blaha alebo na zabránenie krivdy.

Potupovanie. **3. Potupovaním** alebo pohanením bližného hreší, kto **bezprávne zľahčuje** česť bližného v jeho prítomnosti.

Táto prítomnosť môže byť buď fyzická (osobná) alebo mravná (obraz, socha, zástupca). Haniecie musí byť bezprávne, lebo oprávnené hanenie nie je hriechom, ale pokáraním a trestom. Napr. rodičia smú pohaníť neposlušné deti, učitelia zlých a lenivých žiakov atď.

Úmyselné a bezprávne potupovanie je hriechom podľa okolností alebo ťažkým alebo ľahkým. Tento hriech je tým väčší:

a) čím vznešenejšia je osoba urazená, b) čím potupnejšie bolo slovo alebo skutok, ktorým bol bližný urazený, c) čím väčšia škoda povstala bližnému z urážky a d) čím viacej osôb počulo urážku.

„Kto by však svojmu bratovi povedal: „Hlupák!“ Zaslúži si (odsúdenie) vysokej rady. A kto by mu povedal: „Blázon!“ ten si zaslúži pekelný oheň.“ (Mt 5, 22.)

Tažko hreší, kto na cti utŕha zomrelým, lebo títo sa nemôžu brániť proti ohováрке. Tento hriech vo veľkej ošklivosti mali aj pohani, a preto hovorievali: „De mortuis nihíl, nisi bene = O mŕtvych nič, iba dobre (t. j. slobodno hovoriť).

Kto bližnému na cti a na dobrom mene ublížil, je povinný: 1. ohováрку odvolať a bližného odprosiť, 2. všetku ohovárkou spôsobenú škodu podľa svojich síl napraviť.

Hriechy proti cti a dobrému menu bližného napraviť je veľmi ťažko.

Kto bližného ohováral, musí jeho chybu ospravedlniť a poukázať na jeho dobré vlastnosti. Kto osočoval, čiže ohováral svojho bližného, musí pred tými istými, ktorí ohováranie počúvali, nepravdu o bližnom povedanú odvolať; kto potupil bližného, je povinný primeraným spôsobom (odvolanie, odprosienie atď.) mu na vedomie dať, že si ho váži a pokladá ho za čestného človeka. Kto donášaním rozošťval ľudí proti sebe, má sa usilovať ich smieriť.

Náhrada škody, spôsobenej na cti bližného.

Ak niekto na cti a dobrom mene tlačou (noviny) ublížil bližnému, je potrebné, aby aj nápravu spravil tým istým spôsobom. Urazený na základe tlačového zákona právom to môže žiadať. (§ 20. tlač. zák. XIV. z roku 1914 alebo Sb. z. a n. čís. 124, z r. 1924.)

Ak bližný utrpel ohováraním hmotnú škodu, je ohovárač povinný aj túto hradiť, pretože ju predvídal alebo aspoň mohol predvídať. Od hradenia tejto škody oslobodzuje len fyzická a mravná nemožnosť hradenia, prípadne odpustenie náhrady so stránky poškodeného.

Poučenie: Keďže česť a dobré meno sú pokladom veľmi cenným, dávajme si dobrý pozor na jazyk, kedykoľvek hovoríme o svojom bližnom, aby sme mu neublížili na cti a dobrom mene. Pamätajme na napomenutie láskavého Spasiteľa: „Vyhod najprv brvno z vlastného oka, a potom hľaď vyťahnuť smietku z oka svojho brata.“ (Lk 6, 42.) Sv. Augustín, biskup severoafrického mesta Hippo, dal nad svoj stôl nápis, že pri jeho stole nemá miesta, kto rád ohovára neprítomných bližných.

Setrime česť bližného.

„Kto ma olúpi o moje dobré meno,
vezme mŕ to, čím nezbohatne on
a bez čoho som veru úbožiak.“

III. PÄTORO CIRKEVNÝCH PRIKÁZANÍ.

Kresťan katolík okrem Desatora Božích prikázaní má zachovávať ešte aj Pätoro cirkevných prikázaní.

Pätoro cirkevných prikázaní znie takto:

1. Prikázané sviatky svätiteľ.

2. V nedeľu a v prikázaný sviatok svätú omšu nábožne slyšať.

3. Prikázané pôsty zachovávať a v isté dni mäsitého pokrmu sa zdržiavať.

4. Každoročne sa vyspovedať a aspoň v čase veľkonočnom prevelebnú Sviatosť Oltárnu prijať.

5. V zakázanom čase svadobné veselie a tanečné zábavy nekonať.

Význam
prikázaní
cirkevných.

Týmito prikázaniami Cirkev sv. bližšie nám určuje prikázania Božie a veriacim napomáha dosiahnuť kresťanskú dokonalosť. Prvé a druhé prikázania cirkevné sú doplnkom tretieho prikázania Božieho, zachovávaním tretieho a piateho prikázania cirkevného cvičíme sa v sebazapieraní a dodržiavanie štvrtého prikázania cirkevného, t. j. prijímanie sv. sviatostí vedie nás ku kresťanskej dokonalosti.

Prvé prikázanie cirkevné.

Prikázané sviatky svätiteľ.

§ 67. Sviatky Cirkvou sv. ustanovené.

Prečo
ustanovila
Cirkev
sviatky?

V prvom prikázaní cirkevnom nám Cirkev prikazuje, aby sme Cirkvou ustanovené sviatky práve tak svätili ako aj nedeľe.

Cirkev sv. ustanovila v roku niektoré pamätné dni, v ktoré si osobitne pripomínáme dobrodenia, ktoré sme dostali od Pána Boha a od svätých. Takto nám prikazuje Cirkev svätiteľ niektoré dni ku cti Pána, iné ku cti preblah. Panny Márie a svätých. Tieto dni menujeme cirkevnými sviatkami.

Podľa slávnosti, ktorou sa cirkevné sviatky slávia, rozoznávame:

Sviatky
Cirkvou
ustano-
vené.

a) **sviatky zasvätené** (festa fori), ktoré všetci veriaci slávia tak ako nedele, v chráme i mimo chrámu;

b) **sviatky nezasvätené** (festa chori), ktoré slávia len súkromne v chráme veriaci (pri sv. omši) a duchovní (breviár).

Počet zasvätených sviatkov pre celú cirkev katolícku upravuje nový Kódex cirkevného práva, platný od svätodušných sviatkov 19. V. 1918 (Can. 1247 § 1—3.)

Zasvätené sviatky Pána sú:

1. Vianoce, 2. Nový rok, 3. Sviatok Zjavenia Pána, čiže Troch kráľov, 4. Veľká noc, 5. Nanebevstúpenie Pána, 6. sviatok Ducha Svätého, čiže Turíce, 7. Božie Telo.

Zasvätené sviatky Panny Márie sú:

1. Nepoškvrnené počatie (8. dec.), 2. Nanebevzatie Panny Márie (15. aug.)

Zasvätené sviatky svätých sú:

1. Sviatok sv. Petra a Pavla (29. júna), 2. sviatok Všetechsvätých (1. nov.), 3. sviatok sv. Jozefa (19. marca). Posledný, pravda, len v tých krajinách, kde aj pred vydaním nového cirk. kódexu bol zasvätený (pred Turícami 1918).

Zasvätené
sviatky.

Okrem tu uvedených zasvätených sviatkov u nás podľa starého zvyku svätíme ešte tieto sviatky: pondelok Veľkonočný, pondelok Svätodušný, Hromnice (2. febr.), Zvestovanie Panny Márie (25. marca), Narodenie Panny Márie (8. sept.), deň sv. Štefana, prvého mučeníka (26. dec.), sviatok sv. Cyrila a Metoda (5. júla) a na mnohých miestach svätia pamiatku posvätenia kostola (hody).

Zasvätenie týchto sviatkov sa cirkevne neprikazuje, a preto kto v tieto dni nepočúva sv. omšu a koná služobné práce, neprehrešuje sa proti cirkevnému prikázaniu.

Druhé prikázanie cirkevné.

V nedeľu a v prikázaný sviatok omšu sv. nábožne slyšať.

§ 68. Účasť na omši svätej.

Cirkev sv. v druhom prikázaní prikazuje, aby sme v nedeľu a vo sviatok pri obete omše sv. pobožne prítomní boli.

Kto je
povinný
omšu sv.
slyšať?

Toto prikázanie pod farchou ťažkého hriechu viaže každého kresťana katolíka, ktorý prišiel k užívaniu rozumu (u nás obyčajne od 7. roku), ak ho dôležité príčiny neospravedlňujú.

Záväznosť tohto prikazu vysvitá z toho, že omša sv. je najdôležitejším bohoslužobným úkonom Nového zákona a je najdokonalejšou obetou, v ktorej sám Ježiš Kristus pod spôsobmi chleba a vína nekrvave sa obetuje svojmu Otcovi nebeskému. Ďalej sám Ježiš Kristus slovami: „Toto robte na moju pamiatku“ prikázal obnovovať obetu sv. omše preto, aby sa na nej mohli zúčastniť veriaci všetkých vekov.

Aby sa vyhovelو cirkevnému prikázaniu o účasti na sv. omši, požaduje sa: 1. telesná a nepretržitá prítomnosť, 2. prítomnosť duševná a 3. prítomnosť na sv. omši vo verejnom chráme.

Prítomnosť
telesná.

1. Telesne je prítomný ten, kto v ten čas, keď sa sv. omša koná, je v kostole a pridruží sa k počtu ostatných veriacich. Nie je potrebné, aby bol prítomný blízko oltára, aby mohol vidieť kňaza; môže byť na chóre, v bočnej kaplnke a ak je kostol preplnený, môže i vonku zostať pred kostolnými dverami, len nech je duševne spojený s ľudom, ktorý je vo vnútri chrámu.

Nevyhovuje telesnej prítomnosti, kto zo značnej vzdialenosti, mimo kostola pozoruje sv. omšu, keď je v kostole miesta nadostač.

Kto telefonom alebo rádiom počúva sv. omšu (modlitby kňaza a spev veriacich) i v tom prípade, ak by pri zdokonalení rádia i kňaza videl pred sebou, neučiní zadosť cirkevnému prikázaniu, lebo nie je telesne prítomný.

Nepretržitá
prítomnosť.

Nepretržitá prítomnosť požaduje, aby sme sa zúčastnili na celej sv. omši alebo aspoň na hlavných častiach (obetovanie, premenenie a prijímanie). Kto bez vážnej

príčiny zamešká značnú čiastku omše svätej, neučinil zadosť prikázaniu cirkevnému.

2. Telesná prítomnosť musí byť spojená s **prítomnosťou duševnou**, t. j. myseľ a pozornosť naša má byť obrátená k Bohu a na posvätný úkon, ktorý sa na oltári koná; slovom, na sv. omši máme byť prítomní pobožne. Prítomnosť duševná.

Pri omši sv. pobožne sme prítomní, keď sme prítomní s dobrým úmyslom, t. j. aby sme sa Bohu klaňali a jeho ctili, keď sa chránime všetkého, čo by mohlo rušiť vnútornú pobožnosť našu alebo pobožnosť ostatných veriacich, napr. obzeranie sa, rozhovor, smiech atď.

Pri sv. omši prítomní veriaci dávajú najavo svoju nábožnosť aj vonkajším spôsobom; tak pri čítaní sv. evanjelia vstanú, pri pozdvíhovaní, pri sv. prijímaní si kľaknú a bijú sa v prsia. Tento chváľitebný zvyk máme zachovať najmä tam, kde by jeho zameškanie vyvolalo u veriaceho ľudu pohoršenie.

3. Za starých časov bolo prikázané veriacim, aby na službách božích vo svojom farskom chráme boli prítomní. Dnes to nie je prikázané, a preto svojej náboženskej povinnosti zadosť učiníme, keď sv. omšu v ktoromkoľvek verejnom chráme alebo v poloverejnej kaplnke počúvame. (Cod. cirk. práva can. 1249.) Prítomnosť vo verejnom chráme.

Verejné chrámy sú tie, do ktorých je každému povolený prístup; kaplnky poloverejné sú napr. kaplnky ústavov, nemocníc, škôl ap., do ktorých len príslušníci týchto ústavov majú prístup. V súkromných kaplnkách smie sa sv. omša slúžiť len s povolením pápežským a platí len pre tie osoby, ktoré sú v indulte apoštolskom (dovoľujúca listina) pomenované.

Príčiny, ktoré nás od počúvania sv. omše ospravedlňujú, môžu byť: a) **nemožnosť fyzická**. Napr. ťažká choroba, cestovanie krajom, kde sa sv. omša neslúži atď., b) **nemožnosť morálna**, keby slyšanie sv. omše spôsobilo veriacim značnú škodu alebo veľkú ťažkosť, napr. ďaleká cesta do kostola a zlé počasie u človeka starého a slabého; služba, ktorú nemožno práve cez služby božie prerušiť, nedostatok slušného odevu atď., c) **i kresťanská láska k bližnému** nás ospravedlňuje, keď nám káže konať skutok, ktorý nás hatí v slyšaní omše sv. Napr. obsluhovať chorého, matka, ktorá nemá na koho sveriť malé dieťa atď.

Ktoré príčiny nás ospravedlňujú od slyšania omše sv.?

Kázeň. **Poznámka.** V prvých časoch kresťanských kázňí bola súčastkou sv. omše a konala sa hneď po evanjeliu; veriaci boli povinní aj kázňí počúvať. V dnešnej dobe všeobecne je kázňí oddelená od sv. omše a podľa cirkevného prikázania v nedeľu a vo sviatok nie sme povinní kázňí počúvať; je však užitočné, aby sme podľa možnosti aj na kázňi boli prítomní, žeby sme si tak kresťanské pravdy častejšie pripomenuli. Tí však, ktorým je kázňí pre poučenie vo viere a v mravoch nevyhnutne potrebná, priamo prirodzeným zákonom Božím sú viazaní slyšať slovo Božie. Kristus Pán hovorí: „Kto je z Boha, počúva Božie slová.“ (Jn 8, 47.)

Ako máme počúvať kázňí? Aby sme zo slyšania kázne mali duševný osoh, máme ju počúvať pozorne, jednotlivé pravdy na seba vzťahovať a robiť pevné predsavzatia, že sa v živote počutými kresťanskými pravdami budeme spravovať. Kristus Pán hovorí: „Blahoslavenější sú tí, čo počúvajú slovo Božie a zachovávajú ho.“ (Lk 11, 28.)

K zasväteniu nediel a sviatkov patrí, že podľa možnosti aj na popoludňajších službách božích sa zúčastníme (litánie, ruženec, krížová cesta atď.), ku sv. sviatostiam pristupujeme, nábožné knihy čítame a iné dobré skutky konáme.

Tretie prikázanie cirkevné.

Prikázané pôsty zachovávať a v isté dni mäsitého pokrmu sa zdržovať.

§ 69. O pôste.

Tretie prikázanie cirkevné nám prikazuje, aby sme v určité dni Cirkvou ustanovený pôst zachovávali.

O pôste
vôbec.

Človek už prirodzeným a zjaveným zákonom je viazaný, aby pôstom krotil svoje nemierne žiadosti, cvičil sa v sebazapieraní a kajal za svoje hriechy.

Pôst
cirkevný.

Pri pôste Cirkvou sv. nariadenom treba robiť rozdiel medzi zdržiavaním sa mäsitého pokrmu a medzi ujmou na jedle (pôst v pravom smysle slova). Nový cirk. zákonník značne uľavil tak v zdržiavaní sa mäsitého pokrmu ako aj vo veci pôstu.

Pre celú Cirkev nový Kodex cirk. práva (cán. 1252 § 1—4.) predpisuje tento pôstny poriadok:

1. Len mäsitého pokrmu zdržiavať sa máme každý piatok.
2. Mäsitého pokrmu zdržiavať i postiť sa máme. a) na Popoľnú stredu, b) v piatok a v sobotu vo veľkom pôste, c) na

suché dni, čiže kántry, d) na vigíliu pred Turícami, pred nanebevzatím P. Márie, pred sviatkom Všetehsvätých a pred Vianocami.

3. Len postíť sa máme vo všetky ostatné dni veľkého pôstu.
4. V nedeľu a vo sviatok ani mäsitého pokrmu zdržovať, ani postíť sa nemusíme.
5. Vo Veľkú sobotu popoludní ani postíť ani mäsitého pokrmu zdržovať sa nemusíme.

Na základe osobitného dovolenia svätej Stolice na území Slovenska pôstny poriadok nateraz upravený je takto: Pôstny poriadok pre Slovensko.

I. Zdržiavať sa mäsitého pokrmu je prikázané:

1. Každý piatok, ak naň nepripadne prikázaný sviatok alebo sviatok Očisťovania, Zvestovania, Narodenia P. Márie, sv. Cyrila a Metoda, sv. Štefana prvomučeníka, sv. Silvestra (31. december) taktiež deň 1. mája.

2. Na Bielu sobotu až do poludňajšej 12. hodiny.

Vo všetky dni zdržiavania sa mäsitého pokrmu je dovolené užívať masť akéhokoľvek zvieraťa, zakazuje sa však polievka z mäsa.

II. Nie sú viazaní zákazom v piatok požívať mäsitý pokrm:

1. Jednotlivé miesta, kedykoľvek sa tam jarmok alebo slávnosti, či už cirkevné, či svetské za veľkej účasti ľudu odbavujú. To isté platí aj pre hostiny, usporiadané z príležitosti pohrebu. Na Slovensku prestáva zákaz aj v deň patróna alebo posviacky chrámu tam, kde v tento deň odbavujú sa za veľkej účasti ľudu aj vonkajšie slávnosti.

2. Jednotliví veriaci (vyjmúc na Veľký piatok):

a) úradníci, robotníci v továrňach, v bankách atď. Robotníci na poliach v čas sväzania a mlatby, robotníci na železniciach a lodiach, ako aj tí, ktorí na riekach drevo spúšťajú;

b) strážnici verejného poriadku, finanční strážnici, strážcovia väznov, taktiež civilní policajní strážcovia i so svojimi rodinami;

c) osoby službou pri železničiach, električných cestách, automobiloch, lodiach zamestnané;

d) ktorí v kúpeľoch hľadajú ozdravenie i s rodinami a služobníctvom;

e) cestujúci, a to nielen vtedy, keď sa musia stravovať v jedálnych vozňoch, v hostincoch, ale aj vtedy, keď jedlá so sebou nesú;

f) svetskí ľudia, ktorí sa musia stravovať v hostincoch alebo z hostincov si jedlo zadovážovať; hostinskí a ich rodiny;

g) ktorí sa zdržujú alebo stravujú u takých rodín, kde sa pôstne jedlá nepredkladajú;

h) rodiny, v ktorých aspoň jeden člen už je dišpenzovaný alebo u ktorých sa stravujú vojaci;

i) všetci, ktoríedia pomimo domu alebo jedlo z domu riadne so sebou prinášajú.

Chudobní, ktorí žijú z milosrdenstva iných, podobne chorí a rekonvalescenti môžu každodenne jesť mäso a nie sú viazaní zákonom pôstu.

III. Pôst so zdržiavaním sa mäsitého pokrmu má sa zachovávať: 1. na Popolečnú stredu, 2. na Veľký piatok, 3. na vigíliu Narodenia Pána (Štedrý večer).

Odporúča sa veriacim, aby pôst aspoň v obyčajné dni Veľkého pôstu a v piatky štvoro suchých dní (kántry) zachovávali (teda neviaže pod farchou hriechu).

Pri udelení týchto úľav sv. Otec upozornil veriacich, aby úľavy inými pobožnými skutkami, predovšetkým dávaním almužny sa usilovali nahradiť.

Mäsité
pokrmý.

Za mäsitý pokrm sa všeobecne pokladá mäso zvierat, žijúcich na suchej zemi. Zákaz mäsa sa vzťahuje na všetko, čo zo zabitého zvieraťa môžeme požívať, ako kry, mozog, slanina atď. Masť (tuk) týchto zvierat je dovolené užívať na prípravu pokrmov. Mäso vodných zvierat (ryby, obojživelníci) sa nepočíta k zakázaným pokrmom, lebo sa

pokladá za menej chutné. Mäso vtákov a saccov, potravou ktorých sú vodné zvieratá, je dovolené v pôstny deň požívať (divá kačka, vydra, atď.).

Pôst zachovávať je povinný každý veriaci, ktorý doplnil 21. rok a 60 rok ešte neprekročil, ak ho dôležitá príčina neospravedlňuje.

Od mäsitého pokrmu sa zdržiavať sú povinní všetci, ktorí prišli k upotrebovaniu rozumu (obyčajne 7. rok).

Ospravedlňujúce dôvody, ktoré nám dovoľujú v zakázaný deň požívať mäsitý pokrm, sú: a) úlava (dišpenzácia), b) nemožnosť zachovať príkaz.

Úlavu pôstnu pre celú Cirkev môže udeliť pápež, pre diecézu biskup, pre jednotlivých farníkov farár. Nemožnosťou sú ospravedlnení všetci, ktorí 1. zo zdravotných dôvodov lekárovho nariadenia majú každodenne mäsitý pokrm požívať, žalúdok ktorých neznesie pôstnych pokrmov, 2. chudobní, ktorí sú odkázaní na milodary iných a musia jesť, čo dostanú, 3. služobníci, ktorí môžu jesť to, čo sa im predloží, a 4. cestujúci, ktorí na cestách ťažko dostanú iný pokrm ako mäsitý.

Ukrátiť sa na jedle nemusia (viac ráz denne sa môžu nasýtiť) tí, čo ešte nemajú 21 rokov, ľudia slabého zdravia a všetci, ktorí konajú ťažkú telesnú alebo duševnú prácu.

V pôstny deň je dovolené okrem hlavného jedenia denne dva razy (ráno, večer) požívať málo pokrmu.

Cirkev svätá uviedla pôst z dôvodov 1. historických a 2. mravných.

1. Boh už v raji dal prvým ľuďom prikázanie postiť sa (1 Mojž 2, 16—17.), sám Boh nariadil Židom pôst desiateho dňa siedmeho mesiaca (deň smierenia, 3 Mojž 16, 29.). Pán Ježiš sa postil v púšti 40 dní. (Mt 4, 2.) I apoštoli zachovávali pôst (Sk 12, 13.).

2. Dôvody mravné: pôstom sa cvičíme v sebazaprení, posilňujeme svoju vôľu, osvedčujeme svoju lásku k Cirkvi, nasledujeme príklad Ježiša Krista a príklady svätých, činíme zadosť za svoje hriechy a konečne získavame si zásluhy pre večný život.

Kto je povinný sa postiť a kto zdržiavať sa mäsitého pokrmu?

Ospravedlňujúce dôvody.

Prečo uviedla Cirkev pôst?

Z týchto dôvodov máme pôstne prikázanie svedomite zachovávať.

Námietky
proti
pôstu.

Poznámka. Námietka, že pôst je zdraviu škodlivý, vôbec neobstojí; práve naopak, so zdravotného stanoviska sa pôst veľmi odporúča. Významní lekári jednohlasne tvrdia, že občasné zdržovanie sa mäsitých pokrmov a aj občasné ukrátenie sa na jedle zo zdravotného ohľadu je veľmi prospešné. Hippokrates (460—377 pr. Kr.), chýrečný lekár starého veku, na otázku, čomu môže ďakovať, že je zdravý a že sa dožil takého vysokého veku, odpovedal: „Nikdy som nevstal od stola celkom nasýtený“; lekár Galenus (200 po Kr.) zo zdravotných dôvodov sa postil každý desiaty deň. Pustovníci a mnísi, ktorí sa zdržiavali mäsitých pokrmov a často sa postili, dožili sa v dobrom zdraví vysokého veku. (Sv. Pavol Téb., sv. Anton pustovník.)

Štvrté prikázanie cirkevné.

Každoročne sa vyspovedať a aspoň raz v čase veľkonočnom prevelebnú Sviatosť Oltárnu prijať.

§ 70. Príkaz každoročnej sv. spovede a sv. prijímania.

Co prika-
zuje Cirkev
v štvrtom
prikázaní?

Vo štvrtom prikázaní cirkevnom Cirkev prikazuje: 1. aby sme sa aspoň raz v roku svojmu nariadenému kňazovi z hriechov vyspovedali a 2. aby sme v čas veľkonočný prevelebnú Sviatosť Oltárnu hodne prijali.

1. Cirkev svätá prikazuje spovedať sa:

a) kňazovi nariadenému, t. j. kňazovi, ktorý má k slyšaniu sv. spovede od biskupa právomoc,

b) hodne a platne; kto sa spovedá nehodne a neplatne, neučiní zadosť cirkevnému prikázaniu.

c) aspoň raz v roku. Cirkev si, pravda, želá, aby sme ku sviatosti pokánia pristupovali častejšie, hlavne keď sa dopustíme ťažkých hriechov, lebo je nebezpečné s pokáním odkladať. Týmto príkazom ustanovuje Cirkev najmenšiu mieru pristupovania ku sv. sviatostiam.

Kto sa tvrdošijne spiera tejto svojej povinnosti zadosť učiniť, môže byť stíhaný cirkevnými trestami a cirkevný pohreb sa mu môže odoprieť.

V prvých dobách kresťanských nebolo potrebné vydávať takéto zákony, lebo prví kresťania veľmi často pristupovali ku sviatosti pokánia a skoro každodenne ku stolu Pána. V Skutkoch ap. čítame: „Zotrúvali tiež deň po deň jednomyseľne v chráme, po domoch lámali chlieb, s radosťou a úprimným srdcom prijímali pokrm.“ (Sk 2, 46.) Ťažkým trestom bolo, keď bol niekto od stola Pána vylúčený.

Neskoršie veriaci pristupovali ku sviatosti pokánia a ku sv. prijímaniu len na väčšie sviatky (Vianoce, Veľkú noc, Turíce) a keď v dobe neskoršej horlivosť mnohých veriacich ochabovala a mnohí sviatosť pokánia a sv. prijímanie dlho zanedbávali, Cirkev sv. na IV. lateránskom sneme (r. 1215) nariadila každoročnú spoveď a veľkonočné sv. prijímanie. Nariadenie lateránskeho snemu znie: „Každý kresťan obojeho pohlavia, keď dospel k rozumu, má sa zo všetkých svojich hriechov aspoň raz za rok nariadenému kňazovi vyspovedať a uložené pokánia, nakoľko možno, najhorlivejšie vykonať, prijímajúc hodne — hlavne v čase veľkonočnom — veľkonočnú sviatosť Oltárnu; inak zbavuje sa za života prístupu do chrámu a po smrti kresťanského pohrebu.“ To je veľká nevedomosť, keď niekto tvrdí, že sv. spoveď bola uvedená len v XIII. stor., a to na IV. lateránskom sneme. Sv. spoveď bola ustanovená a prikázaná samým Spasiteľom, v Cirkvi bola rozšírená od počiatku, ale prikaz každodennej sv. spovede bol daný len v XIII. stor. pre ľahostajných veriacich.

Čas každoročnej sv. spovede nie je predpísaný, obyčajne je to čas veľkonočný. Cirkevný snem tridentský hovorí: „V celej Cirkvi je spasiteľný zvyk spovedať sa v tom svätom a najprihodnejšom čase 40 denného pôstu a svätý snem povoľuje a prijíma tento nábožný zvyk ako taký, ktorý sa má právom zachovať.“

2. Sv. prijímanie Cirkev nariaďuje v čase veľkonočnom pre tieto príčiny:

a) aby sme prejavili svoju lásku ku Kristovi, ktorý v tom čase ustanovil najsv. Sviatosť Oltárnu;

b) čas pôstny ako spomienka na utrpenie a smrť Pána je časom kajúcnosti a tak najlepšou prípravou na hodné sv. prijímanie.

c) sv. prijímanie je zárukou nášho zmŕtvychvstania a večného života;

„Veru, veru, hovorím vám, ak budete jesť telo Syna človeka a piť jeho krv, nebudete mať v sebe život (večný).“ (Jn 6, 54.)

Prečo nebol tento prikaz v prvých dobách kresťanstva?

Prečo bol daný tento prikaz len na IV. lateránskom cirk. sneme?

Prečo nariaďuje cirkev sv. prijímanie v čase veľkonočnom?

Veľkonočný čas. Podľa všeobecného cirkevného práva čas veľkonočnej sv. spovede trvá od Kvetnej nedele až do Bielej nedele. Biskupi však majú právo tento čas vo svojich biskupstvách podľa potreby predĺžiť (Kódex cirk. práva canon 859 § 2.). U nás sa počína prvou nedeľou pôstnou a trvá až do prvej nedele po Sv. Duchu. (Sviatok Najsv. Trojice.)

Poznámka. Pápež Pius X. odporúča častejšie pristupovať ku sviatosti pokánia a každodenne pristupovať ku stolu Pána ako ku zdroju všetkých milostí.

Pláťe prikázanie cirkevné.

V zakázanom čase svadobné veselie a tanečné zábavy nekonaf.

§ 71. Zakázaný čas.

Zakázaný čas. Cirkev v piatom prikázaní zakazuje svadobné veselie a hučné zábavy konaf:

1. V čase adventnom, t. j. od prvej nedele adventnej až do sviatku Božieho narodenia;

2. cez veľký pôst, t. j. od Popolenej stredy až do nedele Veľkonočnej.

Čo rozumieme pod svadobným veselím? Pod svadobným veselím rozumieme zábavu a veselie, ktorá obyčajne býva spojená s oddávkami. Ináč v novšej dobe aj v zakázanom čase je dovolené konaf oddávky, ale sa to musí stať bez huku. Pod hučnými zábavami rozumieme obyčajne zábavu tanečnú, rozličné plesy atď. Koncerty, divadlá a iné tiché zábavy sú aj v tomto čase dovolené.

Prečo zakazuje Cirkev hučné zábavy? Cirkev sv. v čase adventnom a pôstnom zakazuje hučné zábavy:

a) lebo tieto obdobia sú časom pokánia a smierenia sa s Bohom;

b) pripomínajú nám lásku Syna Božieho, ktorý pre spásu našu stal sa človekom a podstúpil smrť na kríži;

c) lebo hučné zábavy odvracajú našu myseľ od Boha a od vecí duchovných a robia nás ľahostajnými k vlastnému duševnému spaseniu.

Nepriatelia Cirkvi práve v tomto Cirkvou zakázanom čase usporadúvajú hučné tanečné zábavy, aby myseľ veriacich odvrátili od Boha a zvädzali ich k neposlušnosti k Cirkvi. Dobrý kresťan katolík v zakázanom čase nezúčastní sa na hučnej zábave.

DOSLOV.

§ 72. Dôležitosť kresťansko-katolíckej mravouky.

Katolícka mravouka nám podáva zásady, podľa ktorých máme žiť, aby sme dosiahli časný blahobyť a večný spásu. Poučuje nás o našich povinnostiach k Bohu, k sebe a k bližnému. Za jedinou správnu cestu, ako dosiahnuť kresťanskú dokonalosť, naznačuje zachovávanie Božích a cirkevných prikázaní. Zachovávať ich je bezpodmienečnou podmienkou šťastia tak pre jednotlivca ako aj pre národy a pre celú spoločnosť ľudskú.

Snaha vybudovať mravouku bez Boha a náboženstva (laická morálka) na celej čiare stroskotala. Ruský mysliteľ L. N. Tolstoj napísal: „Konanie tých, ktorí chcú založiť mravnosť bez náboženstva, podobá sa počínaniu detí, ktoré chcú presadiť kvetinu. Kvetina sa im páči, ale korene sa im nepáčia, a preto odrežú kvetinu a presadia ju inde bez koreňov. Kvetina zahynie.“ Toto porovnanie je priliehavé. Za našich čias je všeobecná ponosa na úpadok mravov. Mravy upadajú, lebo ich živý koreň, t. j. viera, vymizla zo srdca ľudských.

Nevereckí filozofi mravouku náboženskú chcú nahradíť mravoukou od Boha úplne nezávislou. Ale dôvody, ktoré táto mravouka udáva, nemôžu duševne a mravne povzniesť ani jednotlivca a tým menej celé národy. Rozum ľudský nevie uviesť pre mravné počínanie človeka tak silné dôvody a pohnútky ako náboženstvo. Na čisto rozumových základoch budované rozličné mravoučné systémy, ako hedonizmus, utilitarizmus, mravný racionalizmus atď., neposkytujú pevné základy pre ľudské počínanie a pre ľudskú spoločnosť sú priamo nebezpečné, ako nám to svedčia dejiny.

Skúsenosť nás učí, že pre mravné počínanie človeka náboženstvo poskytuje najmocnejšie pohnútky, lebo: 1. viera predstavuje mravné zákony ako vôľu všadeprítom-

ného a spravodlivého Boha, ktorý zachovávanie zákonov odpláca a ich prestúpenie tresce; 2. viera nám stavia pred oči vznešené príklady svätých, ktorí práve zachovávaním Božích prikázaní dosiahli vrchol kresťanskej dokonalosti; 3. katolícke náboženstvo nám poskytuje účinné pomôcky, aby sme zákon mravný svedomite zachovávali, v pokušení obstáli, v utrpení neklesali, ale s nádejou hľadeli v ústrety lepšej budúcnosti. Týmito pomôckami sú: modlitba, obeta sv. omše, sv. sviatosti a sväteniny. Jedine na náboženských základoch založená mravouka môže vychovať pevné charaktery, ktorých „dar nezvedie, hrozba neskloní“. Večnosť a nezmeniteľnosť Božích prikázaní dáva človeku pevné normy poctivosti, svedomitosti, spravodlivosti, vernosti a všetkých čností, ktoré sú pevnými základmi ľudskej spoločnosti.

A preto keď chceme, aby sa všeobecné mravy zlepšili, aby tak zo súkromného ako aj z verejného života vymizla nepravosť, prestaly krádeže, lúpeže, vraždy a iné neresti, aby miesto sebeckosti, hnevu a nenávisti zavládli medzi ľuďmi láska, svornosť a bratstvo, potrebné je, aby život každého jednotlivca spravoval sa zásadami mravouky kresťanskej, t. j. prikázaniami Božími. Mravné obrodzenie ľudstva je možné jedine na základe hesla veľkého Pápeža Pia X.: „Omnia restaurare in Christo“. t. j. všetko treba obnoviť v duchu Kristovho evanjelia.

Použitá literatura:

- Šimon Pokoj: Mravouka. Učebnica náboženství kat. pro vyšší třídy gymnasiální. (Praha 1915.)
- Šimon Pokoj: Vierouka. Učebnice náboženství kat. pro vyšší třídy gymnasiální. (Praha 1915.)
- Xaver Dvořák: Mravouka katolická. (Česká grafická unie, Praha 1925.)
- Dr. Bedřich Augustín: Mravouka. (Čsl. akc. knihtiskárna, Praha 1927.)
- Dr. Antonín Vřešťál: Katolická mravouka. (Kotrba, Praha 1909.)
- Schütz Antal: Katolikus erkölcstan. (Szent István Társulat, Budapest 1912.)
- Malý katechizmus. (Trnava, Spolok sv. Vojtecha.)
- Katolícky ľudový katechizmus. (Trnava, Spolok sv. Vojtecha.)
- Frant. Osvald: Praktická Rukoväť k vysvetľovaniu malého katechizmu. (Ružomberok, 1908.)
- Codex Juris Canonici. (Romae, 1919.)
- Noldin: Summa theologiae moralis. (Oeniponte, 1914.)

Obsah.

ÚVOD.

§ 1. Pojem a rozdelenie mravouky katolíckej	— — — — —	3
---	-----------	---

Časť I.

MRAVOUKA VŠEOBECNÁ

§ 2. Pravidlo a podmienky mravnosti	— — — — —	5
-------------------------------------	-----------	---

A) Predmetné podmienky mravnosti

§ 3. Pojem a rozdelenie zákona Božieho	— — — — —	7
§ 4. Zákon prirodzený	— — — — —	7
§ 5. Zákon nadprirodzený	— — — — —	9
§ 6. Zákon ľudský	— — — — —	11
§ 7. Pravidlá o zákonoch ľudských	— — — — —	12
§ 8. O povinnostiach	— — — — —	15
§ 9. Rady	— — — — —	17

B) Podmetné podmienky mravnosti

§ 10. Rozum	— — — — —	19
§ 11. Svedomie a jeho vlastnosti	— — — — —	19
§ 12. Ako sa máme zachovať k hlasu svedomia	— — — — —	22
§ 13. Slobodná vôľa	— — — — —	23
§ 14. Mravná zodpovednosť. Pripočítanie ľudských skutkov	— — — — —	25

C) O mravnom dobre a zle vôbec

§ 15. Činy mravné	— — — — —	27
§ 16. Činy mravne dobré	— — — — —	29
§ 17. O čnosti	— — — — —	30
§ 18. O čnostiach božských	— — — — —	32
§ 19. Mravné čnosti	— — — — —	32
§ 20. Čnosti, ktoré Ježiš Kristus osobitne prikazuje a velebí	— — — — —	34
§ 21. Čím sa čnosti kresťanské rozmáhajú a čím sa umenšujú?	— — — — —	35
§ 22. O skutku mravne zlom. O hriechu.	— — — — —	36
§ 23. O hriechu smrteľnom a všednom	— — — — —	37

§ 24. O rozličných druhoch hriechu	— — — — —	39
§ 25. Príčiny hriechu	— — — — —	43
§ 26. Prostriedky proti hriechu	— — — — —	45

Časť II.

MRAVOUKA ŠPECIÁLNA

I. Hlavné prikázanie lásky.

§ 27. O láske k Bohu	— — — — —	47
§ 28. O kresťanskej láske k sebe	— — — — —	48
§ 29. O kresťanskej láske k bližnému	— — — — —	50

II. Desatoro Božích prikázaní.

A) Povinnosti k Bohu

Prvé prikázanie Božie	— — — — —	53
-----------------------	-----------	----

a) vnútorná úcta božia

§ 30. O viere vôbec. Potreba viery	— — — — —	53
§ 31. Vlastnosti viery a prostriedky na zachovanie viery	— — — — —	54
§ 32. Hriechy proti viere	— — — — —	57
§ 33. O kresťanskej nádeji a jej vlastnostiach	— — — — —	59
§ 34. Hriechy proti nádeji	— — — — —	61
§ 35. Hriechy proti kresťanskej láske k Bohu	— — — — —	62

b) vonkajšia úcta božia

§ 36. Pojem a potreba vonkajšej úcty božej	— — — — —	64
§ 37. O modlitbe vôbec. Potreba modlitby	— — — — —	64
§ 38. Vlastnosti a účinky modlitby	— — — — —	67
§ 39. Úcta anjelov a svätých	— — — — —	68
§ 40. Nadúcta Rodičky Božej	— — — — —	70
§ 41. Úcta svätých ostatkov a svätých obrazov	— — — — —	72
§ 42. Hriechy proti úcte božej	— — — — —	74

Druhé prikázanie Božie

§ 43. Úcta mena Božieho a hriechy proti nej	— — — — —	77
§ 44. Prísaha	— — — — —	79
§ 45. Sľub	— — — — —	82

Tretie prikázanie Božie

§ 46. Svätenie nedele	— — — — —	84
-----------------------	-----------	----

B) Povinnosti k sebe a k bližnému

Štvrté prikázanie Božie

§ 47. Vzájomný pomer rodičov a dietok — — — — —	87
I. Povinnosti detí voči rodičom — — — — —	87
II. Povinnosti rodičov voči deťom — — — — —	89
§ 48. Vzájomný pomer pánov a služobníkov — — — — —	91
§ 49. Moc. cirk. a moc. št. Vzájomný pomer predstavených a poddaných	34
I. Povinnosti poddaných voči predstaveným — — — — —	94
II. Povinnosti predstavených voči poddaným — — — — —	97
§ 50. Láska k národu a k vlasti — — — — —	98

Piate prikázanie Božie

§ 51. Starostlivosť o dušu a schopnosti duševné — — — — —	101
§ 52. Starostlivosť o vlastné telo a telesný život — — — — —	103
§ 53. Hriechy proti vlastnému životu a zdraviu — — — — —	107
§ 54. Starostlivosť o spásu, duše bližného — — — — —	108
§ 55. Povinnosti k telu a životu bližného — — — — —	111
§ 56. Hriechy proti telu a životu bližného — — — — —	114

Šieste a deviate prikázanie Božie

§ 57. O mravnej čistote — — — — —	120
§ 58. Hriechy proti čistote — — — — —	122

Siedme a desiate prikázanie Božie

§ 59. Právo vlastníctva a oprávnenosť súkromného majetku — — —	124
§ 60. Starostlivosť o majetok — — — — —	127
§ 61. Hriechy proti cudziemu majetku — — — — —	131
§ 62. Povinnosť náhrady — — — — —	134

Ôsme prikázanie Božie

§ 63. Povinnosť pravdomluvnosti — — — — —	136
§ 64. Hriechy proti pravdomluvnosti — — — — —	139
§ 65. Starostlivosť o vlastnú česť a dobré meno — — — — —	141
§ 66. Povinnosti ku cti bližného a hriechy proti nej — — — — —	143

III. Päťoro cirkevných prikázaní.

Prvé prikázanie cirkevné

§ 67. Sviatky Cirkvou sv. ustanovené — — — — —	147
--	-----

Druhé prikázanie cirkevné

§ 68. Účasť na omši svätej — — — — —	149
--------------------------------------	-----

Tretie prikázanie cirkevné

§ 69. O pôste — — — — —	151
-------------------------	-----

Štvrté prikázanie cirkevné

§ 70. Príkaz každoročnej sv. spovede a sv. prijímania — — — —	155
---	-----

Piate prikázanie cirkevné

§ 71. Zakázaný čas — — — — —	157
§ 72. Dôležitosť kresťanskokatolíckej mravouky — — — — —	159
Použitá literatúra — — — — —	161